

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI

KKTC'DEKİ ANIT HEYKELLERİN MEKÂNSAL AÇIDAN İNCELENMESİ VE UYGULAMALAR

RAİF, DİMİLİLER

DOKTORA TEZİ

LEFKOŞA
2018

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI

**KKTC'DEKİ ANIT HEYKELLERİN MEKÂNSAL
AÇIDAN İNCELENMESİ VE UYGULAMALAR**

RAİF DİMİLİLER
20102890

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. UĞURCAN AKYÜZ

LEFKOŞA
2018

TEŞEKKÜR

Öncelikle babam Harun Dimililer ve annem Elmaziye Dimililer bana inandıkları ve sabrettikleri için,

Kardeşlerim Nil Dimililer İrkad ve Kezban Dimililer Köle'ye zor zamanlarımda benden desteklerini esirgemedikleri için,

Eşim Fatma Madali Dimililer'e her zaman desteğini fazlalıkla hissetmemi sağladığı için,

Danışmanım Prof. Dr. Uğurcan Akyüz'e tecrübelerini esirgemediği için,

Prof. Dr. Harun Batırbaygil'e tez konumu belirlemem ve alternatif bakış açıları önerdiği için,

Ayrıca desteklerini gördüğüm tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

Araştırmada öncelikle heykelin tarihçesi açıklanarak anıtlar ve anıt heykel hakkında genel tanımlara yer verilmiştir. Anıtların yapılış ilkelerini ve Hermann Maertens prensipleri ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan anıtların bulundukları bölgelere ve konumlara göre sınıflandırılmıştır.

Bir kent analiz programı olarak kullanılan ve kent hayatının daha verimli duruma getirmek için kullanılan Space Syntax programı ile analizleri yapılmış ve elde edilen grafikler analiz edilmiştir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda anıtlar bulundukları bölgenin yapısal durumuna göre değerlendirilmiş alt kategorilere ayırıp bu anıtların ulaşılabilirlikleri ve görülebilirlikleri konusunda değerlendirmeler yapılarak sonuçlar elde edilmiştir.

Uygulama başlığı altında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin çeşitli bölgelerine anıt heykeller tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Heykel, Anıt Heykel, Space Syntax, Görülebilirlik, Ulaşılabilirlik

ABSTRACT

In the research, the history of the sculpture was first explained and general descriptions of monuments and monument sculptures were given. The principles of the construction of monuments and Hermann Maertens's principles have been studied and evaluated. Monuments located in the Turkish Republic of Northern Cyprus are classified according to the regions and locations they are located in.

Analyzes were made with the Space Syntax program, which is used as a city analysis program and used to make city life more efficient, and the resulting graphs are analyzed.

According to the obtained results, the monuments were evaluated according to the structural condition of the area where they were located, and the results were obtained by subdividing them into subcategories and evaluating the accessibility and visibility of these monuments.

Monument sculptures were designed and applied to various regions of the Turkish Republic of Northern Cyprus under the title of implementation.

Keywords: Sculpture, Monuments, TRNC, Space Syntax, Accessibility, Visibility

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	vi
GÖRÜNTÜ LİSTESİ	vii

GİRİŞ	1
-------------	---

1. BÖLÜM

KAMUSAL ALANDA ANIT HEYKELLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÇEVRE MEKÂN İLİŞKİSİ

1.1. Heykel ve Anıt Kavramlarının Tarihsel Gelişim Süreçleri	4
1.2. Anıt Heykel’ in Tasarım İlkeleri ve Hermann Maertens Prensipleri ..	12
1.3. Space Syntax (Mekân Dizimi)	18

2. BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ’NDE ANIT HEYKELLER

2.1. Güzelyurt Bölgesi Ve Anıtları	26
2.1.1. Güzelyurt Atatürk Anıtı	29
2.1.2. Güzelyurt Şehitler Anıtı	30
2.1.3. Güzelyurt Atatürk Gençlik Anıtı	30
2.1.4. Cengiz Topel Anıtı	35
2.1.5. Lefke Atatürk Parkı Anıtı	36
2.1.6. Çamlıköy Emin İzzet Anıtı	36
2.2. Girne Bölgesi Ve Anıtları	37

2.2.1 Girne Atatürk Heykeli	37
2.2.2 Girne Çıkarma Anıtı	38
2.2.3 Karaoğlanoğlu Şehitliği	39
2.2.4. Girne Özgürlük Anıtı	39
2.3. Lefkoşa Bölgesi Ve Anıtları	40
2.3.1. Lefkoşa Küçük Kaymaklı Şehitliği	43
2.3.2. Dr. Fazıl Küçük Heykeli (Lefkoşa)	43
2.3.3. Girne Kapısı (Atatürk Anıtı)	44
2.3.4. Dr. Fazıl Küçük Anıtkabiri	44
2.3.5. Lefkoşa Şehitler Abidesi	45
2.3.6. Milli Mücadele ve Kurtuluş Anıtı (Gönyeli Kavşağı)	45
2.3.7. Yurtta Sulh Cihanda Sulh Anıtı	46
2.3.8. Gönyeli Şehitler Anıtı	47
2.3.9. Ecevit Anıtı	48
2.3.10. Cumhuriyet Anıtı (TMT Anıtı)	48
2.3.11. Türkeli Ayvasıl Şehitliği (Türkeli)	49
2.3.12. Taşkent Şehitler Anıtı	50
2.3.13. Milli Egemenlik Anıtı	50
2.4. Gazi Magosa Bölgesi Ve Anıtları	51
2.4.1. Gazi Magosa Özgürlük Anıtı	51
2.5. İskele Bölgesi Ve Anıtları	52
2.5.1. İskele Yeşilköy Atatürk Anıtı	53
2.5.2 Larnaka Şehitler Anıtı	54

3. BÖLÜM

UYGULAMALAR VE ANALİZLERİ

3.1. Lefkoşa Ercan Denktaş Heykeli (HAVALİMANI KAVŞAĞI)	55
3.2. Yakın Doğu Üniversitesi Muflon Heykeli	57
3.3. Muratağa Sandallar Şehitliklerine Yapılan Anıt Heykel Çalışması	61
3.4. Atlılar Anıt Mezarı için Yapılan Anıt Heykel Çalışması	62

SONUÇ VE ÖNERİLER	64
-------------------	---------

KAYNAKÇA	67
----------	---------

ÖZGEÇMİŞ	71
----------	---------

GÖRÜNTÜ LİSTESİ

Sayfa No

Görüntü 1: Çağdaş sanatta tanımlanan bir heykel çalışması	4
Görüntü 2: Bronz keser başlıkları 1000-800 M.Ö	5
Görüntü 3: Venüs Of Willendorf	6
Görüntü 4: Venüs Heykeli	6
Görüntü 5: Ester-İsland Heykelleri	7
Görüntü 6: Easter-Island Heykelleri'nin ada üzerindeki yerlerini gösteren harita	7
Görüntü 7: Nemrut dağındaki heykelleri gösteren bir görüntüler	7
Görüntü 8: Piramitler	9
Görüntü 9: Anıtkabir	9
Görüntü 10: Obeliskler	10
Görüntü 11: Göbekli Tepe	11
Görüntü 12: Stone Henge	11
Görüntü 13: Arcod'Augusto, Aosta	11
Görüntü 14: Ülkelerin anıtları	12
Görüntü 15: Fizyolojik Optik üzerine inceleme	13
Görüntü 16: Maertens Teorisi	14
Görüntü 17: Sokak boyutlandırması	15
Görüntü 18: Bina önüne anıt ölçülendirmesi	16
Görüntü 19: Tatmin edici görüş noktaları ve heykelin konumlandırılması	17
Görüntü 20: Eylef Kulesi	18
Görüntü 21: Space Syntax	19
Görüntü 22: Brixton Şehir Merkezi; gelişme stratejisi	22
Görüntü 23: Princes Circus	23
Görüntü 24: Trafalgar Meydanı	24
Görüntü 25: Suçun mekânsal dağılımı ve erişilebilirlik analizi	24
Görüntü 26: Bölgelerin harita üzerindeki dağılımları	26
Görüntü 27: Güzelyurt bölgesinin harita üzerindeki yeri	26
Görüntü 28: Güzelyurt şehrinin harita üzerindeki yeri	27
Görüntü 29: Güzelyurt şehrinin görüntüsü	27
Görüntü 30: Güzelyurt haritası ana giriş ve çıkışlar	28
Görüntü 31: Güzelyur 3D tasarım görüntüleri	28

Görüntü 32: Güzelyurt Atatürk Anıtı	29
Görüntü 33: Güzelyurt Google Map haritası	29
Görüntü 34: Güzelyurt Şehitler Anıtı	30
Görüntü 35: Güzelyurt Şehitleri anma töreni	30
Görüntü 36: Güzelyurt Atatürk Gençlik Anıtı Google Map görüntüsü	31
Görüntü 37: Güzelyurt şehir haritası ulaşılabilirlik analiz sonucu	31
Görüntü 38: Güzelyurt Atatürk Anıtı ulaşılabilirlik analiz görüntüsü	32
Görüntü 39: Güzelyurt Atatürk Anıtı görülebilirlik analiz sonucu	32
Görüntü 40: Atatürk Gençlik Anıtı görülebilirlik analizi haritası	33
Görüntü 41: Atatürk gençlik anıtı ulaşılabilirlik analiz haritası	33
Görüntü 42: Güzelyurt iki anıtın lokasyonu	34
Görüntü 43: Güzelyurt iki anıtın lokasyonu ve anıtı çevreleyen binaların çizimi ...	34
Görüntü 44: Cengiz Topel Anıtı Google Map görüntüsü	35
Görüntü 45: Cengiz Topel Anıtı detay görüntüleri	35
Görüntü 46: Lefke Atatürk Parkı Anıtı	36
Görüntü 47: Çamlıköy Emin İzzet Anıtı	36
Görüntü 48: Girne Bölgesi haritası	37
Görüntü 49: Girne Atatürk Heykeli	38
Görüntü 50: Girne Çıkarma Anıtı	38
Görüntü 51: Karaoğlu Şehitliği	39
Görüntü 52: Girne Özgürlük Anıtı	40
Görüntü 53: Lefkoşa Bölgesi harita üzerindeki konumu	40
Görüntü 54: Lefkoşa şehirde bulunana anıtların harita üzerindeki dağılımları	41
Görüntü 55: Lefkoşa şehri depthmap analiz haritası	52
Görüntü 56: Lefkoşa Küçük Kaymaklı Şehitliği	43
Görüntü 57: Dr. Fazıl Küçük Heykeli	44
Görüntü 58: Girne Kapısı (Atatürk Anıtı)	44
Görüntü 59: Dr. Fazıl Küçük Anıt Mezarı	45
Görüntü 60: Lefkoşa Şehitler Abidesi	45
Görüntü 61: Milli Mücadele ve Kurtuluş Anıtı	46
Görüntü 62: Gönyeli Kavşağı Space Syntax (depthmap) analizleri.....	46
Görüntü 63: Yurtta Sulh Cihanda Sulh Anıtı	47
Görüntü 64: Gönyeli Şehitler Anıtı	47

Görüntü 65: Ecevit Anıtı	48
Görüntü 66: Cumhuriyet Anıtı	48
Görüntü 67: Türkeli Ayvasıl Şehitliği	49
Görüntü 68: Taşkent Şehitler Anıtı	50
Görüntü 69: Milli Egemenlik Anıtı	50
Görüntü 70: Gazi Magosa Bölgesi haritası	51
Görüntü 71: Gazi Magosa Özgürlük Anıtı	52
Görüntü 72: İskele Bölgesi	53
Görüntü 73: İskele Yeşilköy Atatürk Anıtı	53
Görüntü 74: İskele Larnaka Şehitliği	54
Görüntü 75: Ercan Kavşağı	55
Görüntü 76: 3DS Max programında yapılan anıt modellemeleri	56
Görüntü 77: 3ds Max programında yapılan modellemeler	56
Görüntü 78: Anıtın konumunun Google Map görüntüleri	58
Görüntü 79: Sütun Tasarımı	58
Görüntü 80: Yükseklik ve oran ölçüleri	58
Görüntü 81: 3DS Max programında modellenmiş konum görüntüleri	59
Görüntü 82: 3DS Max görüntüsü	60
Görüntü 83: Heykelin güneyden istikametinden kuzeye yönüne doğru yürüyüş mesafesinden görülebilirliği	60
Görüntü 84: Heykelin kuzey istikametinden güney yönüne doğru yürüyüş mesafesinden görülebilirliği	61
Görüntü 85: Katliam sonrası kazı çalışmaları	62
Görüntü 86: Muratağa ve Sandallar Anıtının konulacağı alana yerleştirilmesi	62
Görüntü 87: Atlılar anıtının konulacağı alana yerleştirilmesi	63

KKTC'DEKİ ANIT HEYKELLERİN MEKANSAL AÇIDAN İNCELENMESİ VE UYGULAMALAR

by Raif Dimililer

Submission date: 16-Mar-2018 04:10PM (UTC+0200)

Submission ID: 931352846

File name: EK_ANIT_HEYKELLER_N_MEKANSAL_A_IDAN_NCELENMES_VE_UYGULAMALAR.doc (266.5K)

Word count: 8443

Character count: 59503

GİRİŞ

Eski çağlardan günümüze kadar olan süreçte olduğu gibi bugün de ülkemizin çeşitli yerlerine anıt heykeller dikilmektedir. Anıt heykeller kelime içeriğinin kapsamındaki anlam bakımından kültürel geçmişin izlerini taşımaktadırlar. Bu kültürel bağlamda, anıt heykellerin bulundukları kentlerde; görülebilirlik açısından sorunsuz ulaşılabilirlik bağlamında ise rahat ulaşılabilirlik, kamuya açık alanlara, yani halkın kullanımına açık olarak tasarlanmış meydanlara konumlandırıldıkları gözlemlenmiştir.

Anıt heykeller analiz edildiğinde; dikildikleri kentin ve toplumun yaşam biçimini, geçmişini, kahramanlıklarını, tarihsel, sosyal, siyasal veya kültürel çerçevede oluşturduğu tüm değerleri yansıttıkları gözlemlenmektedir.

Yukarıda sıralanan toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması gibi önemli bir görevi yüklenmiş anıtların; yerleştirilecekleri mekânların veya konumlarının da özellikle görülebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından iyice düşünülüp tasarlanması gerekliliği açıktır. Anıtların meydanlara, tahmini kurgular üzerinden veya gelişigüzel yerleştirilmesi doğru bir yaklaşım olarak görülemez. Gelişigüzel yerleştirilmenin anıta olduğu kadar, toplumsal temsiliyete de zarar verebileceği göz ardı edilmemelidir.

Bu sorun göz önünde bulundurularak ve çözüm amacıyla; tez kapsamında Kuzey Kıbrıs'taki anıtlar ele alınmıştır. Anıtların incelenmesi sırasında bir kent dizim programı olan Space Syntax programı kullanılmıştır. Space Syntax programı kullanılarak ulaşılan bilimsel veriler, renkler barındıran grafiklere dönüştürülmüş ve açıklamalar ile sunulmuştur.

Ayrıca, tez konusu çerçevesinde; bir binanın veya bir anıtın bulunduğu bölgeyle olan ilişkisi ve kendisini çevreleyen yapıların boyutlarına göre varlığını gösterebilmesi

adına olması gereken en uygun büyüklük ve küçüklük ölçülerini belirlemek amacıyla oluşturulmuş ‘Hermann Maertens Prensiplerin’ den yararlanılmıştır.

Elde edilen bilimsel veriler ışığında anıtların ulaşılabilirlik ve görülebilirlik değerlendirilmeleri yapılmıştır. ‘KKTC’deki Anıt Heykellerin Mekânsal Açıdan İncelenmesi ve Uygulamalar’ başlıklı bu doktora tezi; günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet’inde var olan anıtların sınıflandırılması ve Space Syntax programı ile mekân ve algılanma problemleri üzerinde yapılan çalışmaları konu edilmiştir.

Bu tez çalışmasında; araç olarak kullanılan “Hermann Maertens Prensipleri” ve Space Syntax programının olanakları ile varılan sonuçlar; günümüz teknolojisi yanı sıra yaya ve araç trafiği değişkenleri ile harmanlanmış ve güncel bir bakış açısı ile sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bilimsel veriler ile ortaya çıkan alternatifler değerlendirilmiş olup bunlar üzerinden ulaşılan çözüm ve önerileri ile tez çalışması sonuçlandırılmıştır. Bu doktora tezinin gelecekte yapılacak araştırmalarda ve uygulamalarda kaynak olarak kullanılması ayrıca ümit edilmektedir.

1. BÖLÜM

KAMUSAL ALANDA ANIT HEYKELLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÇEVRE MEKÂN İLİŞKİSİ

Bu çalışmanın doğrudan konusu olması açısından heykelin tanımının başlangıçta yapılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Çeşitli kaynaklara göre farklılık gösteren heykel tanımının günümüzde daha da karmaşık bir hal aldığı ortadadır. Gelişen sanat anlayışı, sosyal değerler, teknoloji ve iletişim çağının olanakları; heykelin uygulama alanları ve olanaklarını tartışılır kılmış, hatta tümüyle klasik heykel anlayışından uzak, “yerleştirme” adı ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Ayrıca; hareket, ses ve renk de heykele yeni kapılar açmıştır. Başka bir önemli etken ise heykelde

kullanılan malzemelerin günlük tüketim malzemelerini de içermesi kalıcılık sorununu tartışmaya açmıştır.

Değişen ve gelişen sanat düşüncesi, farklı disiplinler arasındaki sınırları ve tanımlamalar arasındaki belirgin farklılıkları ortadan kalkmıştır. Böyle bir süreç sonunda büyük farklılıklar gösteren heykel sanatının sözlük anlamlarının değerlendirilmesinin doğru bir tavır olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle farklı kaynaklardan farklı tanımları toplayarak bir arada değerlendirmek doğru olacaktır.

10

HEYKEL (İng. Sculpture); “Hacim sanatı; Estetik yaşantı oluşturma amaçlanan üç boyutlu nesne, yapıt. Sözcük, bu amacı güden her büyüklükteki, hangi malzeme ve tekniği kullanırsa kullansın, tüm yapıtların genel adıdır (Sözen, Tanyeli, 2001, 104).

Arkeoloji biliminde (Saltuk 1990, 51) heykeli şu şekilde tanımlar;

15

“Taş, maden, ağaç, kil, alçı gibi malzeme kullanılarak yapılan, canlıları yansıtan ya da soyut ifadelerle biçimlenen üç boyutlu yapıt. İlk heykellerde malzemenin boyalı olduğu görülür. İlk çağlardan beri çeşitli uygarlıklarda görülen heykel önce bütünüyle dini amaçlı düşünülmüş tanrı ve tanrıça heykelleri yapılmıştır. Heykel mimariden ayrı bir bütün olarak ele alınmışsa da yapının bünyesinde ona uygun ve mimariyi tamamlayan bir öge olarak da ele alınmıştır.”.

Eğer formsuz bir parça taşı, ahşabı veya metali oyarak, ekleyerek veya keserek düzenli veya düzensiz bir forma duygu ve düşüncenin estetik bir dile ile birlikte şekillendirirsek sonuçta elde edeceğimiz somut objeyi heykel diye nitelendirebiliriz. Bu yapılan tanımın tam tersi ele alındığında bir sanatçının gözünden bakılacak olursa, bir objenin örneğin yontulmuş bir taşın içinden duyguyu ve görseelliği yani hedeflenen formu çıkartırsak geriye sadece bir blok parçası kalmıyor mu zaten? (Cheney, 1968, 27).

1.1. Heykel ve Anıt Kavramlarının Tarihsel Gelişim Süreçleri

Görsel sanatların bir dalı olan ve mekân içinde üçboyutlu estetik biçimler yaratmayı amaçlayan heykel sanatı, gelişen teknoloji ve bilim çağının sanata etkisi doğrultusunda felsefe, malzeme, teknik ve estetik anlayış bakımından büyük değişiklikler göstermiştir. Yirminci yüzyılda, keskin sınırları olan sanat disiplinleri; günümüzün değişen sanat anlayışıyla, geçişken bir hal almakta, hatta farklı disiplinler birbirleri ile bütünleşik bir yapı sergilemektedirler.

Örneğin (Bkz: Görüntü 1)'de betimlendiği gibi; heykeltıraş yaptığı heykel çalışmasında Neon ışıklar kullanarak yatağı betimlemiş, heykel sanatının içerisinde ışığı bir forma sokarak kullanmış, yatak üzerine gerilen perdeye yansıtma ile belirlenen görüntüleri oluşturulmuştur. Bu tezin araştırmaları sırasında; günümüzde heykel sanatının, klasik heykel anlayışına göre ne kadar değiştiğini ve farklı disiplinlerle nasıl iç içe girdiğini, teknolojinin ve kurgunun ne kadar önemli bir rol oynadığını görmekteyiz.

Heykel sanatındaki böylesine büyük bir değişimi ve gelişimi daha iyi analiz edebilmek açısından bu gerçeklik çerçevesinde, heykelin tarihçesini incelemek daha uygun olacaktır.

İnsanın tam olarak ne zaman sanatsal bir amaç güderek üretmeye, oymaya, aletler veya silahlar yapmaya başladığı dönemsal sürecin bilinmediği yazılı kaynaklardaki çelişkilerden anlaşılmaktadır.

Yukardaki görsellerde (Bkz: Görüntü 2)'de açık bir ifade anlatımında görüldüğü gibi keser başlığı ve balta üzerine işlenmiş yontular sadece bir ihtiyacı karşılamak için değil de sanatsal bir dürtünün sonucu olarak yapıldığı izlenilmektedir.

Duvar resimlerinin veya heykelin başlangıcının insanoğlunun bir parçası olarak sürdürüldüğü açık bir şekilde görülmektedir. Geçmişe baktığımızda, günümüze kadar bulunmuş çizimlerden veya resimlerden farklı olarak heykelin daha kapsamlı bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Çünkü geçmişten günümüze kadar geçen zaman diliminde halen var olan sanatsal objelerin (heykellerin) yapısal özelliklerinden dolayı depremlere, savaşımlara, darbelere dayanıklı ve rakamsal olarak daha fazla olması geçmişe dair bilgilere ulaşmamız açısından da büyük bir rol oynamaktadır. Bu özelliklerin birçoğunu primitif heykellerde görebilmekteyiz. Daha da önemlisi, kazılardan çıkarılan heykellerin tarih öncesi kültürlerin temsilcileri olduğudur; heykeller ait oldukları dönemlere ilişkin toplumsal bilgileri, yaşam biçimlerini yansıtan sessiz tanıklar olarak karşımızda durmaktadırlar. Bir başka deyişle; sanat müzelerinde gördüğümüz dünyanın en basit heykelleri olan primitif örnekler, yapıldıkları dönemler, toplumlar ve toplumlardaki gelişmeler gibi birçok bilgiyi de bünyelerinde barındırmaktadırlar (Cheney, 1968, 15).

En önemli primitif örneklerden olan ‘Venüs of Willendorf Stone’ ve ‘Venüs of Lespugue’de görebileceğimiz önemli benzerlikler, (Bkz: Görüntü 3 ve 4) yüzlerde hiçbir detayın bulunmaması, cinselliğin ve doğurganlığın abartılı bir şekilde vurgulanmasıdır (Cheney, 1968, 16).

Geçmişten günümüze bakıldığında, heykellerin yapılış amaçları, kullanılan malzemeler, yer aldıkları mekânlar ve boyutlar sürekli bir değişiklik ve çeşitlilik göstermektedir. Yukarıdaki primitif heykel örneklerde, (Bkz: Görüntü 3 ve 4) bu heykellerin, dönemsel bir anlayışın ifadesini, bulundukları bölgenin ve yaşanan tarihin bilgilerini içerdiği ve bununla birlikte estetik kaygılar ile yapıldıkları da izlenebilmektedir.

İnsan hayatının vazgeçilmez bir parçası olan ve farklı bakış açıları yaratan sanatsal yaratım ve sanatın önemli bir parçası olan heykel ve anıtsal heykeller ile birlikte gelişmiş, malzemesine, amacına vb. etkenlere bağlı olarak boyut ve içerik değiştirerek küçülmüş ya da büyümüştür. Kendi başına var olabilecek kadar güçlü bir özelliğe sahip olabilen ‘heykel sanatı’ Easter Island (Bkz: Görüntü 5 ve 6) gerektiğinde devasa boyutlarda veya Nemrut’taki heykeller gibi (Bkz: Görüntü 7) tek başlarına değil yapılarla birlikte de kullanıldığı görülmektedir.

Geçmişten günümüze böyle bir süreç göz önünde bulundurulduğunda, kuşkusuz heykelin sanat tarihi içerisindeki yeri üzerine söylenecek çok daha fazla konu ve söz bulunmaktadır. Ancak, yürütülen tez çalışması kapsamında anıtların ve anıtsal heykellerin çevreleriyle birlikte ele alınması nedeni ile alan sınırlaması yapılmasına ve sadece özet bilgilerin verilmesi, tezin ana konusuna odaklanılması konusunda daha yararlı olacağı düşünülmüştür.

Anıt kavramlarına bakıldığında çeşitli kaynaklarda farklı ve birbiriyle değişkenlik gösteren açıklamalarla karşılaşılmaktadır. Bu nedenle farklı ifadelerin gözden geçirilip değerlendirilmesi bakımından:

³ Geleneksel tanımıyla anıt (İng. MONUMENT) halk sanatının kapsamı dışında kalan ve bir olayın, bir kişinin ya da bir topluluğun anısına adanmış her tür yapı ya da

heykel anlamına gelir. Bu tanım günümüzde büyük ölçüde geçersiz hale gelmiştir.

Bugün anıt kavramı farklı bağlamlarda farklı biçimlerde tanımlanmaktadır.

1. Heykel sanatı ürünü olarak anıt, bir olayın, kişinin ya da kişilerin anısına adanmış olsun olmasın, kentsel mekânda yer alan her türlü yapıt anlamına gelir.
2. Kentsel açıdan anıt, kentin genel dokusu içinde diğer yapıların oluşturduğu çoğunluktan ayırt edilebilen yapıdır. Bu anlamda anıt kentsel doku içinde karşıtlık yaratıcı bir öğedir.
3. Koruma bağlamında anıt, ICOMOS'un tanımına göre. (arkeolojik, tarihsel, estetik ya da etnografik önemiyle tanınan)ve bundan ötürü korunmaya değer bulunan her tür taşınmaz maldır.

16

“Genel tanımlama, Anıt, eski tanımıyla ‘abide’ önemli bir olayın ya da büyük bir insanın anısını yaşatmak üzere dikilen, göze çarpacak büyüklükteki heykel ya da yapıdır (Hasol 1995).”

Anıt, tek bir obje değil çevre düzenlemesi ve farklı sanat dallarıyla tamamlanan bir bütündür. Bu tez konusu içerisinde anıt kavramı, sembolik değerleri olan ve kente mal olmuş yapısal peyzaj elemanı olarak ele alınmıştır. Anıt tasarımlarının amacı, simgesi olduğu olayın, kişinin anısını canlı tutmak, ülkeleri belirlemek ve politik mesajlar vermektir (Hubbard, 1987).

“Resmi kutlama ve törenlerdeki kullanımının dışında anıt, farklı fonksiyonlara sahip mekân ve yapılar (müze, sergi salonu, gözlem kulesi gibi) içerebilir. Anıtın bir türü olan anıt mezarları ise önemli bir kişinin ölümsüzleştirilmesi amacıyla yapılmıştır (Hasol, 1995).”

Hasol’un tanımında bahsettiği gibi anıtın bir türü olarak sınıflandırılan anıt mezarlara örnek gösterecek dünyadaki en görkemli anıt mezar olarak bilinene ve günümüzde bile kendi içerisinde yapılışına dair gizemler taşıyan en önemli anıt mezarlar Mısır’daki piramitler örnek gösterilebilir (Bkz: Görüntü 9).

Ankara’daki Anıtkabir yine Hasol’un tanımında yer alan anıt mezar tanımına verilebilecek en iyi örnekler arasında yer almaktadır. Anıtkabir’in konum olarak bir tepe üzerine yerleştirilmesi görülebilirlik bakımından avantaj sağlamaktadır (Bkz: Görüntü 10). Kendine ait özel bir mekân içerisinde bulunması, düzenlenen anma törenleri sırasında kentin trafik akışına en düşük düzeyde etki yaratması gibi birçok fayda sağlamaktadır.

Tarihteki önemli anıt türlerinden bir diğeri, dikilitaş ya da diğeri adıyla obelisk olarak adlandırılan gökyüzüne doğru incelenerek yükselen (Bkz: Görüntü 11) çoğunlukla daire veya dörtkenarlı taş anıtlardır. Dünyada birçok ülkede bulunan obeliskler Land Mark özelliği de taşımaktadırlar. Arjantin’de bulunana ve dünyanın en geniş caddesi olarak ün yapmış Avenida 9 de Julio caddesinin merkezinde konumlandırılan obelisk bir Land Mark özelliği olarak bu caddeye kimlik kazandırmıştır (Bkz: Görüntü 10).

Anıtlar, kenti oluşturan ve bulunduğu kente karakterini veren birincil öğelerdendir. Kent içinde sosyal bir çekime neden olan anıtlar, şehir dinamiği içinde sabit noktalar. Merkezlere karakter kazandırır ve sahip oldukları biçim aracılığıyla kente güçlü mesajlar verirler. Oluşturdukları değer itibarı ile sanat yapıtları olan anıtlar kentin geçirdiği süreçlere tanıklık ederek kentsel belleği oluştururlar (Rossi 2006).

Dünyanın en eski yapısına örnek verilecek olursa Türkiye’nin Şanlıurfa şehrinde yer alan Göbekli Tepe’nin örnek gösterilmesi uygundur. Anıtsal yapılar içinde en eskisi veya ilk örneği olarak görülen, bu özelliğiyle dünya tarihindeki yerini alan bu yapı MÖ.8000 ile 15000 yılları arasına tarihlenmektedir. Göbekli Tepe olarak anılan bu anıtsal yapının, tezde yer almasının gerekli ve yararlı olacağı düşünülmüştür (Bkz: Görüntü 11).

Göbekli Tepe bulunmadan önce en eski anıtsal yapı olarak kabul edilen Stonehenge, hem bulunduğu alana yayılması bakımından daha küçük hem Göbekli Tepede bulunan heykeller ve kabartmalardan yoksun olduğu için arkeolojik, kültürel ve tarihsel olarak daha az bilgi barındıran anıtsal yapıdır (Bkz: Görüntü 12).

Kent içerisine yerleştirilen heykeller veya anıt heykeller Land Mark özelliğine sahip olarak kendi varlıklarını sürdürebilmektedirler. Ülkeler bazında anıtsal heykeller ele alındığında bulundukları ülkelerin simgeleri hallerine gelmişler ve birbirleri ile yarışmaya başlamışlardır. Böylesine büyük bir yarışın parçası olan anıtsal heykeller büyüklükleri ile de ön plana çıkmaktadırlar (Bkz: Görüntü 14). Yan yana sıralanmış anıtsal heykeller ve bulundukları ülkeler, o ülkelerin güç sembolleri ve kimlikleri haline dönüşmüşlerdir.

1.2. Anıt Heykel'in Tasarım İlkeleri ve Hermann Maertens Prensipleri

Şehirlerde kamusal alanlara yerleştirilen anıt heykeller gerek kendi içerlerinde, gerek çevreleriyle birlikte bir bütün olarak tasarlanıp önceden belirlenmiş veya tespit edilmiş ilkeler göz önünde bulundurularak, kendi alanlarında uzman kişiler veya ekipler tarafından konumlandırılmalıdırlar. Anıt heykeller öncelikle çevreleriyle olan ilişkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Kevin Lynch'in kitabında bahsettiği gibi şehir kendi içinde ayrıldığı bölümlere 'yollar, kenarlar, bölgeler, kavşaklar, düğüm noktaları gibi birbirinden farklı ama bir bütünü oluşturan parçaları tek tek düşünülmesi ve bütünlüklerini bozacak koşullardan kaçınılmalıdır. Tıpkı Kevin Lynch'in kenti oluşturan parçalar bir bütün olarak düşünmesi görüşü gibi kent içerisine yerleştirilen anıtlarında bu bütünlüğün bir parçası olarak tasarlanması gerekmektedir.

Meydanlara yerleştirilen anıt heykeller tasarlanırken göz önünde bulundurulması gereken birçok faktör bulunmaktadır. Bu ilkelere örnekler verilecek olunursa kısaca denge, hiyerarşi, örüntü, ritim, boşluk (mekân), orantı(proporsiyon), vurgu, hareket, uyum, zıtlık yaratma gibi temel tasarımında bir parçası olan ilkeleridir. Örneğin yapılacak her tasarımın gerek kendi içerisinde gerekse kendisini çevreleyen yapılarla veya doğayla bir bütünlük sağlaması gerekmektedir; biz bunu bütünlük kurma diye de tanımlayabiliriz veya denge dediğimizde gerek simetrik gerekse simetrik olmayan denge tasarımda kullanılan materyallerin eşit dağılımı yoluyla oluşturulmaktadır...

18. yüzyılla birlikte kent, bina ve meydan tasarımı konuları üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların sırasında ön plana çıkan en önemli isimlerinden biri olan istatistikçi ve estetikçi Hermann Maertens dir. Mimari ve sanat alanında kullanılmak üzere; bir binanın veya bir anıtın bulunduğu bölgeyle olan ilişkisi ve kendisini çevreleyen yapıların boyutlarına göre varlığını gösterebilmesi adına olması gereken en uygun büyüklük ve küçüklük ölçülerini belirlemek amacıyla bir takım bilimsel kurallar oluşturmuştur.

Hermann Maertens bir yapıyı veya anıtı çevreleyen mekânla 'yapılar ve ağaçlar' ile olan ilişkisi ve bir binanın veya anıtın görülebilirlik açıları ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Maertens klasik ve modern ölçümlerden oluşan bir dizi liste

oluşturmuştur. Maertens'in ölçümlerle elde ettiği sistem Helmholtz sisteminin mantığı ile benzerlik göstermektedir (Bkz: Görüntü 17).

Maertens'in sistemi daha basit ve yalın ifadeler ile ortadaki kavram kargaşasını kaldırarak bir binanın veya anıtın detaylarının her açıdan tam olarak görülebileceği bir sistematikler dizimi oluşturmuştur.

Maertens'in belirlediği önemli açılar;

Maertens, bir binanın veya heykelin çevresi ile bütünlüğünün algılanabilmesi için dört önemli açı bulunduğunu ileri sürmüştür. Maertens in bu teorisi aslında Barok Dönemine bağlı bir teori olduğu söylenebilir. Çünkü Barok dönemindeki kentsel alan Rönesanstaki gibi sadece geometri ile bağlı kalmamış, görsel deneyim ön plana çıkarılmış ve tasarımın önemli bir parçası olmuştur.

İzleyiciler bir anıtı veya binayı belirli bir uzaklıktan ve bu uzaklığa bağlı olarak göz seviyesinin üzerinden görmektedir. 45 derecelik görsel açı objenin bütününe tam olarak algılanabileceği açıdır.

1. (1/1 oranı) İzleyicinin heykele veya binaya olan uzaklığı ile binanın veya heykelin yüksekliğinin eş olduğu koşullarda görülebilirlik açısında elde edilen görsellik ile bütünü algılanması neredeyse imkânsızdır (Bkz: Görüntü 18). Böylesine yakın bir mesafeden bakılan heykellerin/anıt heykellerin detaylarının algılanması uygun kılınmaktadır.
2. (1/2 oranı) ise yani yaklaşık olarak 27 derecelik bir açı ile elde edilen görsellik. Maertens'e göre bir başka önemli açıyı temsil etmektedir (Bkz: Görüntü 18). Bu açı sayesinde heykelin tamamı bir bütün olarak algılanabilmekte olduğunu savunmaktadır.
3. (1/3 oranı) yaklaşık 18 derecelik bir açı ile bakıldığında bina veya heykel kendini çevreleyen yapılarla birlikte keskin bir görüş açısına sahip olmaktadır (Bkz: Görüntü 18).
4. (1/4 oranı) yaklaşık 12 derecelik bir bakış açısıyla bakıldığı zaman bakılan obje veya heykel kendini çevreleyen yapıların bir parçası olarak yani bir süliyet olarak ortaya çıkmaktadır (Bkz: Görüntü 18).

Bir başka kent tasarımcısı olan Stübben ise herhangi bir sokağın çevresinde bulunan binalarının yüksekliği genişlikleri ile eşit seviyede olması gerektiğini söylemiştir. Ve kamu binaları için bırakılmış en iyi kare mekânlar bina yüksekliklerinin iki veya üç kat bir derinlikte olmalıdır. Tabi ki herhangi bir iş merkezinin bulunduğu sokak veya meydana bu sadece tek bir açı değil farklı içerik ve birçok farklı bakış açıların da yer aldığı karmaşık ortamları barındırmaktadır (Bkz: Görüntü 27 ve 28). Maertense göre; panoramik yatay bakış açısının en fazla olabileceği açının 70 derece olabileceğini söylemiştir. Yaptığı çalışmalarda kent içerisindeki binaların veya heykellerin yükseklikleri ile ilgili çözümler elde ederek bu formülleri anıtlara uyguladığında anıtların yüksekliklerinin ve bu yüksekliğe bağlı olarak algılanabilirlikleri için gerekli mesafenin hesaplanması sağlanmaktadır.

Bir binanın ön cephesine yapılacak olan rölyefin ve buna bağlı olarak karşısına yerleştirilecek olan herhangi bir heykelin yada bir anıtı çevreleyen binaların yükseklikleri bir başka deyişle birbirlerine bağlı olarak oluşan ve Maertens saptadığı oran ölçüleri (Bkz: Görüntü 20) çizimle tanımlanmıştır. Roma'nın en güzel meydanlarından biri olan Pizza del Campidoglio meydanı, on altıncı yüzyılda Michelangelo tarafından tasarlanmıştır. Roma'nın efsanevi yedi tepesinden en önemlisi olan Capitoline Tepesi'nin iki zirvesi arasında yer almaktadır. Pizza del Campidoglio'da bulunan kabartmalar cephe yüzeylerine hareket kazandırmaktadırlar. Kamusal alanları daha kompakt daha kapalı göstermekte, anıt ile rölyefin bulunduğu yüzeyi birbirine bağlamaktadır.

Dünyaca bilinen ve saygı duyulan bu yapı, Hermann Maertens'in kendi teorilerini uygulamalı olarak çizimlerle göstermesinde tercih etmesine neden olmuştur. Bu çizimler 'der optische masstab in de bildenden kunsten bonn 1877' adlı kitabından alınmıştır (Bkz: Görüntü 28). 'A' noktasında ve 'B' noktasında anıt, bulunduğu meydan içerisindeki konumu ve binalarla olan uzaklık ve kendi içlerindeki yükseklikleri bakımından bakış açıları nedeni ile eşit yükseklikte görünmektedir. 'A' noktasından referans olarak alınan açı çizgisi anıtın ve binanın üst noktalarından teğet geçtiğinden binanın yüksekliği ile anıtın yüksekliği aynı görünmektedir. 'B' noktasından çıkan açı doğrultusu ile bakıldığından ise anıta teğet geçen açı çizgisi

binanın yüzeyinde bulunan kabartmalar görünecek şekilde tasarlanmıştır. Aynı şekilde diğer bir açı ise yayanın boyu ile anıtın kaidesi yaklaşık aynı yüksekliktedir. Maertens'e göre bu yükseklik rastlantısal bir yükseklik değildir. Bu önemli çizimler ve bulgular yayanın boyu ile kaidenin yüksekliğinin oranını ve bir binanın üstüne yerleştirilecek bir heykelin boyunun nasıl hesaplanması gerektiğine ilişkin bilgiler vermekte olmasına rağmen bu belirlenen noktalar sadece içerilerinde bulundukları alanlarda yani yer aldıkları mekânda çevreleriyle olan ilişkileri bakımından değerlendirildiğinde doğruluk göstermektedir. Bir meydana yerleştirilen heykel her zaman kendisini çevreleyen binalardan küçük olmalıdır. Bu yöntemle heykeli çevreleyen binalar bir arka plan oluşturarak görsel enerjinin heykelde yoğunlaşması sağlanarak konumlandırılmış olur. Merkeze konumlandırılan heykel etrafını çevreleyen binalardan daha büyük görünmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak heykel meydanın merkezini belirlemektedir.

Anıtların anlatılacak hikâyeleri hatırlatılacak anıları söyleyecek sözleri olduklarından sadece belirli bir kesime değil tüm insanlara hitap etmek zorundadırlar. Gerek bulundukları ülkede yaşayan insanlara gerekse o ülkeye turistik amaçlı gelen herkese hitap etmektedirler. Bulundukları ülkeyi sembol olarak temsil edebilme özelliğine sahip olduklarından gerek şehir içlerinde gerekse şehir dışında herkesin ulaşabileceği kamusal alanlara yerleştirilmelidirler (Bkz: Görüntü 22).

1.3. Space Syntax (Mekân Dizimi)

Space Syntax kentlerin mekânsal alanlarını incelemeyi ve mekân ile toplumun bütünlüğünü sağlıklı bir şekilde düzenlemeyi sağlayan mimari ve kentsel tasarım alanlarında kullanılan etkili bir program olarak tanımlamaktadır.

Space Syntax programı bir mekân dizimi olarak da adlandırılabilir. Kent ve çevresinin mekânsal ve yapısal olarak özelliklerinin betimlemek ve analizler ile sonuçlar elde edebilmek için geliştirilmiş, ¹² teoriler ile desteklenen metotlar bütünüdür. Mekân dizimi yani Space Syntax mekânsal örgütlenmeyi biçimleyen süreçleri ve altta yatan sosyal anlamları kavramayı amaç edinen bir teknikler bütünüdür.

Mekân olarak adlandırdığımız sosyal yapıyı ve oluşturduğu katmanların ve bunları etkileyen bir boyutu olduğundan hareketle, mekânı ve içinde barındırdığı sosyal yapıyı bir etkileşim içerisinde ki varlığına inanan bir düşünce yapısı üzerine kurgulanmaktadır. Kent yapısını okumak kurgulanabilir methotlar geliştirmek ve uygulanabilir modeller elde etmek için kullanılan Space Syntax, mekân ile sosyal yapının bir bütün olduğu temelinde yola çıkarak, özellikle kentsel açık alanlarda hareket ve görüş alanlarını karşılaştırarak insanların bir araya gelme potansiyelini kurgulamaktadır.

Akademisyenler, mimarlar ve kent morfolojisi uzmanları ile birlikte tasarlanan ve geliştirilen Space Syntax, günümüze değin gelişmekte ve birçok farklı ülkede çeşitli araştırmalarda ve tasarım uygulamalarında vazgeçilmez bir parçası olarak kullanılmaktadır. Bugün, mimarlık, kentsel tasarım, planlama, ulaşım ve iç mimarlıktan, arkeoloji, enformasyon teknolojisi, kent ve insan coğrafyası, antropoloji, peyzaj mimarlığı ve bilişime değin çok geniş bir çalışma alanında Space Syntax yaklaşımından yararlanılmaktadır.

Fiziksel olarak kenti oluşturan bileşenlerin kendi aralarındaki ilişkilerine ek olarak sosyal, ekonomik ve kavramsal olanla fiziksel olanın ilişkisini kurmaktadır. Bir kenti veya kent içerisindeki herhangi bir bölgeyi okumakta dahi kullanılan mekân dizimi tekniği sadece kent ölçeğinde değil, konutu da kapsayan farklı ölçeklerdeki mekâna ilişkin problemleri de çözümlemek için kullanılmaktadır.

Space Syntax yönteminin önemli özelliklerinden biride, insan karakterinin ve alışkanlıklarının bir dışa vurumu olarak araştırmalarda elde edilen bilgilere dayalı analizlerin oluşmasında kritik rolü olan mekânın soyut karakteristiklerini ilk kez somut olarak ifade ve analiz etmeyi sağlayabilen bir teknik olmasıdır. Geliştirilmiş böyle bir metodun ana fikri, mekânların insan hareketlerinden yola çıkarak bir hareket bütünü oluşturan her bir parçanın haritalar veya grafikler haline getirip üzerinde sayısal analizler yapmaya olanak sağlamaktır. Bu deneyimlerin temsili olan bu parçalar şunlardır:

a) Isovist'ler bir noktadan görülebilecek en geniş bakış açılarını oluşturan poligonlar olarak tanımlanmaktadır.

b) Axiallines; Görüş hatları olarak tanımladığımız ve insanların hareketlerini yönlendirmekte kullandıkları bir noktadan görülebilecek en uzun görüş hattı olarak tanımlanmaktadır.

c) Convexspaces kullanılabilir yani fonksiyonel konveks alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Böyle bir analitik method ile mekânın insan hareketlerine ve davranış biçimlerine bağlı bir şekilde yön verecek olan bu parçaların topolojik ilişkilerinin network ve grafiksel analizleri doğrultusunda geliştirilen teoriler yardımıyla analiz edilmesi sonucunda, kentsel ve yapısal mekânları birleşik veya ayrışık olarak iki farklı temelde incelemektedir. Birincisi bütünlüklük özellikleri nedeniyle en çok kullanışa açık mekânlar, içinde en çok insana rastlayabileceğimiz mekânlar olurken, ayrışık mekânlar, ikincisi ise kent veya binanın bütününden kopuk bir yapıya sahip olduklarından, içlerinde hareket barındırma potansiyeli düşük mekânlardır.

Yapılan mimari çalışmalarda insan davranışlarını ele alan bu program sayesinde bireylerin kaybolmadan yönlerini bulmalarını kolaylaştırmak için çözümler üreten Space Syntax programı müze, araştırma laboratuvarları, pazarlama ofisleri ve hastane gibi yönlendirmelerin büyük önem taşıdığı karmaşık yapılarda, uygulama aşamalarından önce test edilmesine sağlamaktadır.

Eğitim merkezlerinde işin uzmanları tarafından her bir detay düşünülerek geliştirilen bu programlar dizimi sanayi ortaklığıyla güçlendirilmiş ve Space Syntax şirketinin kendi danışmanlık firması aracılığı ile Richard Rogers, Norman Foster, Zaha Hadid ve Terry Farrell gibi önemli ve ismi duyulmuş mimarlar ve kentsel tasarımcılar tarafından kendi projelerinde uygulanmıştır. Londra gibi büyük şehirlerde nüfusun yoğunluğu nedeniyle oluşan problemlerin çözülmesinde özellikle Trafalgar Meydanı, Parlamento Meydanı ve King's Cross Meydanı'nın plan çalışmalarında Space Syntax yönteminden faydalanılmıştır. Yaya platformlarının yeniden düzenlemesiyle daha verimli kullanılabilecek kamusal alanlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Space Syntax, önceden uygulanmış çevrenin doğası ile birlikte, fonksiyonları, insanlar üzerindeki etkileri ve kültürel özelliklerini anlamak için geliştirilen bir

metotlar bütününü olmanın dışında birçok farklı yönleriyle de fark edilmektedir. Akademisyenlerin, kent kuramcılarının ve uygulamalı araştırmacıların olumlu yaklaşımları ile böylesine verimli bir yaklaşımın akademik ortama taşınabileceğini ve lisansüstü eğitimle de bütünleştirilerek bu projelerinin uzun süre canlı olarak devamlılığını sağlayabileceğini göstermiştir. Londra’da geliştirilen ve kullanılan bu program, Michigan Üniversitesi ve Georgia Teknoloji Üniversitesi gibi Amerika’nın önde gelen üniversitelerinde de uygulamalı araştırmalarda kullanılmaktadır.

¹ Teorik fikirlerin ve uygulamalı araştırmaların gelişim süreci, mekânsal sistemlerin modellenmesi ve analizi için de yeni bilgisayar programlarının yaratılmasına vesile olmuştur. Bu sayede çok çeşitli araştırmalarda geliştirilen bu teknik ve programlardan faydalanılması sağlanmış, uluslararası platformda aynı bakış açısı ve metod dâhilinde çalışarak, sistemli olarak karşılaştırma yapmaya elverişli veriler ve sonuçlar üreten araştırmacılar arasında oluşan bir bilim çevresi oluşmuştur. Mimarlık alanında, teorik olarak uygun olan koşulların uygulama alanında yaşadığı uyumsuzluklar arasında bir bütünlük sağlayıp araştırma ve bilişim teknolojilerinin uyum içerisinde çalışmasını sağlamıştır. Space Syntax denilen teknikler bütün, mimarlıkta araştırmaların üniversitelerin sağladığı akademik ortamlarda geliştirilip destek sağlanabileceği ve önceden uygulanmış kentsel alanların gelişimine ışık tutabilecek bir bilgi bankasının eğitim alanında oluşturulabileceği hususunda çok özel bir model sunmaktadır.

Gelişmekte ve büyümekte olan ülkelerde yaşanan plansız şehrsel büyüme, popülasyonun gerek turistik gerekse yaya yoğunluğu anlamında artması ve trafikte oluşan büyümenin kontrol altına alınmasında ve geleceğe yönelik daha etkin, kaliteli ve yaşanılabilir kentsel çevrelerin yaratılmasına katkı sağlayacak analitik ve teorik bir çerçevenin oluşturulmasına olanak sağlayabilmesi açısından bu yaklaşımın önemi tartışılmaz bir gerçektir. Bu çalışmaya örnek olarak Türkiye’de ¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi için hazırlanan “Galata Kulesi Çevresi ve Hendek Caddesi’nin Yeniden Geliştirilmesi” projesi ilk örnek olarak gösterilebilir. Bu uygulamada, Galata’nın merkezi bir konumuna sahip olmasına rağmen şehirden kopuk bırakılmış olması ve çekiciliğini yitirmiş bir bölge olarak kalmasının nedenleri Space Syntax analizleri

yapılarak değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Meydan ve bağlantı yollarının ilişkilendirilmesi doğru yapılmamış ve yaya meydan ilişkisi birbirinden kopuk olduğu sonucuna varılmıştır.

Kısaca özetlenecek olunursa Space Syntax, programı gerek binaların tasarım aşamalarında, gerekse kentlerde yapısal anlamda gerçekleştirilecek değişikliklerin kısaca mekânsal sorunlarını, yaya akışlarını, sosyal ve kültürel yapılarını tasarım kararlarının değerlendirilmesinde kullanılan analitik teknikler bütünüdür.

Bu program, İngiltere'nin birçok şehrinde çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Londra'nın güney merkez kısmında bulunan Brixton şehir merkezinin yeniden tasarlanması için bu program uygulanmış, gelişme stratejileri ve önerileri hazırlanmıştır. Space Syntax'ın stratejik tasarım önerileri, bir dizi yeni yaya bağlantısı yaratarak şehir merkezinin potansiyellerinin önünü açmaktadır. Bu yeni bağlantılar, şehir merkezi boyunca hareketi teşvik edecektir.

İkinci örnek olarak Princes Circus meydanının Londra'da yeni bir kamusal alanı yaratma projesi olan (Princes Circus) bir üçgen seklinde iki açık alandan oluşmaktadır. Merkezi bir konuma sahip olmasına karşın bu alanlar, bulundukları konumdan dolayı hareketliliğinin odak noktası olmak yerine, büyük ölçüde tercih edilmeyen alanlar olduğu gözlemlenmektedir. Yayalar, Princes Circus'un merkezi bir konumda olmasına rağmen bu bölgedeki işyerleri ve ticaret alanlarının avantaj sağlamaları gerekirken bu merkezi ve önemli alanların kullanışsızlıklarından dolayı bölgenin zarar gördüğü saptanmıştır. Bu anlamada ele alınması doğru bulunana ve Space syntax programında analiz edilen sonuçların gösterdiği gibi:

- Bu bölgede yoğun yaya akışının hızlı trafik akışı ve yaya geçişlerinin elverişsizliği nedeni ile bir engel oluşturduğu görülmüştür.
- Bu bölgedeki halkın ve ziyaretçilerin bulunduğu ve kullandığı kamusal alanların kısa ve parçalanmış olmaları bölgeyi sıkıcı cazip ve karmaşıktırdığı görülmüştür.

Yukarda elde edilen sonuçlar doğrultusunda Geliştirilen tasarım ilkeleri, Princes Circus'u kullanılabilir bir bölge haline getirebilmek adına kuzey ve güney bölgeleri arasında yeni bir yaya bağlantısı sağlanması; araç trafiğinin, Princes Circus'un

bölmeyecek şekilde akışın taşınarak ¹yeniden düzenlenmesi; kamu alanlarının daha düzenli, çekici ve karmaşıklıktan uzak daha kullanışlı alanlar haline getirilmesi önerilmiştir.

- Diğer bir örnek olarak ¹Trafalgar Meydanı Space Syntax, programı ile stratejik tasarım hedeflerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yayaların mekân kullanım olasılıklarını hesaplanmasında hareket ve mekânsal tasarımlar üzerinde tarafsız fikirler üretilmesinde ve elde edilen sonuçların geliştirilmesine yardımcı olması için kullanılmıştır.

Bu çalışmalar sonucunda Londra'nın merkezinde ki devasa yaya hareketlerine dair yapılmış geniş araştırmalar yapılmış ve detaylı bilgiler toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarında elde edilen bilgiler doğrultusunda meydanların fiziksel tasarımı ile birlikte aynı zamanda taşıtların varlığı da dâhil edilerek özellikle meydanın üstü ve altı arasındaki seviye farklılıkları meydan/çevre ilişkisini birbirinden koparabilen bir unsur olduğu değerlendirilmektedir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ¹meydanın izole olmasına, alana yeni, merkezi bir merdiven kullanılarak kot farkı sorununun çözülmesi ve iki kopuk mekân olarak tasarlanmış alanları tek bir mekân haline sokarak karşı koymaktadır.

Kentlerin içinde yer alan sokaklardan, az kullanılanlar amaçlanan işlevselliklerini kaybetmektedirler. Yapılan çeşitli araştırmalar sonucunda elde edilen veriler suç unsurlarının mekânsal özelliklere bağlı olarak farklılık gösterdiklerini vurgulamaktadır.

2. BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE ANIT HEYKELLER

Yapılan Tarihi araştırmalarda Kıbrıs'taki ilk anıtsal heykel olarak geçen örnek, Erenköy' ün doğusunda Ay Thyrsos Kilisesi'nin güneyindeki bir tepede bulunan, antik dönemlerden kalma kolonsal 3 kadın ve iki erkek heykeldir. Daha yakın bir döneme ait başka bir anıt, Atatürk Meydanı'nın ortasındaki Venedik Sütunudur. Bu kolon, Salamis harabelerinden sökülerek Lefkoşa'da bulunan Sarayönü Camisi'nin

avlusuna dikilmiştir. Bu kolon Venedik hâkimiyetinin Kıbrıs üzerindeki gücünün simgelemektedir (Altan, 2006); Osmanlılar döneminde Harabeler’deki orijinal yerine konulmuştur. 1917 yılında İngilizler tarafından şu an bulunduğu yerine yerleştirilmiştir. Soylu Venedik ailelerinin silahlarında bulunan işaretlerin yer aldığı sütun, granitten yapılmış, 6 metre uzunluğunda olup tepesinde St. Mark’ın aslanı resmedilmiştir. Ayrıca yine başkentten verilebilecek tarihi başka bir örnek, surlar için ve dışının sirkülasyonunu sağlayan ve o dönemin askeri gücünü temsil eden Girne kapısıdır. Bu çalışmada ele alınan anıtların çoğunluğu 1960lı yıllarda Ada’da yaşanan sorunlarla birlikte gündeme gelen ve Kıbrıs Türkeri’nin var olma mücadelesini yansıtan örneklerdir. Bu anıtlarla Kıbrıs Türk halkı; hem resmi, hem toplumsal hem de bireysel yollarla geçmiş olayları nasıl anacaklarını ve hatırlayacaklarını belirlemeye çalışmışlardır (Adil, 2009).

Kuzey Kıbrıs’ta Güzelyurt bölgesi, Girne bölgesi, Lefkoşa bölgesi, Gazimagusa bölgesi ve İskele bölgesi olmak üzere beş büyük ilçe bulunmaktadır. Bu ilçeler bulundukları bölgelerde isimlerini vermişlerdir (Bkz: Görüntü 26). Lefke bölgesi içerisinde barındırdığı anıtların sayısı nedeniyle ayrı bir bölge olarak değerlendirilmemiş daha önce bağlı bulunduğu Güzelyurt bölgesi adı altında incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2.1. Güzelyurt Bölgesi Ve Anıtları

Yunancada Μόρφου ve İngilizcede Morphou olarak adlandırılan Güzelyurt şehri KKTC’nin beş büyük ilçesinden biri olup Güzelyurt bölgesinin yönetim merkezi olarak bilinmektedir.

Adanın Kuzey-batısında yer alan şehir Antik dönemde tanrıça Afrodite için kurulduğu söylenen bir şehirdir (Bkz: Görüntü 29). Girne, Lefke ve Lefkoşa şehirlerinin ortasında yer alan Güzelyurt, Trodos Dağlarına hâkim görüşü ve ılıman havası ile şehrin meyve ihtiyacını büyük bir bölümünün karşılandığı bir yerdir. Bu doğal güzelliklerinin yanında Güzelyurt, aynı zamanda Soli Antik Kenti, Vuni Sarayı, Tumba Tu Skuru, Aziz Mamas Kilisesi gibi ada tarihi açısından önemli eserlere ev sahipliği yapmaktadır.

Gerek nüfusu gerek bünyesinde bulunan üniversiteler gerekse tarihi yerleri bakımından zengin olan Güzelyurt Bölgesi Kuzey Kıbrıs Türk cumhuriyetinin önemli bölgelerinden biridir.

Güzelyurt şehri beş ana giriş ve çıkış yoluna sahiptir (Bkz: Görüntü 30). Güzelyurt-Girne anayolu, Lefkoşa-Güzelyurt anayolu, Lefke- Güzelyurt anayolu Kumköy-Güzelyurt anayolu ve Bostancı- Güzelyurt olmak üzere en yoğun kullanılan ana yollardır.

Güzelyurt bölgesinin merkezi olan ve sürekli şekilde gelişmekte olan şehir yapılanma konusunda önemli şekilde gelişmeler kaydetmektedir. Bu gelişmeleri daha ayrıntılı şekilde gösterebilmek için şehrin üç boyutlu çizimleri yapılmış ve gelecekte nasıl olacağını ve verimli bir şekilde nasıl tasarlanabileceği bakımından değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2.1.1. Güzelyurt Atatürk Anıtı

1973 yılında Feriha Coşkun 'nun çabaları ile Nazilli'de yapılan anıt günümüzde Güzelyurt Kaymakamlığının ve posta dairesinin karşısında yer almaktadır. Anıtın açılışı 29 Ekim 1973 tarihinde yapılması hedeflense de çeşitli nedenlerden ötürü açılış gerçekleşmemiştir. 20 Temmuz 8 Barış harekâtından sonra yapılan nüfus mübadelesi ile Baf'ta yaşayan Kıbrıslı Türklerin Güzelyurt'a yerleşmesi sonucunda Atatürk Anıtı'nın Türk tarafına getirilmesi için girişimlerde bulunulmuştur. 8 Güzelyurt'ta bulunan Rumların kendi tarafına gönderilmesi karşılığında Baf'da bulunan Atatürk Heykeli Lefkoşa Türk bölgesine getirilmiştir.

Güzelyurt'ta özel olarak hazırlanan ve çevre düzeni ile tasarlanan Atatürk Anıt (Bkz: Görüntü 32) günümüzde Güzelyurt'ta gerçekleşen geçiş törenlerinde ve anma törenlerinde büyük ve önemli rol üstlenmektedir.

2.1.2. Güzelyurt Şehitler Anıtı

Kıbrıslı Türklerin mücadele tarihinde önemli yer tutan Baf direnişi ve bu direnişte şehit düşenler adına yapılan Güzelyurt Şehitler Anıtı Güzelyurt Atatürk anıtının yakınına konumlandırılmış ve aynı şekilde anma törenlerinde ve geçiş törenlerinde

kullanılmaktadır (Bkz: Görüntü 34 ve 35). Geçiş törenlerinde kullanılan güzergâhta yer alan anıt burada bulunan Bafı'lar için büyük bir önem teşkil etmektedir.

2.1.3. Güzelyurt Atatürk Gençlik Anıtı

Orta ve lise eğitimi veren okulların bulunduğu bir konumda yer alan anıt (Şehit Turgut Ortaokulu, Kurtuluş Lisesi ve Güzelyurt Maarif Koleji)'nin arasına konumlandırılmıştır. Yol kenarına konumlandırılması trafik geçişinin yoğun olduğu bir mevkide olması anıtın görülebilirliği açısından ve orta eğitim merkezlerinin çevrelediği bir alanın sağladığı yaya yoğunluğuna sahip olması anıtın amacına uygun bir mevkide olduğunu göstermektedir.

Bu anıtın törensel amaçlı kullanılmaması trafiğe negatif bir unsur teşkil etmemesi de konumu bakımından uygunluğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Güzelyurt bölgesi depthmap haritalarından elde edilen sonuçlar Space Syntax programına aktarılan Güzelyurt haritasından elde edilen analizlerin (Bkz: Görüntü 42)Şehre giriş ve çıkış yollarının daha yoğun olduğunun sıcak renklerle gösterildiğini görmekteyiz (kırmızı ve sarı) şehir içlerine gidildikçe de yoğunluğun azalması soğuk renklerle gösterilmektedir.

Anıtların oldukları bölgelerin haritaların planlarını girerek bu anıtların bulundukları bölgelerin yoğunluklara göre renklerle ifade edilen haritalarını inceleyip analizler sonucu Güzelyurt bölgesine yerleştirilen anıtların hem görülebilirlikleri yoğunlukları hem de ulaşılabilirlikleri analiz edilmiştir. Böylece bu anıtların bulundukları yerlerin ne kadar doğru veya ne kadar yanlış oldukları hakkında görüşler sunulmuştur.

Bu haritada Atatürk anıtının bulunduğu yol hattı kırmızı,turuncu ve sarı renkler ön plana çıkmaktadır. Bu durum anıtın yoğun bir şekilde kullanılan bir bölgede olduğunu gösteriyor.

Harita(Bkz: Görüntü 39) anıtın bulunduğu noktadan 360 derecelik açılarla gecen çizgilerle elde edilen görülebilirlik haritasıdır. Mavi renkte işaretlenmiş alan anıtın görülebilirlik alanı olarak belirlenmiştir. Bir anıtın uzak bir alandan görülebilmesi

için hesaplanan uzaklık arttıkça anıtın yapıldığı amaca o kadar uygun olduğu anlamına gelmektedir.

Bu haritada renklerle verilen çizgiler yoğunluğu göstermektedirler. Kırmızı renkle verilen yolun anıtın hemen yanından geçtiğini ve yoğunluğunun fazla olduğunu göstermektedir.

Anıtların şehir içerisindeki yerleri ve bu bağlamda birbirleri ile kurdukları ilişkileri ve ilişkilerini gösteren bir harita çizimi binaların ve diğer yerlerin ne anlama geldikleri hakkında bilgi vermektedir.

Yukardaki iki haritada kırmızı noktalarla işaretlenmiş yerler iki bölgedeki anıtların yerlerini göstermektedir. Gri renkle gösterilen yerler ise anıtlar için ayrılmış alanları göstermektedir. Bu alanlar anıt için ayrılmış özel alanlar olmakla beraber törenlerde ve anmalarda yapılan eylemler için yapılmıştır. Atatürk anıtı bu alanla beraber bir park alanı içerisine yerleştirilerek bir mekân oluşturulmuştur. Bu mekân halkın gündelik zamanlarda geçirebilecekleri bir mekân haline gelmiş ve anıtlarla özleşerek bir Land mark haline dönüşmüştür. Fakat Güzelyurt şehitler anıtı; yolun görülen bir yerine konumlanmış olmakla beraber kendine ait alanın küçük olması ve görsel ulaşılabilirlik açısından yetersiz kalmakta yapılacak anma veya törenler sırasında toplanan kişilerin yüzünden yolun kapanmasına sebep vermektedir. Bu sonuçlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Güzelyurt şehitler anıtının bir Land mark özelliği taşımaması bulunduğu yer, boyut ve görsellik bakımından olduğunu bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.4. Cengiz Topel Anıtı (YEDİDALGA)

1934 yılında İzmit'te doğan Türk pilot, Yüzbaşı Cengiz Topel, 8 Ağustos 1964 yılında F-100 uçağıyla uçuş esnasında uçağı vurularak düşürülmüştür. Esir düştüğü sırada, gördüğü işkenceler sonucu öldüğü düşünülmektedir. Naaşı ancak 12 Ağustos 1964 tarihinde alınabilmiştir. Bu anıt onun anısına yapılmıştır. Anıtın devam olarak askeri alanda bulunan ve kendisine ait eşyaların bulunduğu bir bölümde Yeşilyurt Köyünde müze olarak bulunmaktadır.

2.1.5. Lefke Atatürk Parkı Anıtı

16 Kasım 1989 tarihinde açılışı yapılan Lefke Atatürk Parkı Anıtı, Lefke Barış Harekâtı sırasında ailelerini ve evlerini savunmak için savaşıırken şehit düşen halkın anısına dikilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki atlı Atatürk heykellerinin en büyüğü olarak ta bilinmektedir.

2.1.6. Çamlıköy Emin İzzet Anıtı

19 Mart 1964 günü Emin İzzet'in ölümüyle başlayan ve 1974'te sancak merkezi Lefke'de devam eden direnişte hayatını kaybeden Emin İzzet'in anısına yapılmıştır.

2.2. Girne Bölgesi Ve Anıtları

Girne bölgesinin yönetim merkezi olan Girne şehri tarihi çok eski yüzyıllara kadar dayanmaktadır. Kıbrıs daha önce birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin izlerini taşıyan tarihi bir kenttir. Antik limanı ve Girne kalesi Bizans dönemine ait kilise kulesi, Lüzinyan döneminden kalma zindanlar ve Vendik döneminden kalma kuleler ve cephaneliğinde sahip olduğu unsurlarla birbirinden farklı üç ayrı döneminde tarihini barındırmaktadır. Bellapais Manastırı, Buffavento Kalesi, St Hilarion Kalesi, Hz Ömer Türbesi gibi birçok kilise ve manastırlara da ev sahipliği yapmaktadır.

2.2.1 Girne Atatürk Heykeli

Ulu önder Atatürk'ün anısını yaşatmak için dikilen heykel Kuzey Kıbrısın kuzeyinde bulunan Girne şehrinin en işlek caddesinde konumlandırılmıştır. Atatürk heykelinin sırtı, kuzeye doğru Akdeniz, yüzü ise Atatürk Caddesine bakmakta ve caddeden denize doğru yürüyen insanları karşılamaktadır.

2.2.2 Girne Çıkarma Anıtı

1974 Mutlu Barış Harekâtını anısına yapılan Türkiye ve Kıbrıs için barış ve özgürlüğün önemini ifade eden Girne Çıkarma Anıtı, Mimar Yaşar Marulyalı ve Mimar Levent Aksüt tarafından tasarlanıp yapılmıştır. Anıtın boyu 41.75 metredir. Anıt yapılırken vurgulanmak istenen özellikler kuzey yönünü esas alınarak

yerleştirilen yüksek kitle Türk ordusunu ve onun gücünü disiplini ve dinamikliği vurgulanması hedeflenmiştir. Gittikçe yükselen ve elemanı kucaklayıp onun hareketine katılan kitle ise Kıbrıs Türk toplumunu ve onun ezilmiş durumdan toparlanıp, güçlenerek mücadele edişini, anavatandan gelen güç ile birleşerek özgürlüğe doğru yükselişini simgelemektedir. Birbiri ile kucaklaşan iki kitle arasındaki boşluk, Kıbrıs'tan anavatana açılan ümit kapısını simgelemek amacı ile yapılmıştır. Şu anda anıt 1974 Barış Harekâtındaki Çıkarmanın yapıldığı yer de bulunmaktadır.

2.2.3 Karaoğlanoğlu Şehitliği

Kıbrıs harekâtı sırasında hayatın kaybeden Türk askerleri anısına Türkiye tarafından yaptırılmıştır. İsmi şehit Halil İbrahim Karaoğlanoğlu'dan alan şehitlikte aynı zamanda 71 Türk Silahlı Kuvvetleri askeri mezarlığı da bulunmaktadır. Giriş kısmı Türkiye'ye açılan kapıyı temsil ederken iki ayrı parça olarak tasarlanan heykelin sol taraftaki parçası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini, sağ tarafta bulunan kısım ise Türkiye Cumhuriyetini temsil etmektedir. Şehitlik Prof. Muammer Onat tarafından tasarlanıp çizilmiştir. Heykel üzerinde Kartal, Gemi burnu ve asker figürleri bulunmaktadır.

2.2.4. Girne Özgürlük Anıtı

2005 yılında Türk Şehitleri için yaptırılmıştır. Kıbrıs'ta şehit olan Türk asker ve sivillere adanan anıt heykel Heykeltıraş Tankut Öktem tarafından yapılmıştır. Yeni liman bölgesi diye adlandırılan bölgede bulunan anıt heykel akan bir trafiğin ve insanların yaya olarak kullandığı yoğun bir bölgede yer almaktadır. Vakıf tarafından yaptırılan heykel amacına uygun olarak hem törenlerin yapıldığı bir yer hem de Land Mark özelliği taşıyan başarılı bir anıttır.

Anıtın sağ yanında baskıdan ve esaretten kurtulmak için demir çubukları kıran bir erkek figürü ve arkasında ailesi yer alır. Anıtın sol yanında ise eşi şehit olmuş bir kadının yalvarışlarını simgeleyen ikili bir heykel figürü yapılmıştır.

2.3. Lefkoşa Bölgesi Ve Anıtları

Kıbrıs'ta yaşamla beraber Lefkoşa'nın da var olduğunu ve her dönemde önem arz ettiğini söylemek abartılı bir iddia olmayacaktır.

Lefkoşa gerek Milattan Önceki dönemde gerekse günümüzde, konumu gereği Kıbrıs tarihine damgasını vurmuştur. Değişik isimlerle de olsa çeşitli medeniyetlerde yönetim merkezi olmuş ve tüm zamanların tarih ve kültürünün günümüze ulaşmasına ışık tutmuş, vesile olmuştur.

Kıbrıs Adası, jeopolitik konumu itibarı ile her dönemin güçlülerinin ilgi merkezi ve hedefi olmuştur. Süreç içerisinde bazı kıyı yerleşim yerleri ticaret merkezi, Lefkoşa ise idari merkez olmuştur.

Kıbrıs'ın kalbi Lefkoşa'nın temellerinin Neolitik Çağda atıldığı bilinmektedir. "Ledra" kentini Kanlıdere kıyısına yani şimdiki Lefkoşa Şehrinin bulunduğu bölgeye Lefkotheon ismi altında yeniden inşa edilmiş, kentin korunması için de etrafı geniş bir sur sistemi ile çevrilmişti. Bu surlar sonradan Venedikliler tarafından inşa edilen ve günümüze kadar gelen surlardan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Kente aynı zamanda 'Ledron' da denmekteydi.

Kentin kıyısına inşa edildiği Kanlıdere çevresinde çok sayıda Kavak Ağacı bulunduğu Bizans döneminde kent, kavak ağacı koruluğu anlamına gelen Lefkon ismi ile de anılmaktaydı. Aynı dönemde kullanılan isimlerden bir diğeri de "Kermia"dır.

Lefkoşa şehride bulunan anıt veya anıt heykellerin harita üzerindeki dağılımları (Bkz: Görüntü 54).

Lefkoşa depthmap haritasına verilen çizimler sonucunda elde edilen harita görüntüsü yoğunluklu olarak kullanılan yolların renk haritaları ile belirlemiş yoğun olarak kullanılan yolları sıcak renkler gösterirken az yoğunlukta kullanılan renkler ise soğuk renklerle gösterilmiştir.

2.3.1. Lefkoşa Küçük Kaymaklı Şehitliği

25 Aralık 1978 tarihinde açılışı yapılmıştır. Küçük Kaymaklı Şehitleri'nin anısına yaptırılan bu anıt, 1958, 1963 ve 1974 savaşlarının abideleştirilmesi için yaptırılmıştır. Anıt 25 Aralık 1978 de düzenlenen bir törenle açılmış ve Lefkoşa – GaziMağusa - Küçük Kaymaklı ve Yenişehir Dörtüol kavşağına konumlandırılmıştır. Konum bakımından önemli bir kavşakta bulunan anıt Kıbrıs Türk Toplumunun

verdiği milli mücadeleyi simgelemektedir. Üç farklı tarihle belirtilmiş mücadele süreçlerinin bir simgesi olarak yukarıya doğru yükselen birbirine bağlı üç sütun olarak tasarlanmıştır.

2.3.2. Dr. Fazıl Küçük Heykeli (Lefkoşa)

İnönü meydanına dikilmiş olan anıt Dr. Fazıl Küçük ile Kıbrıs Türk Halkını temsil eden kız çocuğundan oluşmaktadır. Dr. Küçük 'ün sevecenliğini, insanlara olan yakınlığını ve halkçılığını temsil etmektedir. Halk ile yeni yetişen neslin, onun hizmetine karşı müteşekkird olduklarını ve şükranlarını, ona çiçek vererek ifade edilmiştir. Onun yüzündeki ifade ise toplumuna olan güvenini temsil etmektedir. Heykel 27 Ocak 1989'da açılmıştır. 27 ve 28 Ocak 1958 tarihinde İnönü meydanında ve Girne Caddesinde yer alan olaylar Kıbrıs Türk Toplumunun özgürlük mücadelesinde önemli bir yer tutmakta ve aynı zamanda olayların olduğu gün de şehitleri Anma Günü olarak da kutlanmaktadır.

2.3.3. Girne Kapısı (Atatürk Anıtı)

Anıt 29 Ekim 1963 açılmıştır. Kıbrıs Türk halkının Atatürk'e saygısını ve ilkelerine bağlılığını simgelemektedir. Atatürk Anıtı, Şehitler Abidesi ve Cumhuriyet Parkı'ndaki Atatürk Anıtı ile birlikte törenlerin yapıldığı bir anıt heykel olarak kullanımını sürdürmektedir.

2.3.4. Dr. Fazıl Küçük Anıtkabiri (Anıttepe-Hamitköy)

Kıbrıs Türk halkının Liderlerinden biri olan Dr. Fazıl Küçük 'ün ebedi anıt mezarıdır. 1987 yılında yapımına başlanan kabir 2 yıl sürecinde tamamlanmıştır. 1989 tarihinde Dr. Fazıl Küçük 'ün naaşı geçici bulunduğu yerden alınarak buraya nakledilmiş ve açılışı yapılmıştır. Dr. Fazıl Küçük bugün çeşitli etkinliklerle anılmaya devam edilmektedir.

2.3.5. Lefkoşa Şehitler Abidesi

Bu anıt savaşta özgürlük için canlarını veren şehitlerimizin adına 28 Ocak 1963 te düzenlenen bir törenle açılmıştır. Kıbrıs Türkünün özgürlüğünü ve bu özgürlüğe ulaşması için dökülen kanların ebedi simgesi olarak dikilmiş bir anıttır. tören alanı olarak ta kullanılan yol üzerindeki kavşağa yerleştirilmiştir.

2.3.6. Milli Mücadele ve Kurtuluş Anıtı (Gönyeli Kavşağı)

1974 yılında ki gerçekleşen barış hareketinin 14'ncü yıl dönümünde (20 Temmuz 1988)'de açılmıştır. Anıt, Kıbrıslı Türklerin varoluş mücadelesini yansıtmakta ve gelecek nesillere bu mücadelenin kolay olmadığı mesajını vermekte, Milli Mücadeleyi ve Kurtuluşu simgelemektedir. Bu anıt; Lefkoşa, Girne, Güzelyurt ve Gazi Magosa'yı birbirine bağlayan bu önemli kavşak trafik akışının yoğun olduğu bir konuma sahiptir. (Bkz: Görüntü 65). Yapılan Space Syntax analizinde (Bkz: Görüntü 61) trafiğin en yoğun olduğu Güzelyurt-Lefkoşa kavşağı kırmızı olarak renklendirilmiştir. Sürekli bir trafik akışı olmasından dolayı ve yayalara ayrılmış bir yürüyüş aksı bulunmamasında (Bkz: Görüntü 61) anıtın görülebilirliği trafik akışı ile sınırlandırılmış, yayaların anıta ulaşabilmeleri için yayalara ayrılmış bir geçiş alanı olmadığından dolayı Bu anıtın gerek ulaşılabilirlik gerekse görülebilirlik bakımından Space Syntax programından alınana grafikler doğrultusunda başarılı bir konumda bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Gerekli kurumların gereken müdahaleleri yapması doğrultusunda bu dezavantajın bir avantaja dönmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Yayaların anıta ulaşmasını sağlamak için gerekli yol düzenlemelerinin yapılması veya yollarının kurgulanması gibi düzenlemeler anıtın bulunduğu konumu bir avantaja çevirebileceği düşünülmektedir.

2.3.7. Yurtta Sulh Cihanda Sulh Anıtı

Atatürk'ün barış ilkesini sembolize etmekte amaçlı yapılan anıt 1973 te tamamlanmıştır. KKTC Merkez Bankası yol kavşağına konumlandırılmıştır. Anıtın Lefkoşa surlarına benzetilmiş daire şeklinde bir kaidesi ve bu kaidenin Lefkoşa surlarındakine benzer şeklinde 11 adet burcu sembolik olarak aktarılmıştır. Havaya doğru açılmış bir el şeklinde duran anıtın ortasındaki su, saflığı ve temizliği sembolize etmektedir.

2.3.8. Gönyeli Şehitler Anıtı

Gönyeli' nin merkezinde 1976 yılında yapılan anıt Gönyeli şehitlerinin anısına dikilmiştir.

2.3.9. Ecevit Anıtı

Gönyeli'nin merkezinde 1976 yılında yapılan anıt Gönyeli şehitlerinin anısına dikilmiştir.

2.3.10. Cumhuriyet Anıtı (TMT Anıtı)

1 Ağustos 1958 yılında Rumlar tarafından kurulan EOKA ve sonradan 1976 da EOKA-B ye dönüşen düşman örgüte karşı kurulmuştur. Türk Mukavemet Teşkilatının mücadele sırasında hayatını kaybeden ve mücahit diye anılan Kıbrıs Türk Askerlerinin anısına yapılmıştır. Anıt aynı zamanda da Kıbrıs liderlerinden Rauf Raif Denktaş'ın inşa edilecek anıt mezarının da bir parçası olarak tekrardan projelendirilmiştir.

2.3.11. Türkeli Ayvasıl Şehitliği (Türkeli)

Türkeli Şehitleri anısına, şehitlerimizin toplu halde katledildiği yerde yapılmıştır. Göklere yükselen çeşitli boyutlarda yuvarlak sütunlar ve geniş kaide şeklinde görülen anıt 26 Aralık 1979'da tamamlanmıştır (Bkz: Görüntü 67).

2.3.12. Taşkent Şehitler Anıtı

Taşkent'te, 1974'te 2. Barış Harekatı sırasında EOKA-B tarafından 14 Ağustos 1974'te Taşkent' te bulunan Terazi ve Mari'deki evlerinden zorla alınıp toplu halde katledilen 89 şehidimizin anısına dikilmiştir. 14 Ağustos 1978 günü açılışı yapılan anıtın Kıbrıs Türkünün özgürlüğe kavuşabilmek için yıllarca verdiği çetin mücadelenin bir simgesi olarak dikilmiştir. Anıt 2012 de tekrar projelenip düzenlenmiştir (Görüntü 68).

2.3.13. Milli Egemenlik Anıtı (Metehan Atatürk Anıtı)

Kıbrıs Türk halkının isteği üzerine yaptırılmış olan Milli Egemenlik Anıtının mimari projesi Tankut Rıfki ile Pınar Öktem Doğan tarafında tasarlanmıştır. Atatürk'ün at üzerindeki heykelini ise tanınmış heykeltıraş Tankut Öktem tarafından yapılmıştır.

KKTC'nin kuruluşunu simgelenmesi adına yaptırılan anıtta ⁶ Ay ve yıldız etrafına dikilen bitkilerin yeşil ada Kıbrıs'ı, kırmızı çiçeklerinin de mücadele sırasında dökülen kanı simgelemektedir. ⁶ Yıldız içerisinde yükselen kaidenin; adada Rumların gerçekleştirdiği baskı, yıldırma ve soykırım girişimlerine karşı Kıbrıs Türklerinin gösterdiği var oluş mücadelesi ile yükselişini, ⁶ Atatürk ilkelerine bağlılığını temsil etmektedir. Anıtın sağ ve sol bölümünde yer alan ve ⁶ kademeli olarak biraz yükselip alçalın 16 bayrağın, tarihte kurulmuş 16 Bağımsız Büyük Türk Devletini ve şanlı Türk tarihini simgelediği vurgulamaktadır.

2.4. Gazimağusa Bölgesi Ve Anıtları

Gazimağusa bölgesinin yönetim merkezi olarak büyük bir rol üstlenmekte olan şehir, Tarihsel süreçte birçok medeniyetlere de ev sahipliği yapmıştır. Bir liman şehri olmasından dolayı doğu ve batı ticaret merkezi olarak büyük bir rol oynamasına rağmen değişen medeniyetlerin şehri farklı amaçlar doğrultusunda değerlendirmeleri neticesinde Mağusa şehri gerek ekonomik gelişimi, gerekse kent yapısında inşili çıkışlı farklılıklar göstermektedir. Lüzinyanlardan, Venediklilere ve Osmanlı gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İngilizler kiralandığı dönemde limas şehri özelliği ön plana çıkartılmış birçok önemli yapıyı da içinde barındıran tarihi bir şehirdir. Othello Kalesi, Gazi Mağusa Limanı, Aziz Nicholas Katedrali, Francis ¹⁴ Kilisesi, Namık Kemal Zindanı, ¹⁴ Mağusa Surları, Aziz Barnabas Manastırı, Azize Anna Kilisesi ve Salamis Antik Kenti gibi tarihi yerleri şehrin ne kadar önemli bir merkez olduğunun en büyük göstergesidir (Bkz: Görüntü 70).

2.4.1. Gazi Mağusa Özgürlük Anıtı

1979 yılında Tankut Öktem tarafından yapılan Anıt heykelde toplam 32 figür bulunmaktadır. Anıtın en üst kısmına yerleştirilen Atatürk büstü diğer figürlere oranla daha büyük olarak çalışmıştır. Rauf Raif Denktaş ve Dr. Fazıl Küçük figürleri

Atatürk büstünün yanına konumlandırılmıştır. Birbiri içen geçmiş üç ana bölümden oluşan anıt heykel savaşta şehit düşen askerleri, Türk Silahlı Kuvvetlerine olan saygıyı ve Kıbrıs halkının özgürlüğünü kazanma mücadelesini anlatılmaktadır (Bkz: Görüntü 71).

2.5. İskele Bölgesi Ve Anıtları

¹⁸ İskele İlçesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin 5 ilçesinden biridir. ² İskele, 1974 öncesindeki ismi Trikomo olarak da biliniyor. 1974 Mutlu Barış Harekâtı ile birlikte Güney'den Kuzey'e toplu göçü başlatan Larnaka Türk Halkı, bu kıyı şeridinde yerleştirilmiş ve bu tarihten itibaren İskele olarak isimlendirilmiştir.

İskele, Mesarya Ovası ile Karpaz burnunun kesiştiği noktada, Mağusa-Karpaz anayolunun ² 1974 öncesi Trikoma olarak anılan bölgenin ismi, özellikle Larnaka'nın İskele köyünden gelen Kıbrıslı Türkler'in yerleşmesinden sonra, Yeni İskele olarak değiştirilmiştir. ² Boğaz'da bulunan Haravdi sahili ise halk plajı olarak kullanılmaktadır. İskele, Mağusa ve Karpaz arasındaki en büyük yerleşim yeridir. Bafra, Mehmetçik, Dipkarpaz ve Yeni Erenköy gibi köylerin bulunduğu bölge, Kıbrıs'ın simgesi olan Karpaz eşeklerine de ev sahipliği yapar. Bafra ve Altın kumsal gibi bakir plajların olduğu bu bölge, doğal ve tarihi güzellikleriyle, huzur sükûn arayanları kendisine çeker.

1 Haziran, 1998 tarihinden itibaren ilçe sayısı 3'ten 5'e yükseltilmiş ve İskele İlçe olarak ilan edilmiştir. İskele İlçesi'nde 43 yerleşim birimi yer almaktadır.

2.5.1. İskele Yeşilköy Atatürk Anıtı

¹⁷ Bu anıt Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk anısını yaşatmak için İskelede bulunan Yeşilköy köyünün Ecevit Meydanına dikilmiştir. Atatürk heykeli atı şaha kalkmış bir şekilde yapılmış ve heykel siyah granit kaplı bir kaide üzerine yerleştirilmiştir.

2.5.2 ⁷ Larnaka Şehitler Anıtı

İskele'deki Larnaka Şehitler Anıtı, 1963-1976 yılları arasında bağımsızlık, özgürlük ve vatan uğruna şehit düşen 19 Larnaka'lı için 27 Nisan 1998 tarihinde İskele Belediyesi tarafından yaptırılmıştır. Her yıl 23 Aralık tarihinde düzenli olarak yapılan tören ile şehitlerimiz anılmaktadır.

3. BÖLÜM

UYGULAMALAR VE ANALİZLERİ

3.1. Lefkoşa Rauf Raif Denктаş Heykeli (Havalimanı Kavşağı)

Dışişleri Bakanlığından gelen talep üzerine İstanbul Kartal Belediyesi tarafından KKTC'ye hediye olarak gönderilen Rauf Raif Denктаş Heykeli Ercan Havalimanı girişinde bulunan kavşağa yerleştirilmesi ışığında yapılan 3D Studio Max modellemeleri doğrultusunda planlanmış ve Ercan havalimanı girişindeki kavşak üzerine konumlandırılmıştır (Bkz. Görüntü 75).

Bronz döküm olarak gönderilen heykel 2.50 cm yüksekliğinde siyah granit mermerle kaplanmış bir kaide üzerine yerleştirilen Denктаş heykeli ile birlikte bir 730 cm diğeri ise 610 cm uzunluğunda olmak üzere iki sütun ile birlikte kompoze edilmiştir (Bkz. Görüntü 76). Bu sütunlar tasarlanırken heykele arka fon oluşturulmaya çalışılmış hem de heykel ön plana çıkartılmıştır. 360 derecelik bir bakış açısıyla görülen heykelin arkası görüntüsü sütunlarla kapatılmış ve daha etkileyici bir düzel oluşturulmaya çalışılmıştır (Görüntü 76).

Tez kapsamında çemberlere uygulanan heykellerin veya anıt heykellerin trafik akışının yoğunluğu ve yaya akışının az olması nedeniyle ulaşılabilirlik ve görülebilirlik bakımından tercih edilmemektedir. Fakat bu projenin uygulanacağı yerin bakanlık tarafından seçilmesi ve kişisel olarak yapılan önerilerin bir faktör olarak görülmemesi heykelin konumu hakkında bir değişikliğe gidilmesini sağlamamıştır.

Ülkeye gelen ziyaretçileri karşılaması ve bir sembol oluşturması hedeflenerek konumlandırılan Denктаş heykel trafik akışından kaynaklı algıda sorun teşkil etmesi yani trafikteki kişilerin yoldan çok heykele odaklanmasından ve buna benzer problemlerden dolayı amacına ulaşamadığı gözlenmiştir.

3.2. Yakın Doğu Üniversitesi Muflon Heykeli

Yakın Doğu Üniversitesi tarafından yaptırılan (Muflon) heykeli, Yakın Doğu Üniversitesinin ana girişinde bulunan kavşağa (Bkz. Görüntü 78) uygulanması, tez kapsamında yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen bilgiler karşılaştırıldığında konumlandırıldığı sütünün yüksekliğinin heykel için uygun olmadığı kanısına varılmıştır. Muflon 'un seçilmesinin başlıca nedenlerinden biri Kıbrıs'ın endemik hayvanlarından olması ve günümüzde Trodos dağlarında yaşayan koruma altında olan bir hayvan türü olmasıdır. Muflon güç ve ihtişamı simgelemektedir. Yakın Doğu Üniversitesi yetkilileri tarafından düzenlenen yakın doğu bulvarı bir dikili taş projesi olarak ele alınmış ve sunulmuştur. Muflon heykeli dikili sütunun üzerine konulması şeklinde karar verilmiştir. Bu bağlamda önceden farklı çözümlemelerle birbirinden farklı çizimler yapılmış ve seçilen çizimlerden öngörülen değişiklikler yapılarak uygulanacak modelin çalışmalarına başlanmıştır.

Önceden hazırlanmış bir projenin üzerine ek olarak geliştirilen heykel projesi boyutlandırma bakımından çeşitli problematikler içermektedir. Bunlardan birincisi sütun boyunun gerektiğinden daha yüksek olarak tasarlanması tekrardan boyutlandırılması ve muflon heykelinin görülebilirlik açısından daha uygun oranlar doğrultusunda değerlendirilmiştir (Bkz: Görüntü 78). Ancak Sütünün değiştirilemeyeceği konusunda karar alınmamıştır. Yakın Doğu Üniversitesi tarafından yapılan çizimler aşağıdaki verilmiştir.

Önceden tasarlanan çizimler (Bkz. Görüntü 79) değerlendirilmek amacıyla alınmış boyutlandırmalar ve kaide şekilleri bu görüntülerden temel alınmasına rağmen uygulamada bu çizimlere sabit kalınmadığı da görülmüştür.

Projeye başlanılmadan heykelin görülebilirliğin ve ulaşılabilirliğin değerlendirilmesi bakımından google map dan alınan haritalar üzerine 3D Stüdio Max programı

kullanılarak çeşitli açılardan görüntüler alına bilmesi bakımında üç boyutlu çizimler yapılmıştır (Bkz. Görüntü 81).

Sütünün yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda yaya halde çemberden geçen bir kişinin bakış açısı 3 boyutlu görüntüler ile değerlendirildiğinde yayanın muflon heykelini görebilmesi için bakış açısını değiştirmesinin zorunlu olduğu görülmüştür (Bkz. Görüntü 81). Hermann Maertens'sin geliştirdiği prensipler doğrultusunda değerlendirildiğinde görüş alanının heykele olan uzaklık artırılarak heykelin etrafındaki unsurlarla birlikte bir görüntü açısı sağlanması doğru bir yaklaşım olacaktır. Dikmen-Lefkoşa istikametine doğru akan yolun yüksekten aşağıya doğru akması yükseklik unsurunu bir yönden avantaja çevirmesine sebep olmuştur.

Anıtın yerleştirilmesi ve sütünün yapılış aşamalarına örnek görüntüler (Bkz. Görüntü 83 ve 84).

Fakat tez kapsamında da bahsedildiği üzere anıtların konumlandırıldıkları bölgelerin kamuya açık alanlar olmaları üniversitenin sağladığı yaya akışıyla doğru orantılı bir şekilde anıtın amacına ulaşması bakımından değerlendirildiğinde sütün yüksekliğinin daha kısa tutulup yayaların iletişim kurabildikleri ve ulaşabildikleri bir alana yerleştirilmesi daha doğru bir yaklaşım olabileceği düşünülmektedir.

3.3. Muratağa ve Sandallar Şehitlikleri İçin Yapılan Anıt Heykel Çalışması

Bölgedeki en büyük Türk köylerinden biri olan Muratağa (Maratha) ve Sandallar (Santalaris) köyü 13 Ağustos 1974 tarihinde EOKA-B tarafından saldırıya uğramıştır. Sandallar köyünde başlayan saldırı, 14 Ağustos tarihinde Muratağa köyüne sıçramış ve bu saldırının sonucunda iki köyün insanları toplu olarak katledilerek mezara gömülmüşlerdir. Katliam sırasında köy dışında bulunan yedi köylünün hayatta kaldığı tespit edilmiştir.

Bu insanların anısına yapılan Anıt Heykel Raif Dimililer tarafından 2016 yılından yapılmış, toplu mezarın olduğu yere uygulanmıştır. Altı metre uzunluğa, iki metre genişliğe ve bir metre yüksekliğe sahip olan heykel hava şartlarına dayanıklı

olabilmesi için polyesterden yapılmıştır. Heykelin tasarımı sırasında toplu mezarın açıldığı anda ki görüntü canlandırılmaya çalışılmıştır.

3.4. Atlılar Anıt Mezarı için Yapılan Anıt Heykel Çalışması

Bu anıt; Muratağa ve Sandallar köylerinin yanında yer alan Atlılar (Aloda) köyü' de, 15 Ağustos 1974 tarihinde Raif Dimililer tarafından 2016 yılında toplu olarak katledilen sivil halk anısına yapılmıştır. Bu anıt heykel 6 metreye uzunluğa, 3 metre genişliğe ve 1 metre yüksekliğe sahiptir. Heykel yine hava şartlarına dayanıklı olabilmesi için polyester olarak yapılmıştır. Kazıların yapıldığı şehitliğin içerisine konumlandırılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

KKTC'de yer alan anıtlar ve anıtsal heykeller değerlendirilmiştir. Space Syntax programı dâhilinde yapılan çalışmalar sonucunda, bulundukları yerler, konumlandıkları bölgeler, görülebilirlikleri ve ulaşılabilirlikleri ölçüsünde hedeflenen amaçlarına ulaşıp ulaşılmadıkları sorgulanmıştır.

Bu sorgulama sonucunda, anıt/heykellerin konumlandırılmaları aşamalarında bir sistematığe bağlı kalınmadığı, gelişi güzel bir yerleştirme yapıldığı söylenebilir. Çalışmamın dışında bırakılan Küçüklü büyüklü heykeller gerek boyut gerekse taşıdığı kimlik/anlam açısından çalışmanın dışında tutulmuştur. Uygulama kapsamında yapılan heykellerin sınıflandırılması aşağıda görülmektedir. Sınıflandırma sırasında mevki ve bölge kriterleri önem teşkil etmektedir.

Kavşaklara Yerleştirilen Anıt Heykeller

1. Lefkoşa Gönyeli Şehitliği
2. Lefkoşa Küçük Kaymaklı Şehitliği
3. Girne Kapısı (Atatürk Anıtı)
4. Lefkoşa Şehitler Abidesi
5. Milli Mücadele ve Kurtuluş Anıtı (Gönyeli Kavşağı)
6. Yurtta Sulh Cihanda Sulh Anıtı (Lefkoşa)
7. Milli Egemenlik Anıtı

8. Gazi Magosa Özgürlük Anıtı

Değerlendirmeye alınan kavşaklardaki 8 anıt için; yaya ve araç trafiği akışı nedeniyle yukarıda bahsi geçen kriterler bağlamında karşılaşılan sorunlar nedeniyle yer aldıkları bölgeler için uygun olmadıkları düşünülmüştür. Eğer böyle bir alana anıt veya anıt heykel yapılması tercih ediliyorsa trafik akışının ve yaya akışının da anıtın konumuna göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Yol Kenarlarına yerleştirilen Anıt Heykeller

1. Girne Atatürk Heykeli
2. Girne Çıkarma Anıtı
3. Zübeyde Hanım Büstü
4. Gönyeli Şehitler Anıtı
5. Güzelyurt Atatürk Anıtı
6. Güzelyurt Şehitler Anıtı
7. Güzelyurt Atatürk Gençlik Anıtı

Yine değerlendirmeye konu olan yol kenarına yerleştirilmiş 7 anıt da kavşaklara yapılan anıtlarla benzer sorunlar taşımaktadır. Özellikle ulaşılabilirlik ve çevreye uyum açısından karşılaşılan sorunlara ek olarak “Land Mark” olamama özellikleri de sorgulanır durumdadır.

Deniz Kıyılarına Yerleştirilen Anıt Heykeller

1. Karaoğlanoğlu Şehitliği
2. Cengiz Topel Anıtı

Deniz kıyılarına yerleştirilen Anıt heykeller, genellikle parklar içerisinde yer aldıkları için görülebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından daha az sorun barındırmaktadırlar. Anıt olarak daha öyküsel/kahramanlık bilgileri ile donatılmışlardır. “Land Mark” özellikleri de önem kazanmıştır.

Şehitliğin içerisinde kendilerine ait özel bir alana yerleştirilmiş olmaları şehitliğe ait bir park yerinin olması anıtlara veya anıt heykele yürüyerek ulaşılabilmesine olanak sağlaması bakımında bu tür anıt heykellerin amaçlarına daha uygun oldukları düşünülmektedir. Bu bağlamda bu tür anıt heykellere yapılabilecek küçük değişikliklerle daha da verimli bir sonuç alınması sağlanabilmektedir.

Park İçine Yerleştirilen Anıt Heykeller

- 1. Dr. Fazıl Küçük Heykeli**
- 2. Ecevit Anıtı**
- 3. Türkeli Ayvasıl Şehitliği**

Diğerlerine nazaran park içerisine yerleştirilen Anıt heykellerin, çevreye uyum ve “Land Mark” özelliği açısından incelendiğinde bu tür heykeller veya anıt heykeller amaçlarına daha uygun bulunmuştur. Trafiki engellemeden tören yapılmasına ve ziyaretlerin gerçekleştirilmesine uygun yapılardır.

Anıt Mezarlar

- 1. Dr. Fazıl Küçük Anıt Mezarı**
- 2. Cumhuriyet Anıtı (TMT Anıtı)**
- 3. Taşkent Şehitler Anıtı**

Anıt mezarlar, genellikle şehir içlerinde olmadıkları için trafik ile ilgili sorunları yoktur. Ayrıca Kendi park alanlarının olması ulaşılabilirlik açısından da sorun barındırmamalarını sağlamaktadır. Ziyaretçilerin kolaylıkla ulaşabileceği bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının bulunması da anıt mezarların amacına uygun olarak tasarlandıkları sonucunu ortaya koymuştur.

Tez kapsamında ele alınana anıtlar veya anıt heykeller Space Syntax programı ve Maertens'in geliştirdiği teoriler kapsamında görülebilirlik ve ulaşılabilirlik bağlamında ortaya çıkan çözüm ve öneriler aşağıdaki gibidir:

Bütün bu çalışmaların sonucunda anıt heykellerin nereye dikileceği konusunda heykeltıraşların, mimarların, şehir/bölge planlamacılarının ve mühendislerin de

bulunduğu uzmanlar tarafından değerlendirilip, Space Syntax ve benzeri programlar yardımıyla tespit edilmeleri doğru olacaktır.

KKTC'DEKİ ANIT HEYKELLERİN MEKANSAL AÇIDAN İNCELENMESİ VE UYGULAMALAR

ORIGINALITY REPORT

13%	13%	1%	%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	habitat.org.tr Internet Source	5%
2	www.iskelebelediyesi.com Internet Source	2%
3	sanatsozlugum.blogspot.com Internet Source	1%
4	www.tourism.trnc.net Internet Source	1%
5	mucahit.net Internet Source	1%
6	www.kibrispostasi.com Internet Source	1%
7	www.sivilsavunmakktc.com Internet Source	<1%
8	www.tatilhatti.com Internet Source	<1%
9	www.kibristanevarneyok.com	

Internet Source

<1 %

10

sanatsozlugum.blogspot.com.tr

Internet Source

<1 %

11

kazakistancumhuriyeti.wordpress.com

Internet Source

<1 %

12

polen.itu.edu.tr

Internet Source

<1 %

13

docplayer.biz.tr

Internet Source

<1 %

14

tr.wikipedia.org

Internet Source

<1 %

15

www.anatoliajournal.com

Internet Source

<1 %

16

www.ekanun.net

Internet Source

<1 %

17

www.turkishnews.com

Internet Source

<1 %

18

ircask.com

Internet Source

<1 %

Exclude quotes

Off

Exclude matches

Off

Exclude bibliography Off

Digital Receipt

This receipt acknowledges that **Turnitin** received your paper. Below you will find the receipt information regarding your submission.

The first page of your submissions is displayed below.

Submission author: Raif Dimililer
Assignment title: Kontrol
Submission title: KKT C'DEKİ ANIT HEYKELLERİN ME..
File name: EK_ANIT_HEYKELLER_N_MEKANS..
File size: 266.5K
Page count: 35
Word count: 8,443
Character count: 59,503
Submission date: 16-Mar-2018 04:10PM (UTC+0200)
Submission ID: 931352846

1

GİRİŞ

Eski çağlardan günümüze kadar olan süreçte olduğu gibi bugün de ülkemizin çeşitli yerlerine anıt heykeller dikilmektedir. Anıt heykeller kelime içeriğinin kapsamındaki anlam bakımından kültürel geçmişin izlerini taşımaktadırlar. Bu kültürel bağlamda, anıt heykellerin bulundukları kentlerde; görülebilirlik açısından sorunsuz ulaşılabirlik bağlamında ise rahat ulaşılabilecek, kamuya açık alanlara, yani halkın kullanımına açık olarak tasarlanmış meydanlara konumlandırıldıkları gözlemlenmiştir.

Anıt heykeller analiz edildiğinde; dikildikleri kentin ve toplumun yaşam biçimini, geçmişini, kahramanlarını, tarihsel, sosyal, siyasal veya kültürel çerçevede oluşturduğu tüm değerleri yansıttıkları gözlemlenmektedir.

Yukarıda sıralanan toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması gibi önemli bir görevi yüklenmiş anıtların; yerleştirilecekleri mekânların veya konumlarının da özellikle görülebilirlik ve ulaşılabirlik açısından iyice düşünüp tasarlanması gerekliliği açıktır. Anıtların meydanlara, tahmini kurgular üzerinden veya gelişigüzel yerleştirilmesi doğru bir yaklaşım olarak görülemez. Gelişigüzel yerleştirilmenin anıta olduğu kadar, toplumsal temsiliyete de zarar verebileceği göz ardı edilmemelidir.

Bu sorun göz önünde bulundurularak ve çözüm amacıyla; tez kapsamında Kuzey Kıbrıs'taki anıtlar ele alınmıştır. Anıtların incelenmesi sırasında bir kent dizim programı olan Space Syntax programı kullanılmıştır. Space Syntax programı kullanılarak ulaşılan bilimsel veriler, renklerden grafiklere dönüştürülmüş ve açıklamalar ile sunulmuştur.

Ayrıca, tez konusu çerçevesinde; bir binanın veya bir anıtın bulunduğu bölgeyle olan ilişkisi ve kendisini çevreleyen yapıların boyutlarına göre varlığını gösterebilmesi

GİRİŞ

Eski çağlardan günümüze kadar olan süreçte olduğu gibi bugün de ülkemizin çeşitli yerlerine anıt heykeller dikilmektedir. Anıt heykeller kelime içeriğinin kapsamındaki anlam bakımından kültürel geçmişin izlerini taşımaktadırlar. Bu kültürel bağlamda, anıt heykellerin bulundukları kentlerde; görülebilirlik açısından sorunsuz ulaşılabilirlik bağlamında ise rahat ulaşılabilir, kamuya açık alanlara, yani halkın kullanımına açık olarak tasarlanmış meydanlara konumlandırıldıkları gözlemlenmiştir.

Anıt heykeller analiz edildiğinde; dikildikleri kentin ve toplumun yaşam biçimini, geçmişini, kahramanlıklarını, tarihsel, sosyal, siyasal veya kültürel çerçevede oluşturduğu tüm değerleri yansıttıkları gözlemlenmektedir.

Yukarıda sıralanan toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması gibi önemli bir görevi yüklenmiş anıtların; yerleştirilecekleri mekânların veya konumlarının da özellikle görülebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından iyice düşünülüp tasarlanması gerekliliği açıktır. Anıtların meydanlara, tahmini kurgular üzerinden veya gelişigüzel yerleştirilmesi doğru bir yaklaşım olarak görülemez. Gelişigüzel yerleştirilmenin anıta olduğu kadar, toplumsal temsiliyete de zarar verebileceği göz ardı edilmemelidir.

Bu sorun göz önünde bulundurularak ve çözüm amacıyla; tez kapsamında Kuzey Kıbrıs'taki anıtlar ele alınmıştır. Anıtların incelenmesi sırasında bir kent dizim programı olan Space Syntax programı kullanılmıştır. Space Syntax programı kullanılarak ulaşılan bilimsel veriler, renkler barındıran grafiklere dönüştürülmüş ve açıklamalar ile sunulmuştur.

Ayrıca, tez konusu çerçevesinde; bir binanın veya bir anıtın bulunduğu bölgeyle olan ilişkisi ve kendisini çevreleyen yapıların boyutlarına göre varlığını gösterebilmesi

adına olması gereken en uygun büyüklük ve küçüklük ölçülerini belirlemek amacıyla oluşturulmuş ‘Hermann Maertens Prensiplerin’ den yararlanılmıştır.

Elde edilen bilimsel veriler ışığında anıtların ulaşılabilirlik ve görülebilirlik değerlendirilmeleri yapılmıştır. ‘KKTC’deki Anıt Heykellerin Mekânsal Açıdan İncelenmesi ve Uygulamalar’ başlıklı bu doktora tezi; günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet’inde var olan anıtların sınıflandırılması ve Space Syntax programı ile mekân ve algılanma problemleri üzerinde yapılan çalışmaları konu edilmiştir.

Bu tez çalışmasında; araç olarak kullanılan “Hermann Maertens Prensipleri” ve Space Syntax programının olanakları ile varılan sonuçlar; günümüz teknolojisi yanı sıra yaya ve araç trafiği değişkenleri ile harmanlanmış ve güncel bir bakış açısı ile sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bilimsel veriler ile ortaya çıkan alternatifler değerlendirilmiş olup bunlar üzerinden ulaşılan çözüm ve önerileri ile tez çalışması sonuçlandırılmıştır. Bu doktora tezinin gelecekte yapılacak araştırmalarda ve uygulamalarda kaynak olarak kullanılması ayrıca ümit edilmektedir.

1. BÖLÜM

KAMUSAL ALANDA ANIT HEYKELLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÇEVRE MEKÂN İLİŞKİSİ

Bu çalışmanın doğrudan konusu olması açısından heykelin tanımının başlangıçta yapılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Çeşitli kaynaklara göre farklılık gösteren heykel tanımının günümüzde daha da karmaşık bir hal aldığı ortadadır. Gelişen sanat anlayışı, sosyal değerler, teknoloji ve iletişim çağının olanakları; heykelin uygulama alanları ve olanaklarını tartışılır kılınmış, hatta tümüyle klasik heykel anlayışından uzak, “yerleştirme” adı ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Ayrıca; hareket, ses ve renk de heykele yeni kapılar açmıştır. Başka bir önemli etken ise heykelde kullanılan malzemelerin günlük tüketim malzemelerini de içermesi kalıcılık sorununu tartışmaya açmıştır.

Değişen ve gelişen sanat düşüncesi, farklı disiplinler arasındaki sınırları ve tanımlamalar arasındaki belirgin farklılıkları ortadan kalkmıştır. Böyle bir süreç sonunda büyük farklılıklar gösteren heykel sanatının sözlük anlamlarının değerlendirilmesinin doğru bir tavır olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle farklı kaynaklardan farklı tanımları toplayarak bir arada değerlendirmek doğru olacaktır.

HEYKEL (İng. Sculpture); “Hacim sanatı; Estetik yaşantı oluşturma amaçlanan üç boyutlu nesne, yapıt. Sözcük, bu amacı güden her büyüklükteki, hangi malzeme ve tekniği kullanırsa kullansın, tüm yapıtların genel adıdır (Sözen, Tanyeli, 2001, 104).

Arkeoloji biliminde (Saltuk 1990, 51) heykeli şu şekilde tanımlar;

“Taş, maden, ağaç, kil, alçı gibi malzeme kullanılarak yapılan, canlıları yansıtan ya da soyut ifadelerle biçimlenen üç boyutlu yapıt. İlk heykellerde malzemenin boyalı olduğu görülür. İlk çağlardan beri çeşitli uygarlıklarda görülen heykel önce bütünüyle dini amaçlı düşünülmüş tanrı ve tanrıça heykelleri yapılmıştır. Heykel mimariden ayrı bir bütün olarak ele alınmışsa da yapının bünyesinde ona uygun ve mimariyi tamamlayan bir öge olarak da ele alınmıştır.”.

Eğer formsuz bir parça taşı, ahşabı veya metali oyarak, ekleyerek veya keserek düzenli veya düzensiz bir forma duygu ve düşüncenin estetik bir dile ile birlikte şekillendirirsek sonuçta elde edeceğimiz somut objeyi heykel diye nitelendirebiliriz.

Bu yapılan tanımın tam tersi ele alındığında bir sanatçının gözünden bakılacak olursa, bir objenin örneğin yontulmuş bir taşın içinden duyguyu ve görselliği yani hedeflenen formu çıkartırsak geriye sadece bir blok parçası kalmıyor mu zaten? (Cheney, 1968, 27).

1.1. Heykel ve Anıt Kavramlarının Tarihsel Gelişim Süreçleri

Görsel sanatların bir dalı olan ve mekân içinde üçboyutlu estetik biçimler yaratmayı amaçlayan heykel sanatı, gelişen teknoloji ve bilim çağının sanata etkisi doğrultusunda felsefe, malzeme, teknik ve estetik anlayış bakımından büyük değişiklikler göstermiştir. Yirminci yüzyılda, keskin sınırları olan sanat disiplinleri; günümüzün değişen sanat anlayışıyla, geçişken bir hal almakta, hatta farklı disiplinler birbirleri ile bütünleşik bir yapı sergilemektedirler.

Örneğin (Bkz: Görüntü 1)'de betimlendiği gibi; heykeltıraş yaptığı heykel çalışmasında Neon ışıklar kullanarak yatağı betimlemiş, heykel sanatının içerisinde ışığı bir forma sokarak kullanmış, yatak üzerine gerilen perdeye yansıtma ile belirlenen görüntüleri oluşturulmuştur. Bu tezin araştırmaları sırasında; günümüzde heykel sanatının, klasik heykel anlayışına göre ne kadar değiştiğini ve farklı disiplinlerle nasıl iç içe girdiğini, teknolojinin ve kurgunun ne kadar önemli bir rol oynadığını görmekteyiz.

Görüntü 1: Çağdaş sanatta tanımlanan bir heykel çalışması

<https://www.flickr.com/photos/bettyblade/2574187217/in/gallery-scilit-72157622561550449/>,
[07.02.2018]

Heykel sanatındaki böylesine büyük bir değişimi ve gelişimi daha iyi analiz edebilmek açısından bu gerçeklik çerçevesinde, heykelin tarihçesini incelemek daha uygun olacaktır.

İnsanın tam olarak ne zaman sanatsal bir amaç güderek üretmeye, oymaya, aletler veya silahlar yapmaya başladığı dönemsal sürecin bilinmediği yazılı kaynaklardaki çelişkilerden anlaşılmaktadır.

Görüntü 2: Bronz keser başlıkları 1000-800 M.Ö, [07.02.2018]

Yukardaki görsellerde (Bkz: Görüntü 2)'de açık bir ifade anlatımında görüldüğü gibi keser başlığı ve balta üzerine işlenmiş yontular sadece bir ihtiyacı karşılamak için değil de sanatsal bir dürtünün sonucu olarak yapıldığı izlenilmektedir.

Duvar resimlerinin veya heykelin başlangıcının insanoğlunun bir parçası olarak sürdürüldüğü açık bir şekilde görülmektedir. Geçmişe baktığımızda, günümüze kadar bulunmuş çizimlerden veya resimlerden farklı olarak heykelin daha kapsamlı bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Çünkü geçmişten günümüze kadar geçen zaman diliminde halen var olan sanatsal objelerin (heykellerin) yapısal özelliklerinden dolayı depremlere, savaşırlara, darbelere dayanıklı ve rakamsal olarak daha fazla olması geçmişe dair bilgilere ulaşmamız açısından da büyük bir rol oynamaktadır. Bu özelliklerin birçoğunu primitif heykellerde görebilmekteyiz. Daha da önemlisi, kazılardan çıkarılan heykellerin tarih öncesi kültürlerin temsilcileri olduğudur; heykeller ait oldukları dönemlere ilişkin toplumsal bilgileri, yaşam biçimlerini yansıtan sessiz tanıklar olarak karşımızda durmaktadırlar. Bir başka deyişle; sanat

müzelerinde gördüğümüz dünyanın en basit heykelleri olan primitif örnekler, yapıldıkları dönemler, toplumlar ve toplumlardaki gelişmeler gibi birçok bilgiyi de bünyelerinde barındırmaktadırlar (Cheney, 1968, 15).

En önemli primitif örneklerden olan ‘Venüs of Willendorf Stone’ ve ‘Venüs of Lespugue’de görebileceğimiz önemli benzerlikler, (Bkz: Görüntü 3 ve 4) yüzlerde hiçbir detayın bulunmaması, cinselliğin ve doğurganlığın abartılı bir şekilde vurgulanmasıdır (Cheney, 1968, 16).

Görüntü 3: Venüs Of Willendorf

<http://native-and-naked.blogspot.com/2013/05/can-beauty-ever-be-considered-moral.html>, [07.02.2018]

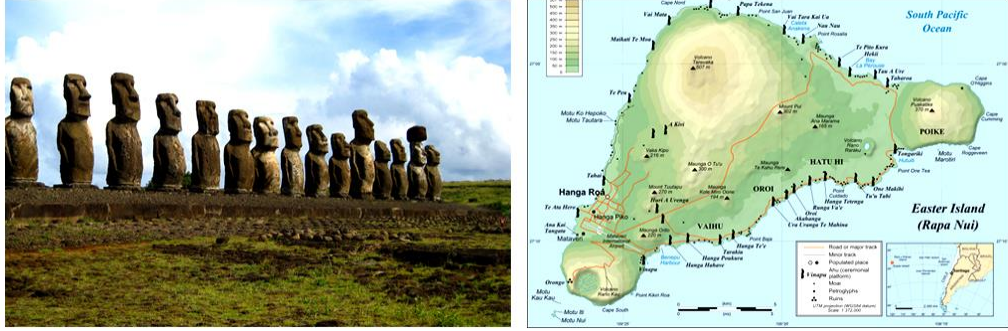

Görüntü 4: Venüs Heykeli

<http://mini-girlz.tumblr.com/post/72032561837/venus-of-lespugue-the-venus-figurine>, [07.02.2018]

Geçmişten günümüze bakıldığında, heykellerin yapılış amaçları, kullanılan malzemeler, yer aldıkları mekânlar ve boyutlar sürekli bir değişiklik ve çeşitlilik göstermektedir. Yukarıdaki primitif heykel örnekler de, (Bkz: Görüntü 3 ve 4) bu heykellerin, dönemsal bir anlayışın ifadesini, bulundukları bölgenin ve yaşanan tarihin bilgilerini içerdiği ve bununla birlikte estetik kaygılar ile yapıldıkları da izlenebilmektedir.

İnsan hayatının vazgeçilmez bir parçası olan ve farklı bakış açıları yaratan sanatsal yaratım ve sanatın önemli bir parçası olan heykel ve anıtsal heykeller ile birlikte gelişmiş, malzemesine, amacına vb. etkenlere bağlı olarak boyut ve içerik değiştirerek küçülmüş ya da büyümüştür. Kendi başına var olabilecek kadar güçlü bir özelliğe sahip olabilen ‘heykel sanatı’ Easter Island (Bkz: Görüntü 5 ve 6) gerektiğinde devasa boyutlarda veya Nemrut’taki heykeller gibi (Bkz: Görüntü 7) tek başlarına değil yapılarla birlikte de kullanıldığı görülmektedir.

Görüntü 5: Ester-İsland heykelleri

<http://smoloney.blogspot.com.tr/2011/05/more-easter-island.html>, [07.02.2018]

Görüntü 6: Easter-island heykellerinin ada üzerindeki yerlerini gösteren harita
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Easter_Island_map-en.svg, [07.02.2018]

Görüntü 7: Nemrut dağındaki heykelleri gösteren görüntüler

http://sacredsites.com/middle_east/turkey/nemrut_dagi.html, [07.02.2018]

Geçmişten günümüze böyle bir süreç göz önünde bulundurulduğunda, kuşkusuz heykelin sanat tarihi içerisindeki yeri üzerine söylenecek çok daha fazla konu ve söz bulunmaktadır. Ancak, yürütülen tez çalışması kapsamında anıtların ve anıtsal heykellerin çevreleriyle birlikte ele alınması nedeni ile alan sınırlaması yapılmasına ve sadece özet bilgilerin verilmesi, tezin ana konusuna odaklanması konusunda daha yararlı olacağı düşünülmüştür.

Anıt kavramlarına bakıldığında çeşitli kaynaklarda farklı ve birbiriyle değişkenlik gösteren açıklamalarla karşılaşılmaktadır. Bu nedenle farklı ifadelerin gözden geçirilip değerlendirilmesi bakımından:

Geleneksel tanımıyla anıt (İng. MONUMENT) halk sanatının kapsamı dışında kalan ve bir olayın, bir kişinin ya da bir topluluğun anısına adanmış her tür yapı ya da heykel anlamına gelir. Bu tanım günümüzde büyük ölçüde geçersiz hale gelmiştir. Bugün anıt kavramı farklı bağlamlarda farklı biçimlerde tanımlanmaktadır.

1. Heykel sanatı ürünü olarak anıt, bir olayın, kişinin ya da kişilerin anısına adanmış olsun olmasın, kentsel mekânda yer alan her türlü yapıt anlamına gelir.
2. Kentsel açıdan anıt, kentin genel dokusu içinde diğer yapıların oluşturduğu çoğunluktan ayırt edilebilen yapıdır. Bu anlamda anıt kentsel doku içinde karşıtlık yaratıcı bir öğedir.
3. Koruma bağlamında anıt, ICOMOS'un tanımına göre. (arkeolojik, tarihsel, estetik ya da etnografik önemiyle tanınan)ve bundan ötürü korunmaya değer bulunan her tür taşınmaz maldır.

“Genel tanımlama, Anıt, eski tanımıyla ‘abide’ önemli bir olayın ya da büyük bir insanın anısını yaşatmak üzere dikilen, göze çarpacak büyüklükteki heykel ya da yapıdır (Hasol 1995).”

Anıt, tek bir obje değil çevre düzenlemesi ve farklı sanat dallarıyla tamamlanan bir bütündür. Bu tez konusu içerisinde anıt kavramı, sembolik değerleri olan ve kente mal olmuş yapısal peyzaj elemanı olarak ele alınmıştır. Anıt tasarımlarının amacı, simgesi olduğu olayın, kişinin anısını canlı tutmak, ülküleri belirlemek ve politik mesajlar vermektir (Hubbard, 1987).

“Resmi kutlama ve törenlerdeki kullanımının dışında anıt, farklı fonksiyonlara sahip mekân ve yapılar (müze, sergi salonu, gözlem kulesi gibi) içerebilir. Anıtın bir türü olan anıt mezarları ise önemli bir kişinin ölümsüzleştirilmesi amacıyla yapılmıştır (Hasol, 1995).”

Hasol'un tanımında bahsettiği gibi anıtın bir türü olarak sınıflandırılan anıt mezarlara örnek gösterecek dünyadaki en görkemli anıt mezar olarak bilinene ve günümüzde bile kendi içerisinde yapılışına dair gizemler taşıyan en önemli anıt mezarlar Mısır'daki piramitler örnek gösterilebilir (Bkz: Görüntü 9).

Görüntü 8: Piramitler

<http://www.citelighter.com/art-rchitecture/architecture/knowledgecards/architecture-of-ancient-egypt>, [07.02.2018]

Ankara'daki Anıtkabir yine Hasol'un tanımında yer alan anıt mezar tanımına verilebilecek en iyi örnekler arasında yer almaktadır. Anıtkabir'in konum olarak bir tepe üzerine yerleştirilmesi görülebilirlik bakımından avantaj sağlamaktadır (Bkz: Görüntü 9). Kendine ait özel bir mekân içerisinde bulunması, düzenlenen anma törenleri sırasında kentin trafik akışına en düşük düzeyde etki yaratması gibi birçok fayda sağlamaktadır.

Görüntü 9: Anıtkabir görüntüleri

<https://asianlite.com/global-news-gallery/pics-from-turkey/>, [07.02.2018]

Tarihteki önemli anıt türlerinden bir diğeri, dikilitaş ya da diğeri adıyla obelisk olarak adlandırılan gökyüzüne doğru incelererek yükselen (Bkz: Görüntü 10) çoğunlukla daire veya dörtkenarlı taş anıtlardır. Dünyada birçok ülkede bulunan obeliskler Land Mark özelliği de taşımaktadırlar. Arjantin'de bulunana ve dünyanın en geniş caddesi olarak ün yapmış Avenida 9 de Julio caddesinin merkezinde konumlandırılan obelisk bir Land Mark özelliği olarak bu caddeye kimlik kazandırmıştır.

Görüntü 10: Obelisk

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3e/Obelisk-Lateran.jpgs>, [07.02.2018]

Anıtlar, kenti oluşturan ve bulunduğu kente karakterini veren birincil öğelerdendir. Kent içinde sosyal bir çekime neden olan anıtlar, şehir dinamiği içinde sabit noktalardır. Merkezlere karakter kazandırılır ve sahip oldukları biçim aracılığıyla kente güçlü mesajlar verirler. Oluşturdukları değer itibarı ile sanat yapıtları olan anıtlar kentin geçirdiği süreçlere tanıklık ederek kentsel belleği oluştururlar (Rossi 2006).

Dünyanın en eski yapısına örnek verilecek olursa Türkiye'nin Şanlıurfa şehrinde yer alan Göbekli Tepe'nin örnek gösterilmesi uygundur. Anıtsal yapılar içinde en eskisi veya ilk örneği olarak görülen, bu özelliğiyle dünya tarihindeki yerini alan bu yapı MÖ.8000 ile 15000 yılları arasına tarihlenmektedir. Göbekli Tepe olarak anılan bu anıtsal yapının, tezde yer almasının gerekli ve yararlı olacağı düşünülmüştür (Bkz: Görüntü 11).

Görüntü 11: Göbekli Tepe

http://www.electrummagazine.com/wp-content/uploads/2011/10/vincent-musi-gobekli_tepeNG.jpg, [07.02.2018]

Göbekli Tepe bulunmadan önce en eski anıtsal yapı olarak kabul edilen Stonehenge, hem bulunduğu alana yayılması bakımından daha küçük hem Göbekli Tepede bulunan heykeller ve kabartmalardan yoksun olduğu için arkeolojik, kültürel ve tarihsel olarak daha az bilgi barındıran anıtsal yapıdır (Bkz: Görüntü 12).

Görüntü 12: Stone Hange

(<http://www.telegraph.co.uk/history/10004598/Stonehenge-occupied-5000-years-earlier-than-previously-thought.html>, [07.02.2018])

Görüntü 13: Arcod'Augusto, Aosta

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arco_Augusto_Aosta.jpg, [07.02.2018]

Kent içerisinde yerleştirilen heykeller veya anıt heykeller Land Mark özelliğine sahip olarak kendi varlıklarını sürdürebilmektedirler. Ülkeler bazında anıtsal heykeller ele alındığında bulundukları ülkelerin simgeleri hallerine gelmişler ve birbirleri ile yarışmaya başlamışlardır. Böylesine büyük bir yarışın parçası olan anıtsal heykeller büyüklükleri ile de ön plana çıkmaktadırlar (Bkz: Görüntü 14). Yan yana sıralanmış anıtsal heykeller ve bulundukları ülkeler, o ülkelerin güç sembolleri ve kimlikleri haline dönüşmüşlerdir.

Görüntü 14: Ülkelerin anıtları

www.refernews.com/gujarat-cm-will-lay-foundation-stone-statue-unity-today-313, [07.02.2018]

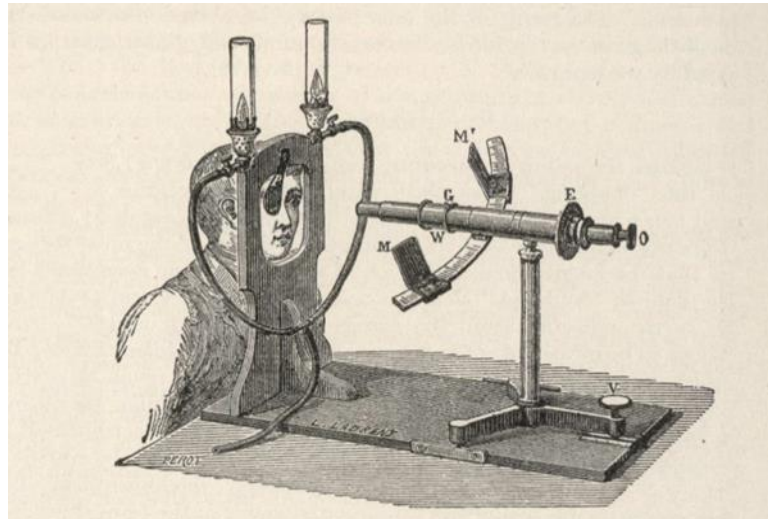
1.2. Anıt Heykel'in Tasarım İlkeleri ve Hermann Maertens Prensipleri

Şehirlerde kamusal alanlara yerleştirilen anıt heykeller gerek kendi içerlerinde, gerek çevreleriyle birlikte bir bütün olarak tasarlanıp önceden belirlenmiş veya tespit edilmiş ilkeler göz önünde bulundurularak, kendi alanlarında uzman kişiler veya ekipler tarafından konumlandırılmalıdır. Anıt heykeller öncelikle çevreleriyle olan ilişkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Kevin Lynch'in kitabında bahsettiği gibi şehir kendi içinde ayrıldığı bölümlere 'yollar, kenarlar, bölgeler, kavşaklar, düğüm noktaları gibi birbirinden farklı ama bir bütünü oluşturan parçaları tek tek düşünülmeli ve bütünlüklerini bozacak koşullardan kaçınılmalıdır. Tıpkı Kevin Lynch'in kenti oluşturan parçalar bir bütün olarak düşünmesi görüşü gibi kent içerisinde yerleştirilen anıtlarında bu bütünlüğün bir parçası olarak tasarlanması gerekmektedir.

Meydanlara yerleştirilen anıt heykeller tasarlanırken göz önünde bulundurulması gereken birçok faktör bulunmaktadır. Bu ilkelere örnekler verilecek olunursa kısaca denge, hiyerarşi, örüntü, ritim, boşluk (mekân), orantı(proporsiyon), vurgu, hareket, uyum, zıtlık yaratma gibi temel tasarımında bir parçası olan ilkeleridir. Örneğin yapılacak her tasarımın gerek kendi içerisinde gerekse kendisini çevreleyen yapılarla veya doğayla bir bütünlük sağlaması gerekmektedir; biz bunu bütünlük kurma diye de tanımlayabiliriz veya denge dediğimizde gerek simetrik gerekse simetrik olmayan denge tasarımda kullanılan materyallerin eşit dağılımı yoluyla oluşturulmaktadır...

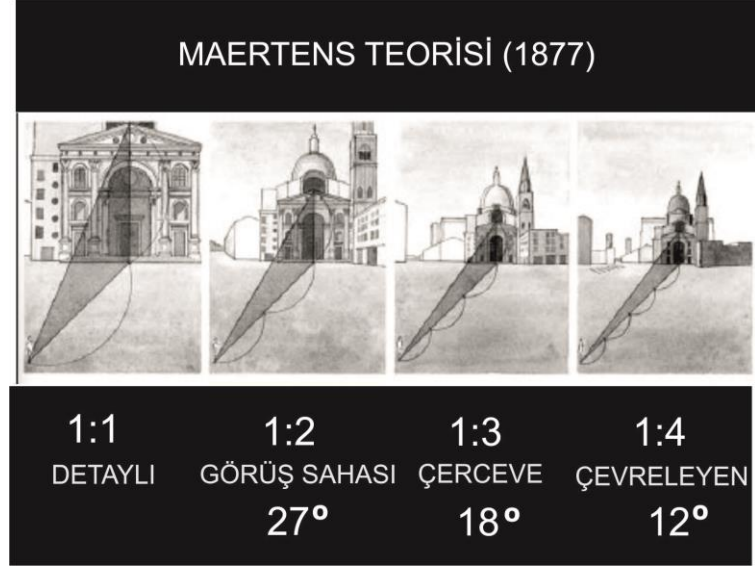
18. yüzyılla birlikte kent, bina ve meydan tasarımı konuları üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların sırasında ön plana çıkan en önemli isimlerinden biri olan istatistikçi ve estetikçi Hermann Maertens dir. Mimari ve sanat alanında kullanılmak üzere; bir binanın veya bir anıtın bulunduğu bölgeyle olan ilişkisi ve kendisini çevreleyen yapıların boyutlarına göre varlığını gösterebilmesi adına olması gereken en uygun büyüklük ve küçüklük ölçülerini belirlemek amacıyla bir takım bilimsel kurallar oluşturmuştur.

Hermann Maertens bir yapıyı veya anıtı çevreleyen mekânla ‘yapılar ve ağaçlar’ ile olan ilişkisi ve bir binanın veya anıtın görülebilirlik açıları ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Maertens klasik ve modern ölçümlerden oluşan bir dizi liste oluşturmuştur. Maertens’in ölçümlerle elde ettiği sistem Helmholtz sisteminin mantığı ile benzerlik göstermektedir (Bkz: Görüntü 15).

Görüntü 15: Hermann Von Helmholtz fizyolojik optik üzerine yaptığı inceleme
<http://webvision.med.utah.edu/2011/10/hermann-von-helmholtz-treatise-on-physiological-optics/>,
 [07.02.2018]

Maertens'in sistemi daha basit ve yalın ifadeler ile ortadaki kavram kargaşasını kaldırarak bir binanın veya anıtın detaylarının her açıdan tam olarak görülebileceği bir sistematikler dizimi oluşturmuştur.

Görüntü 16: Maertens teorisi, [07.02.2018]

Maertens'in belirlediği önemli açılar;

Maertens, bir binanın veya heykelin çevresi ile bütünlüğünün algılanabilmesi için dört önemli açı bulunduğunu ileri sürmüştür. Maertens in bu teorisi aslında Barok Dönemine bağlı bir teori olduğu söylenebilir. Çünkü Barok dönemindeki kentsel alan Rönesanstaki gibi sadece geometri ile bağlı kalmamış, görsel deneyim ön plana çıkarılmış ve tasarımın önemli bir parçası olmuştur.

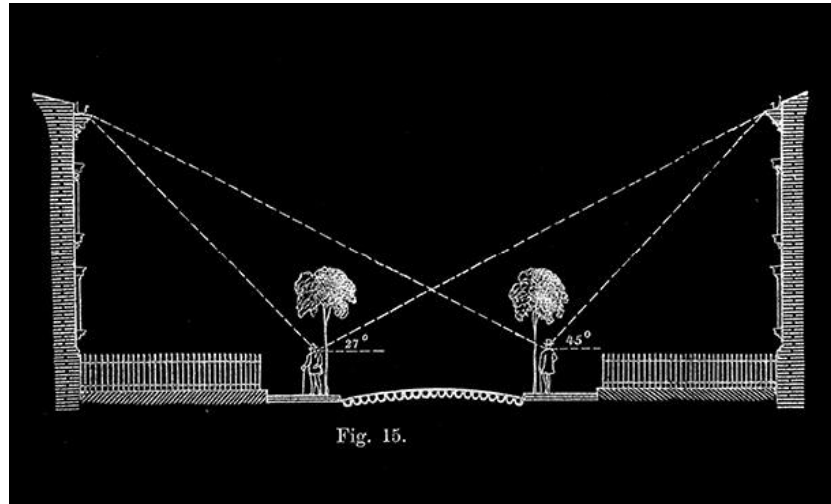
İzleyiciler bir anıtı veya binayı belirli bir uzaklıktan ve bu uzaklığa bağlı olarak göz seviyesinin üzerinden görmektedir. 45 derecelik görsel açı objenin bütününe tam olarak algılanabileceği açıdır.

1. (1/1 oranı) İzleyicinin heykele veya binaya olan uzaklığı ile binanın veya heykelin yüksekliğinin eş olduğu koşullarda görülebilirlik açısından elde edilen görsellik ile bütününe algılanması neredeyse imkânsızdır (Bkz: Görüntü 16). Böylesine yakın bir mesafeden bakılan heykellerin/anıt heykellerin detaylarının algılanması uygun kılınmaktadır.
2. (1/2 oranı) ise yani yaklaşık olarak 27 derecelik bir açı ile elde edilen görsellik. Maertens'e göre bir başka önemli açıyı temsil etmektedir (Bkz:

Görüntü 16). Bu açı sayesinde heykelin tamamı bir bütün olarak algılanabilmekte olduğunu savunmaktadır.

3. (1/3 oranı) yaklaşık 18 derecelik bir açı ile bakıldığında bina veya heykel kendini çevreleyen yapılarla birlikte keskin bir görüş açısına sahip olmaktadır (Bkz: Görüntü 16).
4. (1/4 oranı) yaklaşık 12 derecelik bir bakış açısıyla bakıldığı zaman bakılan obje veya heykel kendini çevreleyen yapıların bir parçası olarak yani bir süliyet olarak ortaya çıkmaktadır (Bkz: Görüntü 16).

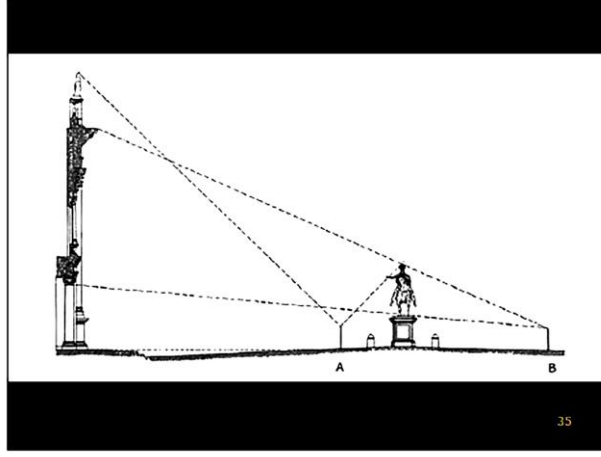
Bir başka kent tasarımcısı olan Stübben ise herhangi bir sokağın çevresinde bulunan binalarının yüksekliği genişlikleri ile eşit seviyede olması gerektiğini söylemiştir. Kamu binaları için bırakılmış en iyi mekânlar bina yüksekliklerinin iki veya üç kat bir derinlikte olmalıdır. Tabi ki herhangi bir iş merkezinin bulunduğu sokak veya meydanda bu sadece tek bir açı değil farklı içerik ve birçok farklı bakış açıların da yer aldığı karmaşık ortamları barındırmaktadır (Bkz: Görüntü 17 ve 18). Maertense göre; panoramik yatay bakış açısının en fazla olabileceği açının 70 derece olabileceğini söylemiştir. Yaptığı çalışmalarda kent içerisindeki binaların veya heykellerin yükseklikleri ile ilgili çözümlemeler elde ederek bu formülleri anıtlara uyguladığında anıtların yüksekliklerinin ve bu yüksekliğe bağlı olarak algılanabilirlikleri için gerekli mesafenin hesaplanması sağlanmaktadır.

Görüntü 17: Sokak boyutlandırması

<http://www.scottcarver.com.au/cms-next/optics-of-scale.php>, [07.02.2018]

Bir binanın ön cephesine yapılacak olan rölyefin ve buna bağlı olarak karşısına yerleştirilecek olan herhangi bir heykelin yada bir anıtı çevreleyen binaların yükseklikleri bir başka deyişle birbirlerine bağlı olarak oluşan ve Maertens saptadığı oran ölçüleri (Bkz: Görüntü 18) çizimle tanımlanmıştır. Roma'nın en güzel meydanlarından biri olan Pizza del Campidoglio meydanı, on altıncı yüzyılda Michelangelo tarafından tasarlanmıştır. Roma'nın efsanevi yedi tepesinden en önemlisi olan Capitoline Tepesi'nin iki zirvesi arasında yer almaktadır. Pizza del Campidoglio'da bulunan kabartmalar cephe yüzeylerine hareket kazandırmaktadırlar. Kamusal alanları daha kompakt daha kapalı göstermekte, anıt ile rölyefin bulunduğu yüzeyi birbirine bağlamaktadır.

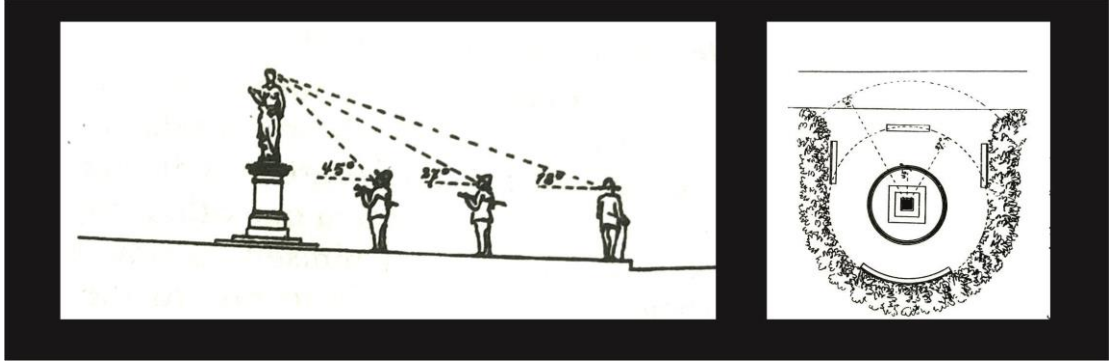

Görüntü 18: Bina önüne anıt ölçülendirmesi

<http://www.scottcarver.com.au/cms-next/optics-of-scale.php>, [07.02.2018]

Dünyaca bilinen ve saygı duyulan bu yapı, Hermann Maertens'in kendi teorilerini uygulamalı olarak çizimlerle göstermesinde tercih etmesine neden olmuştur. Bu çizimler 'der optische masstab in de bildenden kunsten bonn 1877' adlı kitabından alınmıştır (Bkz: Görüntü 18). 'A' noktasında ve 'B' noktasında anıt, bulunduğu meydan içerisindeki konumu ve binalarla olan uzaklık ve kendi içlerindeki yükseklikleri bakımından bakış açıları nedeni ile eşit yükseklikte görünmektedir. 'A' noktasından referans olarak alınan açı çizgisi anıtın ve binanın üst noktalarından teğet geçtiğinden binanın yüksekliği ile anıtın yüksekliği aynı görünmektedir. 'B' noktasından çıkan açı doğrultusu ile bakıldığından ise anıta teğet geçen açı çizgisi binanın yüzeyinde bulunan kabartmalar görünecek şekilde tasarlanmıştır. Aynı şekilde diğer bir açı ise yayanın boyu ile anıtın kaidesi yaklaşık aynı yüksekliktedir.

Maertens'e göre bu yükseklik rastlantısal bir yükseklik değildir. Bu önemli çizimler ve bulgular yayanın boyu ile kaidenin yüksekliğinin oranını ve bir binanın üstüne yerleştirilecek bir heykelin boyunun nasıl hesaplanması gerektiğine ilişkin bilgiler vermekte olmasına rağmen bu belirlenen noktalar sadece içerilerinde bulundukları alanlarda yani yer aldıkları mekânda çevreleriyle olan ilişkileri bakımından değerlendirildiğinde doğruluk göstermektedir. Bir meydana yerleştirilen heykel her zaman kendisini çevreleyen binalardan küçük olmalıdır. Bu yöntemle heykeli çevreleyen binalar bir arka plan oluşturarak görsel enerjinin heykelde yoğunlaşması sağlanarak konumlandırılmış olur. Merkeze konumlandırılan heykel etrafını çevreleyen binalardan daha büyük görünmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak heykel meydanın merkezini belirlemektedir.

Görüntü 19: Tatmin edici görüş noktaları elde etmek için yürüyüş mesafesinde bulunan bir heykelin çevresi nasıl belirlenir, [07.02.2018]

Anıtların anlatılacak hikâyeleri hatırlatılacak anıları söyleyecek sözleri olduklarından sadece belirli bir kesime değil tüm insanlara hitap etmek zorundadırlar. Gerek bulundukları ülkede yaşayan insanlara gerekse o ülkeye turistik amaçlı gelen herkese hitap etmektedirler. Bulundukları ülkeyi sembol olarak temsil edebilme özelliğine sahip olduklarından gerek şehir içlerinde gerekse şehir dışında herkesin ulaşabileceği kamusal alanlara yerleştirilmelidirler (Bkz: Görüntü 20).

Görüntü 20: Eyfel kulesi

<http://www.jeyyu.com/2014/03/isiklarin-sehri-parise-renkli-bir-yolculuk.html>, [07.02.2018]

1.3. Space Syntax (Mekân Dizimi)

Space Syntax kentlerin mekânsal alanlarını incelemeyi ve mekân ile toplumun bütünlüğünü sağlıklı bir şekilde düzenlemeyi sağlayan mimari ve kentsel tasarım alanlarında kullanılan etkili bir program olarak tanımlamaktadır.

Space Syntax programı bir mekân dizimi olarak da adlandırılabilir. Kent ve çevresinin mekânsal ve yapısal olarak özelliklerinin betimlemek ve analizler ile sonuçlar elde edebilmek için geliştirilmiş, teoriler ile desteklenen metotlar bütünüdür. Mekân dizimi yani Space Syntax mekânsal örgütlenmeyi biçimleyen süreçleri ve altta yatan sosyal anlamları kavramayı amaç edinen bir teknikler bütünüdür.

Mekân olarak adlandırdığımız sosyal yapıyı ve oluşturduğu katmanların ve bunları etkileyen bir boyutu olduğundan hareketle, mekânı ve içinde barındırdığı sosyal yapıyı bir etkileşim içerisinde ki varlığına inanan bir düşünce yapısı üzerine kurgulanmaktadır. Kent yapısını okumak kurgulanabilir methotlar geliştirmek ve uygulanabilir modeller elde etmek için kullanılan Space Syntax, mekân ile sosyal yapının bir bütün olduğu temelinde yola çıkarak, özellikle kentsel açık alanlarda hareket ve görüş alanlarını çakıştırarak insanların bir araya gelme potansiyelini kurgulamaktadır.

Akademisyenler, mimarlar ve kent morfolojisi uzmanları ile birlikte tasarlanan ve geliştirilen Space Syntax, günümüze değin gelişmekte ve birçok farklı ülkede çeşitli araştırmalarda ve tasarım uygulamalarında vazgeçilmez bir parçası olarak

kullanılmaktadır. Bugün, mimarlık, kentsel tasarım, planlama, ulaşım ve iç mimarlıktan, arkeoloji, enformasyon teknolojisi, kent ve insan coğrafyası, antropoloji, peyzaj mimarlığı ve bilişime değin çok geniş bir çalışma alanında Space Syntax yaklaşımından yararlanılmaktadır.

Fiziksel olarak kenti oluşturan bileşenlerin kendi aralarındaki ilişkilerine ek olarak sosyal, ekonomik ve kavramsal olanla fiziksel olanın ilişkisini kurmaktadır. Bir kenti veya kent içerisindeki herhangi bir bölgeyi okumakta dahi kullanılan mekân dizimi tekniği sadece kent ölçeğinde değil, konutu da kapsayan farklı ölçeklerdeki mekâna ilişkin problemleri de çözümlemek için kullanılmaktadır.

Görüntü 21: Space Syntax, [07.02.2018]

Space Syntax yönteminin önemli özelliklerinden biride, insan karakterinin ve alışkanlıklarının bir dışı vurumu olarak araştırmalarda elde edilen bilgilere dayalı analizlerin oluşmasında kritik rolü olan mekânın soyut karakteristiklerini ilk kez somut olarak ifade ve analiz etmeyi sağlayabilen bir teknik olmasıdır. Geliştirilmiş böyle bir metodun ana fikri, mekânların insan hareketlerinden yola çıkarak bir hareket bütünü oluşturan her bir parçanın haritalar veya grafikler haline getirip üzerinde sayısal analizler yapmaya olanak sağlamaktır. Bu deneyimlerin temsili olan bu parçalar şunlardır:

a) Isovist'ler bir noktadan görülebilecek en geniş bakış açılarını oluşturan poligonlar olarak tanımlanmaktadır.

b) Axiallines; Görüş hatları olarak tanımladığımız ve insanların hareketlerini yönlendirmekte kullandıkları bir noktadan görülebilecek en uzun görüş hattı olarak tanımlanmaktadır.

c) Convexspaces kullanılabilir yani fonksiyonel konveks alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Böyle bir analitik method ile mekânın insan hareketlerine ve davranış biçimlerine bağlı bir şekilde yön verecek olan bu parçaların topolojik ilişkilerinin network ve grafiksel analizleri doğrultusunda geliştirilen teoriler yardımıyla analiz edilmesi sonucunda, kentsel ve yapısal mekânları birleşik veya ayrışık olarak iki farklı temelde incelemektedir. Birincisi bütünleşik özellikleri nedeniyle en çok kullanışa açık mekânlar, içinde en çok insana rastlayabileceğimiz mekânlar olurken, ayrışık mekânlar, ikincisi ise kent veya binanın bütününden kopuk bir yapıya sahip olduklarından, içlerinde hareket barındırma potansiyeli düşük mekânlardır.

Yapılan mimari çalışmalarda insan davranışlarını ele alan bu program sayesinde bireylerin kaybolmadan yönlerini bulmalarını kolaylaştırmak için çözümler üreten Space Syntax programı müze, araştırma laboratuvarları, pazarlama ofisleri ve hastane gibi yönlendirmelerin büyük önem taşıdığı karmaşık yapılarda, uygulama aşamalarından önce test edilmesine sağlamaktadır.

Eğitim merkezlerinde işin uzmanları tarafından her bir detay düşünülerek geliştirilen bu programlar dizimi sanayi ortaklığıyla güçlendirilmiş ve Space Syntax şirketinin kendi danışmanlık firması aracılığı ile Richard Rogers, Norman Foster, Zaha Hadid ve Terry Farrell gibi önemli ve ismi duyulmuş mimarlar ve kentsel tasarımcılar tarafından kendi projelerinde uygulanmıştır. Londra gibi büyük şehirlerde nüfusun yoğunluğu nedeniyle oluşan problemlerin çözülmesinde özellikle Trafalgar Meydanı, Parlamento Meydanı ve King's Cross Meydanı'nın plan çalışmalarında Space Syntax yönteminden faydalanılmıştır. Yaya platformlarının yeniden düzenlemesiyle daha verimli kullanılabilecek kamusal alanlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Space Syntax, önceden uygulanmış çevrenin doğası ile birlikte, fonksiyonları, insanlar üzerindeki etkileri ve kültürel özelliklerini anlamak için geliştirilen bir

metotlar bütünü olmanın dışında birçok farklı yönleriyle de fark edilmektedir. Akademisyenlerin, kent kuramcılarının ve uygulamalı araştırmacıların olumlu yaklaşımları ile böylesine verimli bir yaklaşımın akademik ortama taşınabileceğini ve lisansüstü eğitimle de bütünleştirilerek bu projelerinin uzun süre canlı olarak devamlılığını sağlayabileceğini göstermiştir. Londra’da geliştirilen ve kullanılan bu program, Michigan Üniversitesi ve Georgia Teknoloji Üniversitesi gibi Amerika’nın önde gelen üniversitelerinde de uygulamalı araştırmalarda kullanılmaktadır.

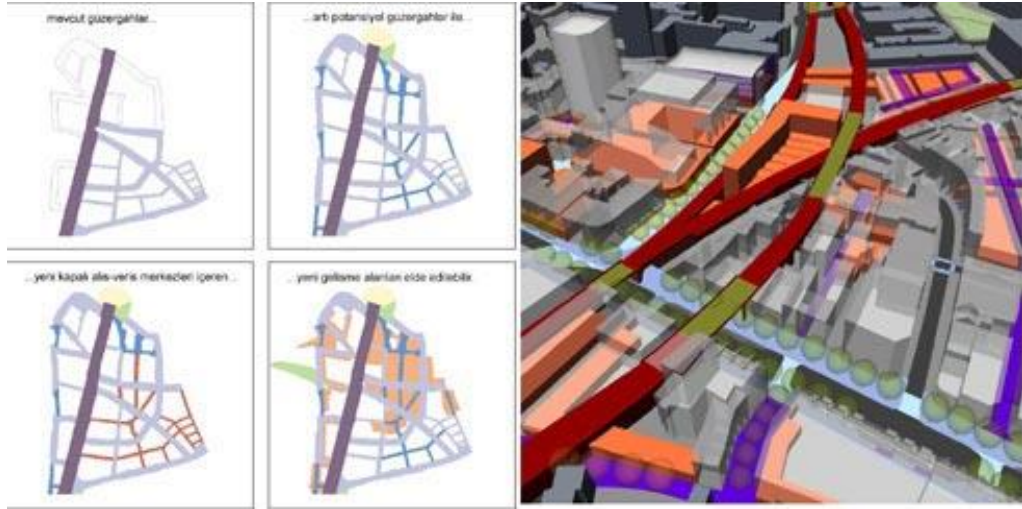
Teorik fikirlerin ve uygulamalı araştırmaların gelişim süreci, mekânsal sistemlerin modellenmesi ve analizi için de yeni bilgisayar programlarının yaratılmasına vesile olmuştur. Bu sayede çok çeşitli araştırmalarda geliştirilen bu teknik ve programlardan faydalanılması sağlanmış, uluslararası platformda aynı bakış açısı ve metod dâhilinde çalışarak, sistemli olarak karşılaştırma yapmaya elverişli veriler ve sonuçlar üreten araştırmacılar arasında oluşan bir bilim çevresi oluşmuştur. Mimarlık alanında, teorik olarak uygun olan koşulların uygulama alanında yaşadığı uyumsuzluklar arasında bir bütünlük sağlayıp araştırma ve bilişim teknolojilerinin uyum içerisinde çalışmasını sağlamıştır. Space Syntax denilen teknikler bütünü, mimarlıkta araştırmaların üniversitelerin sağladığı akademik ortamlarda geliştirilip destek sağlanabileceği ve önceden uygulanmış kentsel alanların gelişimine ışık tutabilecek bir bilgi bankasının eğitim alanında oluşturulabileceği hususunda çok özel bir model sunmaktadır.

Gelişmekte ve büyümekte olan ülkelerde yaşanan plansız şehirsiz büyüme, popülasyonun gerek turistik gerekse yaya yoğunluğu anlamında artması ve trafikte oluşan büyümenin kontrol altına alınmasında ve geleceğe yönelik daha etkin, kaliteli ve yaşanılabilir kentsel çevrelerin yaratılmasına katkı sağlayacak analitik ve teorik bir çerçevenin oluşturulmasına olanak sağlayabilmesi açısından bu yaklaşımın önemi tartışılmaz bir gerçektir. Bu çalışmaya örnek olarak Türkiye’de İstanbul Büyükşehir Belediyesi için hazırlanan “Galata Kulesi Çevresi ve Hendek Caddesi’nin Yeniden Geliştirilmesi projesi ilk örnek olarak gösterilebilir. Bu uygulamada, Galata’nın merkezi bir konumuna sahip olmasına rağmen şehirden kopuk bırakılmış olması ve çekiciliğini yitirmiş bir bölge olarak kalmasının nedenleri Space Syntax analizleri

yapılarak değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Meydan ve bağlantı yollarının ilişkilendirilmesi doğru yapılmamış ve yaya meydan ilişkisi birbirinden kopuk olduğu sonucuna varılmıştır.

Kısaca özetlenecek olunursa Space Syntax, programı gerek binaların tasarım aşamalarında, gerekse kentlerde yapısal anlamda gerçekleştirilecek değişikliklerin kısaca mekânsal sorunlarını, yaya akışlarını, sosyal ve kültürel yapılarını tasarım kararlarının değerlendirilmesinde kullanılan analitik teknikler bütünüdür.

Bu program, İngiltere'nin birçok şehrinde çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Londra'nın güney merkez kısmında bulunan Brixton şehir merkezinin yeniden tasarlanması için bu program uygulanmış, gelişme stratejileri ve önerileri hazırlanmıştır. Space Syntax'ın stratejik tasarım önerileri, bir dizi yeni yaya bağlantısı yaratarak şehir merkezinin potansiyellerinin önünü açmaktadır. Bu yeni bağlantılar, şehir merkezi boyunca hareketi teşvik edecektir.

Görüntü 22: Brixton Şehir Merkezi; gelişme stratejisi (sol) ve proje önerisi (sağ)
www.Space Syntax.com, [07.02.2018]

İkinci örnek olarak Princes Circus meydanının Londra'da yeni bir kamusal alanı yaratma projesi olan (Princes Circus) bir üçgen şeklinde iki açık alandan oluşmaktadır. Merkezi bir konuma sahip olmasına karşın bu alanlar, bulundukları konumdan dolayı hareketliliğinin odak noktası olmak yerine, büyük ölçüde tercih edilmeyen alanlar olduğu gözlemlenmektedir. Yayalar, Princes Circus'un merkezi bir konumda olmasına rağmen bu bölgedeki işyerleri ve ticaret alanlarının avantaj sağlamaları gerekirken bu merkezi ve önemli alanların kullanışsızlıklarından dolayı

bölgenin zarar gördüğü saptanmıştır. Bu anlamada ele alınması doğru bulunana ve Space syntax programında analiz edilen sonuçların gösterdiği gibi:

- Bu bölgede yoğun yaya akışının hızlı trafik akışı ve yaya geçişlerinin elverişsizliği nedeni ile bir engel oluşturduğu görülmüştür.
- Bu bölgedeki halkın ve ziyaretçilerin bulunduğu ve kullandığı kamusal alanların kısa ve parçalanmış olmaları bölgeyi sıkıcı cazip ve karmaşıktırdığı görülmüştür.

Yukarda elde edilen sonuçlar doğrultusunda Geliştirilen tasarım ilkeleri, Princes Circus'u kullanılabilir bir bölge haline getirebilmek adına kuzey ve güney bölgeleri arasında yeni bir yaya bağlantısı sağlanması; araç trafiğinin, Princes Circus'un bölmeyecek şekilde akışın taşınarak yeniden düzenlenmesi; kamu alanlarının daha düzenli, çekici ve karmaşıklıktan uzak daha kullanışlı alanlar haline getirilmesi önerilmiştir.

Görüntü 23:Princes Circus; mevcut (sol) ve öneri (sag) hareket potansiyeli
Space Syntax Limited, [07.02.2018]

- Diğer bir örnek olarak Trafalgar Meydanı Space Syntax, programı ile stratejik tasarım hedeflerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yayaların mekân kullanım olasılıklarını hesaplanmasında hareket ve mekânsal tasarımlar üzerinde tarafsız fikirler üretilmesinde ve elde edilen sonuçların geliştirilmesine yardımcı olması için kullanılmıştır.

Bu çalışmalar sonucunda Londra'nın merkezinde ki devasa yaya hareketlerine dair yapılmış geniş araştırmalar yapılmış ve detaylı bilgiler toplanmıştır. Araştırmanın

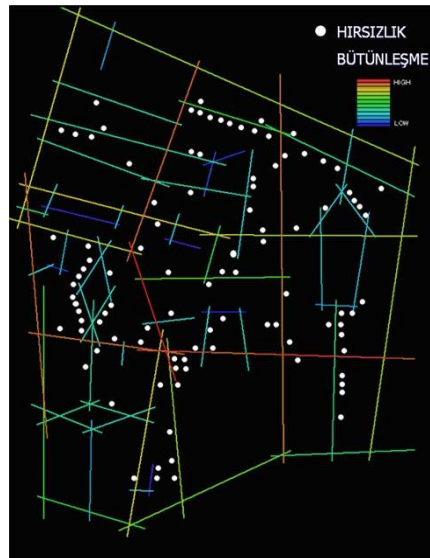
sonuçlarında elde edilen bilgiler doğrultusunda meydanların fiziksel tasarımı ile birlikte aynı zamanda taşıtların varlığı da dâhil edilerek özellikle meydanın üstü ve altı arasındaki seviye farklılıkları meydan/çevre ilişkisini birbirinden koparabilen bir unsur olduğu değerlendirilmektedir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda meydanın izole olmasına, alana yeni, merkezi bir merdiven kullanılarak kot farkı sorununun çözülmesi ve iki kopuk mekân olarak tasarlanmış alanları tek bir mekân haline sokarak karşı koymaktadır.

Görüntü 24: Trafalgar Meydanı, merkezi merdivenden önceki (sol) ve sonraki (sağ) duruma ait erişilebilirlik analizleri Space Syntax Limited, [07.02.2018]

Kentlerin içinde yer alan sokaklardan, az kullanılanlar amaçlanan işlevselliklerini kaybetmektedirler. Yapılan çeşitli araştırmalar sonucunda elde edilen veriler suç unsurlarının mekânsal özelliklere bağlı olarak farklılık gösterdiklerini vurgulamaktadır (Bkz: Görüntü 25).

Görüntü 25: Suçun mekânsal dağılımı ve erişilebilirlik analizi Space Syntax Limited, [07.02.2018]

2. BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE ANIT HEYKELLER

Yapılan Tarihi araştırmalarda Kıbrıs'taki ilk anıtsal heykel olarak geçen örnek, Erenköy' ün doğusunda Ay Thyrso Kilisesi'nin güneyindeki bir tepede bulunan, antik dönemlerden kalma kolonsal 3 kadın ve iki erkek heykeldir. Daha yakın bir döneme ait başka bir anıt, Atatürk Meydanı'nın ortasındaki Venedik Sütunudur. Bu kolon, Salamis harabelerinden sökülerek Lefkoşa'da bulunan Sarayönü Camisi'nin avlusuna dikilmiştir. Bu kolon Venedik hâkimiyetinin Kıbrıs üzerindeki gücünün simgelemektedir (Altan, 2006); Osmanlılar döneminde Harabeler' deki orijinal yerine konulmuştur. 1917 yılında İngilizler tarafından şu an bulunduğu yerine yerleştirilmiştir. Soylu Venedik ailelerinin silahlarında bulunan işaretlerin yer aldığı sütun, granitten yapılmış, 6 metre uzunluğunda olup tepesinde St. Mark' ın aslanı resmedilmiştir. Ayrıca yine başkentten verilebilecek tarihi başka bir örnek, surlar içinin ve dışının sirkülasyonunu sağlayan ve o dönemin askeri gücünü temsil eden Girne kapısıdır. Bu çalışmada ele alınan anıtların çoğunluğu 1960lı yıllarda Ada' da yaşanan sorunlarla birlikte gündeme gelen ve Kıbrıs Türkeri'nin var olma mücadelesini yansıtan örneklerdir. Bu anıtlarla Kıbrıs Türk halkı; hem resmi, hem toplumsal hem de bireysel yollarla geçmiş olayları nasıl anacaklarını ve hatırlayacaklarını belirlemeye çalışmışlardır (Adil, 2009).

Kuzey Kıbrıs'ta Güzelyurt bölgesi, Girne bölgesi, Lefkoşa bölgesi, Gazimagusa bölgesi ve İskele bölgesi olmak üzere beş büyük ilçe bulunmaktadır. Bu ilçeler bulundukları bölgelerde isimlerini vermişlerdir (Bkz: Görüntü 26). Lefke bölgesi içerisinde barındırdığı anıtların sayısı nedeniyle ayrı bir bölge olarak değerlendirilmemiş daha önce bağlı bulunduğu Güzelyurt bölgesi adı altında incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

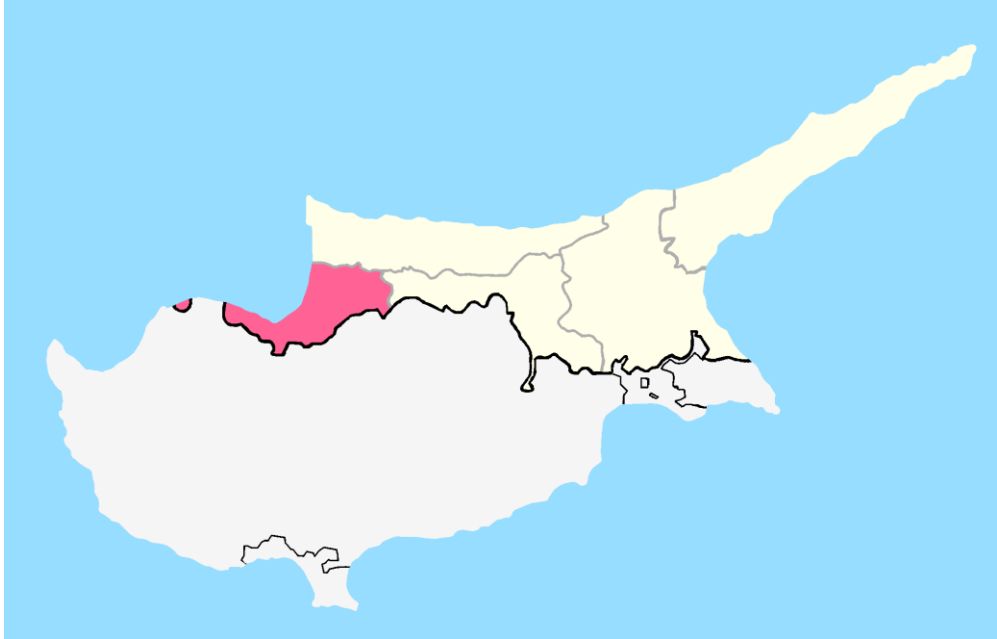

Görüntü 26: Bölgelerin harita üzerindeki dağılımları

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blank_district_map_Northern_Cyprus.png, Space, [07.02.2018]

2.1. Güzelyurt Bölgesi Ve Anıtları

Yunancada Μόρφου ve İngilizcede Morphou olarak adlandırılan Güzelyurt şehri KKTC 'nin beş büyük ilçesinden biri olup Güzelyurt bölgesinin yönetim merkezi olarak bilinmektedir.

Görüntü 27: Güzelyurt bölgesinin harita üzerindeki yeri

http://www.wikiwand.com/fr/District_de_G%C3%BCzelyurt, [07.02.2018]

Adanın Kuzey-batısında yer alan şehir Antik dönemde tanrıça Afrodit için kurulduğu söylenen bir şehirdir (Bkz: Görüntü 27). Girne, Lefke ve Lefkoşa şehirlerinin ortasında yer alan Güzelyurt, Trodos Dağlarına hâkim görüşü ve ılıman havası ile şehrin meyve ihtiyacını büyük bir bölümünün karşılandığı bir yerdir. Bu doğal güzelliklerinin yanında Güzelyurt, aynı zamanda Soli Antik Kenti, Vuni Sarayı,

Tumba Tu Skuru, Aziz Mamas Kilisesi gibi ada tarihi açısından önemli eserlere ev sahipliği yapmaktadır.

Gerek nüfusu gerek bünyesinde bulunan üniversiteler gerekse tarihi yerleri bakımından zengin olan Güzelyurt Bölgesi Kuzey Kıbrıs Türk cumhuriyetinin önemli bölgelerinden biridir.

Görüntü 28: Güzelyurt şehrinin harita üzerindeki yeri

<http://www.guzelyurtbelediyesi.com/component/content/article/40-g%C3%BCzelyurt/125-g%C3%BCzelyurt-hakk%C4%B1nda.html>, [07.02.2018]

Görüntü 29: Güzelyurt şehrinin görüntüsü

<http://www.guzelyurtbelediyesi.com/component/content/article/40-g%C3%BCzelyurt/125-g%C3%BCzelyurt-hakk%C4%B1nda.html>, [07.02.2018]

Güzelyurt şehri beş ana giriş ve çıkış yoluna sahiptir (Bkz: Görüntü 30). Güzelyurt-Girne anayolu, Lefkoşa-Güzelyurt anayolu, Lefke- Güzelyurt anayolu Kumköy-Güzelyurt anayolu ve Bostancı- Güzelyurt olmak üzere en yoğun kullanılan ana yollardır.

Görüntü 30: Güzelyurt haritası ana giriş ve çıkışlar

<http://www.guzelyurtbelediyesi.com/component/content/article/40-g%C3%BCzelyurt/125-g%C3%BCzelyurt-hakk%C4%B1nda.html>, [07.02.2018]

Güzelyurt bölgesinin merkezi olan ve sürekli şekilde gelişmekte olan şehri yapılanma konusunda önemli şekilde gelişmeler kaydetmektedir. Bu gelişmeleri daha ayrıntılı şekilde gösterebilmek için şehrin üç boyutlu çizimleri yapılmış ve gelecekte nasıl olacağını ve verimli bir şekilde nasıl tasarlanabileceği bakımından değerlendirilmelede bulunulmuştur.

Görüntü 31: Güzelyurt 3D tasarım görüntüleri

<http://www.guzelyurtbelediyesi.com/component/content/article/40-g%C3%BCzelyurt/125-g%C3%BCzelyurt-hakk%C4%B1nda.html>, [07.02.2018]

2.1.1. Güzelyurt Atatürk Anıtı

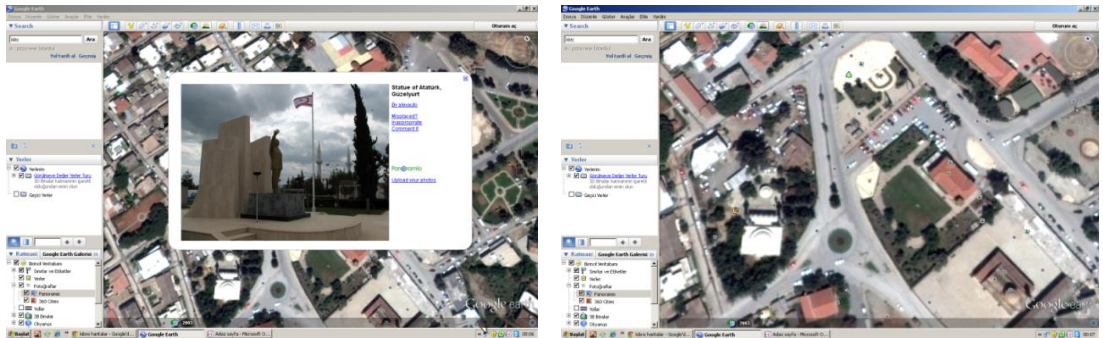
1973 yılında Feriha Coşkun 'nun çabaları ile Nazilli'de yapılan anıt günümüzde Güzelyurt Kaymakamlığının ve posta dairesinin karşısında yer almaktadır. Anıtın açılışı 29 Ekim 1973 tarihinde yapılması hedeflense de çeşitli nedenlerden ötürü açılış gerçekleşmemiştir. 20 Temmuz Barış harekâtından sonra yapılan nüfus mübadelesi ile Baf'ta yaşayan Kıbrıslı Türklerin Güzelyurt'a yerleşmesi sonucunda Atatürk Anıtı'nın Türk tarafına getirilmesi için girişimlerde bulunulmuştur. Güzelyurt'ta bulunan Rumların kendi tarafına gönderilmesi karşılığında Baf'da bulunan Atatürk Heykeli Lefkoşa Türk bölgesine getirilmiştir.

Güzelyurt'ta özel olarak hazırlanan ve çevre düzeni ile tasarlanan Atatürk Anıt (Bkz: Görüntü 32) günümüzde Güzelyurt'ta gerçekleşen geçiş törenlerinde ve anma törenlerinde büyük ve önemli rol üstlenmektedir.

Görüntü 32: Güzelyurt Atatürk Anıtı

<http://www.guzelyurtbelediyesi.com/component/content/article/40-g%C3%BCzelyurt/125-g%C3%BCzelyurt-hakk%C4%B1nda.html>, [07.02.2018]

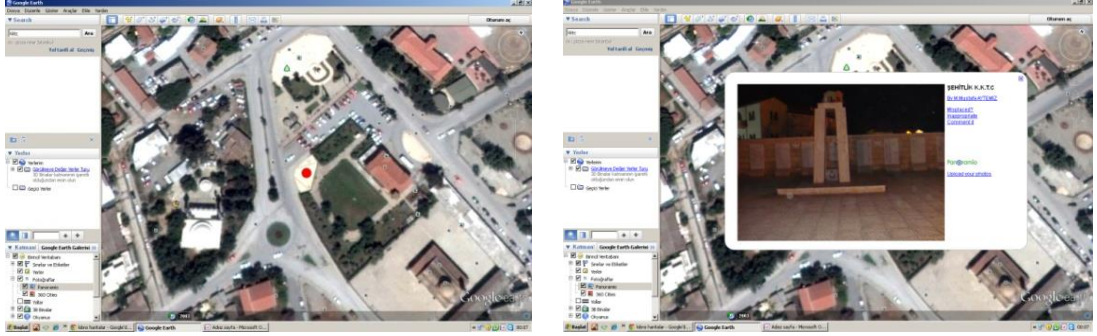

Görüntü 33: Güzelyurt google map haritası

<http://www.guzelyurtbelediyesi.com/component/content/article/40-g%C3%BCzelyurt/125-g%C3%BCzelyurt-hakk%C4%B1nda.html>, [07.02.2018]

2.1.2. Güzelyurt Şehitler Anıtı

Kıbrıslı Türklerin mücadele tarihinde önemli yer tutan Baf direnişi ve bu direnişte şehit düşenler adına yapılan Güzelyurt Şehitler Anıtı Güzelyurt Atatürk anıtının yakınına konumlandırılmış ve aynı şekilde anma törenlerinde ve geçiş törenlerinde kullanılmaktadır (Bkz: Görüntü 34 ve 35). Geçiş törenlerinde kullanıla güzergâhta yer alan anıt burada bulunan Baflı'lar için büyük bir önem teşkil etmektedir.

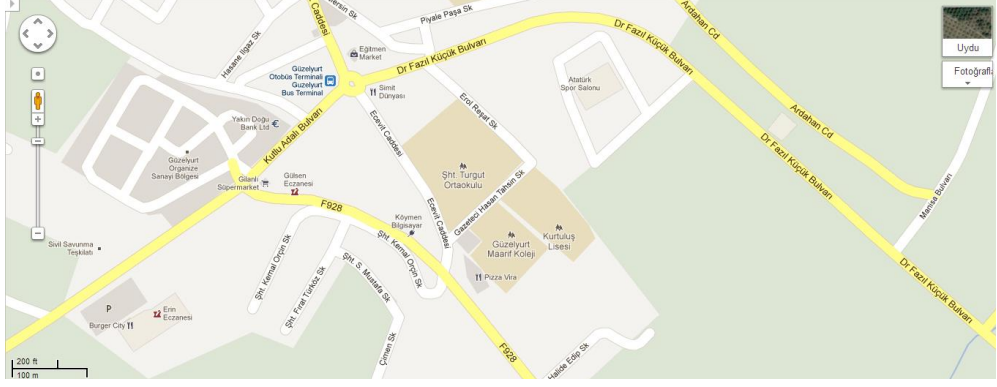
Görüntü 34: Güzelyurt Şehitler Anıtı, [07.02.2018]

Görüntü 35: Güzelyurt Şehitleri Anıtı anma töreni, , [07.02.2018]

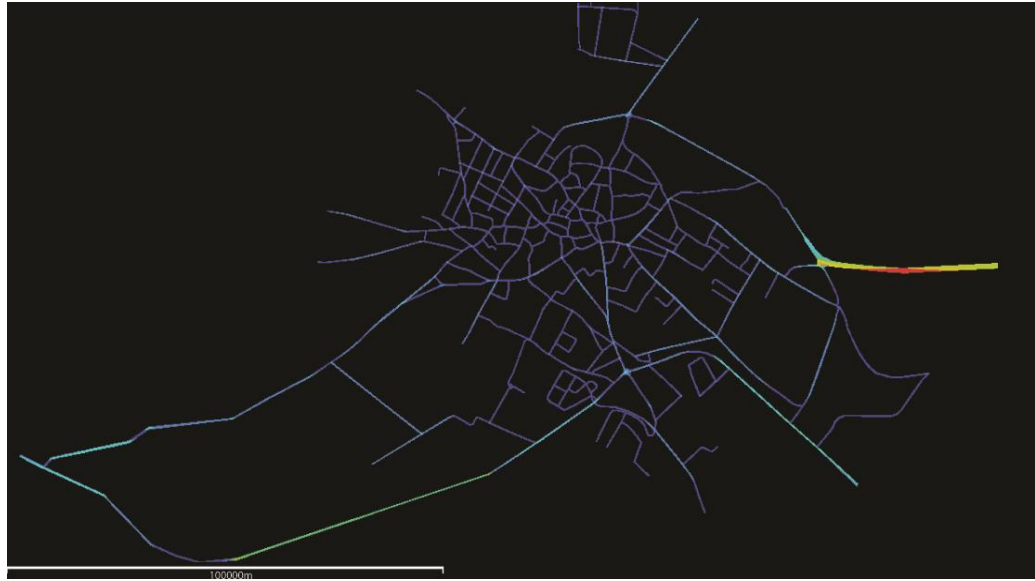
2.1.3. Güzelyurt Atatürk Gençlik Anıtı

Orta ve lise eğitimi veren okulların bulunduğu bir konumda yer alan anıt (Şehit Turgut Ortaokulu, Kurtuluş Lisesi ve Güzelyurt Maarif Koleji)'nin arasında konumlandırılmıştır. Yol kenarına konumlandırılması trafik geçişinin yoğun olduğu bir mevkide olması anıtın görülebilirliği açısından ve orta eğitim merkezlerinin çevrelediği bir alanın sağladığı yaya yoğunluğuna sahip olması anıtın amacına uygun bir mevkide olduğunu göstermektedir.

Görüntü 36: Güzelyurt Atatürk Gençlik Anıtı google map görüntüsü, , [07.02.2018]

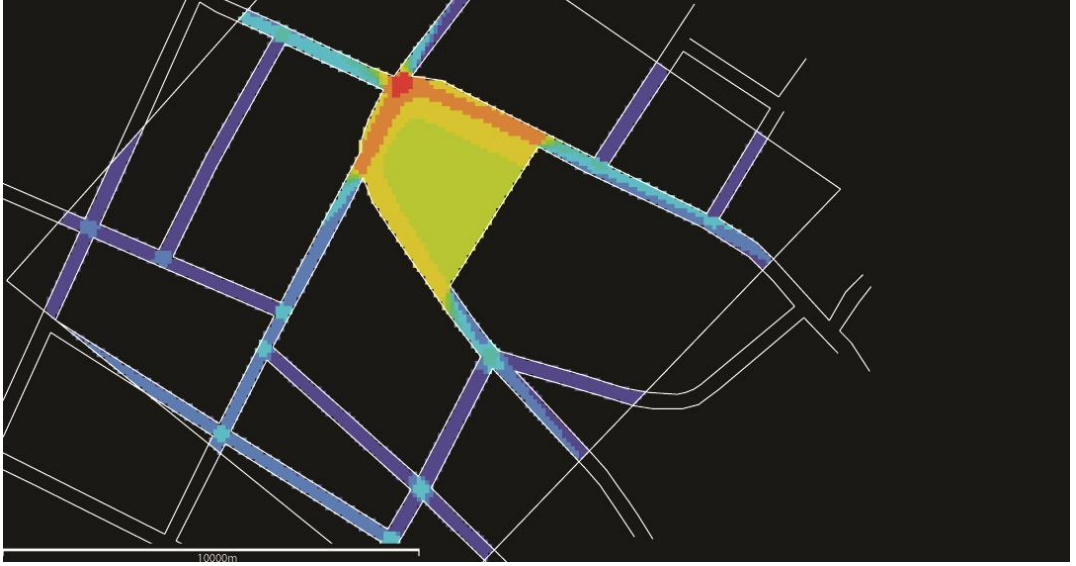
Bu anıtın törensel amaçlı kullanılmaması trafiğe negatif bir unsur teşkil etmemesi de konumu bakımından uygunluğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Güzelyurt bölgesi depthmap haritalarından elde edilen sonuçlar Space Syntax programına aktarılan Güzelyurt haritasından elde edilen analizlerin (Bkz: Görüntü 37) şehre giriş ve çıkış yollarının daha yoğun olduğunu sıcak renklerle gösterildiğini görmekteyiz (kırmızı ve sarı) şehir içlerine gidildikçe de yoğunluğun azalması soğuk renklerle gösterilmektedir.

Görüntü 37: Güzelyurt şehir haritası ulaşılabilirlik analiz sonucu, [07.02.2018]

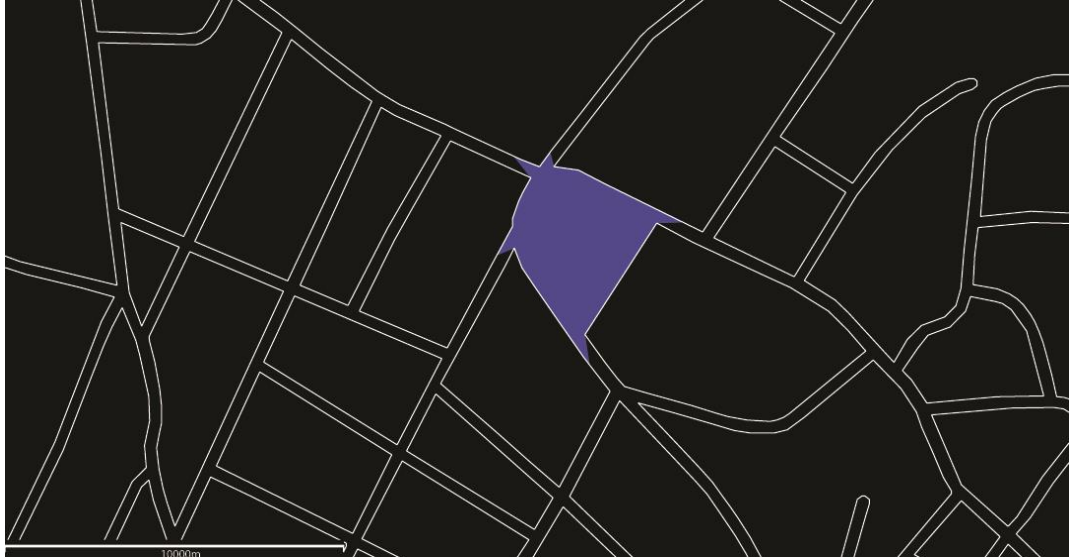
Anıtların oldukları bölgelerin haritaların planlarını girerek bu anıtların bulundukları bölgelerin yoğunluklara göre renklerle ifade edilen haritalarını inceleyip analizler sonucu Güzelyurt bölgesine yerleştirilen anıtların hem görülebilirlikleri yoğunlukları

hem de ulaşılabilirlikleri analiz edilmiştir. Böylece bu anıtların bulundukları yerlerin ne kadar doğru veya ne kadar yanlış oldukları hakkında görüşler sunulmuştur.

Görüntü 38: Güzelyurt Atatürk Anıtı ulaşılabilirlik analiz görüntüsü, [07.02.2018]

Bu haritada Atatürk anıtının bulunduğu yol hattı kırmızı,turuncu ve sarı renkler ön plana çıkmaktadır. Bu durum anıtın yoğun bir şekilde kullanılan bir bölgede olduğunu gösteriyor.

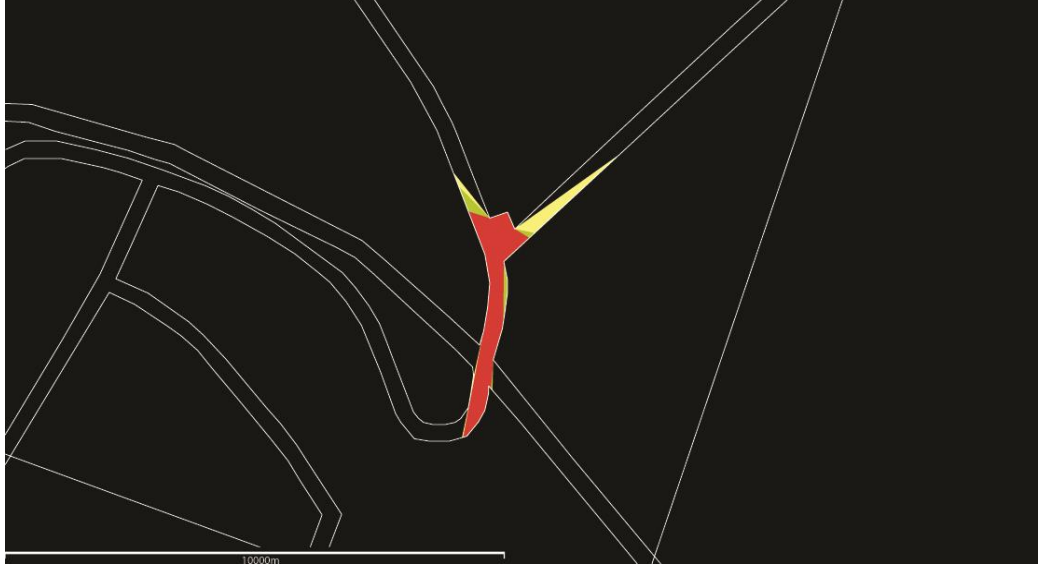

Görüntü 39: Güzelyurt Atatürk Anıtı görülebilirlik analiz sonucu, [07.02.2018]

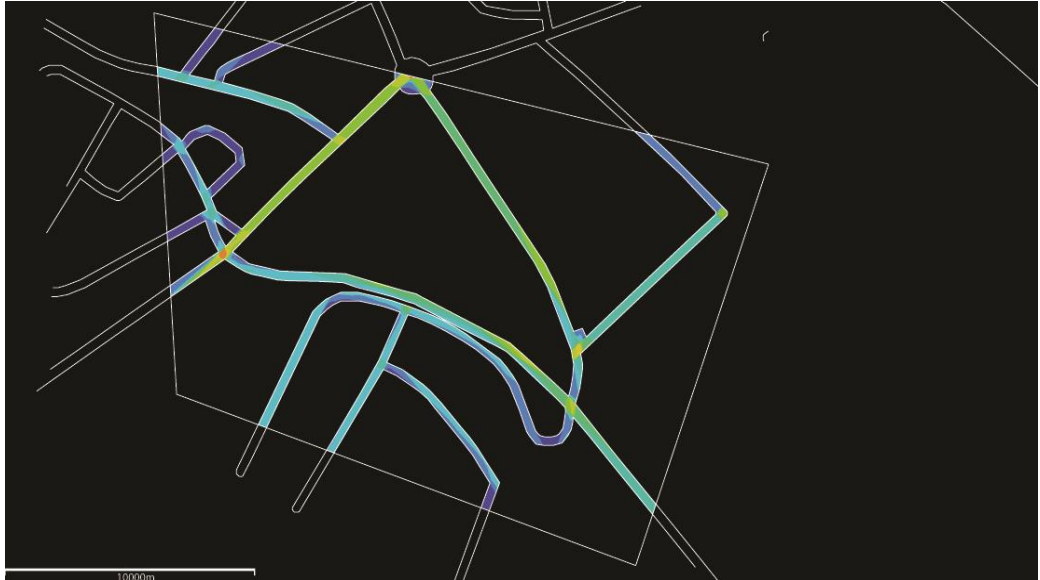
Harita(Bkz: Görüntü 39) anıtın bulunduğu noktadan 360 derecelik açılarla gecen çizgilerle elde edilen görülebilirlik haritasıdır. Mavi renkte işaretlenmiş alan anıtın

görülebilirlik alanı olarak belirlenmiştir. Bir anıtın uzak bir alandan görülebilmesi için hesaplanan uzaklık arttıkça anıtın yapıldığı amaca o kadar uygun olduğu anlamına gelmektedir.

Bu haritada renklerle verilen çizgiler yoğunluğu göstermektedirler. Kırmızı renkle verilen yolun anıtın hemen yanından geçtiğini ve yoğunluğunun fazla olduğunu göstermektedir.

Görüntü 40: Atatürk gençlik anıtı görülebilirlik analizi haritası, [07.02.2018]

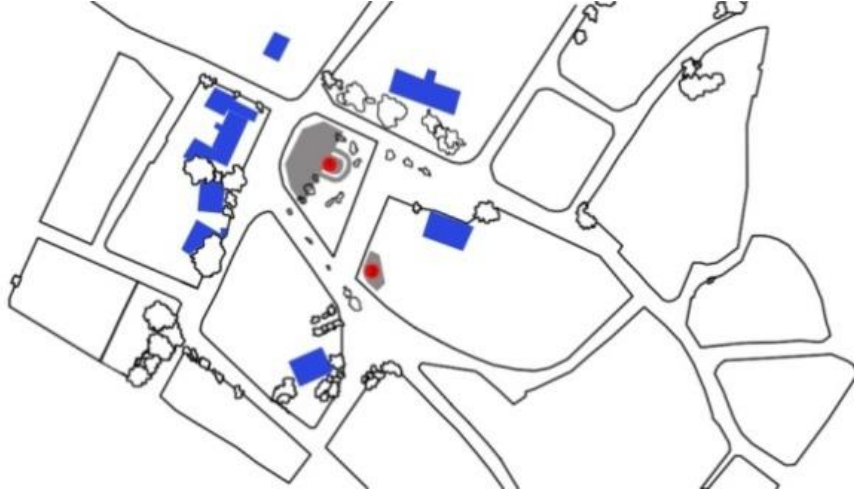

Görüntü 41: Atatürk gençlik anıtı ulaşılabilirlik analiz haritası, [07.02.2018]

Anıtların şehir içerisindeki yerleri ve bu bağlamda birbirleri ile kurdukları ilişkileri ve ilişkilerini gösteren bir harita çizimi binaların ve diğer yerlerin ne anlama geldikleri hakkında bilgi vermektedir.

Görüntü 42: Güzelyurt iki anıtın lokasyonu, [07.02.2018]

Görüntü 43: Güzelyurt iki anıtın lokasyonu ve anıtı çevreleyen binalar çizimi, [07.02.2018]

Yukardaki iki haritada kırmızı noktalarla işaretlenmiş yerler iki bölgedeki anıtların yerlerini göstermektedir. Gri renkle gösterilen yerler ise anıtlar için ayrılmış alanları göstermektedir. Bu alanlar anıt için ayrılmış özel alanlar olmakla beraber törenlerde ve anmalarda yapılan eylemler için yapılmıştır. Atatürk anıtı bu alanla beraber bir park alanı içerisinde yerleştirilerek bir mekân oluşturulmuştur. Bu mekân halkın gündelik zamanlarda geçirebilecekleri bir mekân haline gelmiş ve anıtlarla özleşerek bir Land mark haline dönüşmüştür. Fakat Güzelyurt şehitler anıtı; yolun görülen bir yerine konumlanmış olmakla beraber kendine ait alanın küçük olması ve görsel ulaşılabilirlik açısından yetersiz kalmakta yapılacak anma veya törenler sırasında

toplanan kişilerin yüzünden yolun kapanmasına sebep vermektedir. Bu sonuçlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Güzelyurt şehitler anıtının bir Land mark özelliği taşıması bulunduğu yer, boyut ve görsellik bakımından olduğunu bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.4. Cengiz Topel Anıtı

1934 yılında İzmit’te doğan Türk pilot, Yüzbaşı Cengiz Topel, 8 Ağustos 1964 yılında F-100 uçağıyla uçuş esnasında uçağı vurularak düşürülmüştür. Esir düştüğü sırada, gördüğü işkenceler sonucu öldüğü düşünülmektedir. Naaşı ancak 12 Ağustos 1964 tarihinde alınabilmiştir. Bu anıt onun anısına yapılmıştır. Anıtın devam olarak askeri alanda bulunan ve kendisine ait eşyaların bulunduğu bir bölümde Yeşilyurt Köyünde müze olarak bulunmaktadır.

Görüntü 44: Cengiz Topel Anıtı Google map görüntüsü, [07.02.2018]

Görüntü 45: Cengiz Topel Anıtı detay görüntüleri, [07.02.2018]

2.1.5. Lefke Atatürk Parkı Anıtı

16 Kasım 1989 tarihinde açılışı yapılan Lefke Atatürk Parkı Anıtı, Lefke Barış Harekâtı sırasında ailelerini ve evlerini savunmak için savaşırken şehit düşen halkın anısına dikilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki atlı Atatürk heykellerinin en büyüğü olarak ta bilinmektedir.

Görüntü 46: Lefke Atatürk Parkı Anıtı
<http://mapio.net/pic/p-67657332/>, [07.02.2018]

2.1.6. Çamlıköy Emin İzzet Anıtı

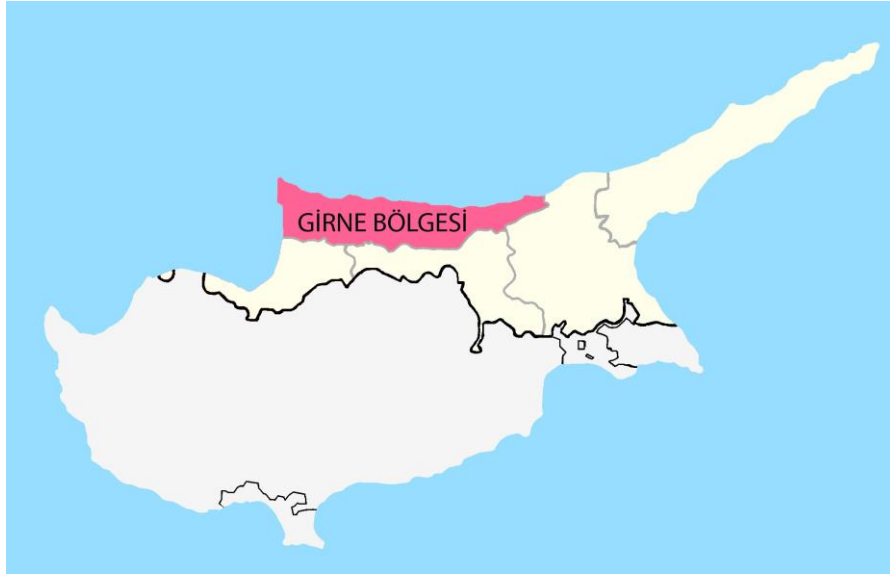
19 Mart 1964 günü Emin İzzet'in ölümüyle başlayan ve 1974'te sancak merkezi Lefke'de devam eden direnişte hayatını kaybeden Emin İzzet'in anısına yapılmıştır.

Görüntü 47: Çamlıköy Emin İzzet Anıtı
<http://www.panoramio.com/photo/46131747>, [07.02.2018]

2.2. Girne Bölgesi Ve Anıtları

Girne bölgesinin yönetim merkezi olan Girne şehri tarihi çok eski yüzyıllara kadar dayanmaktadır. Kıbrıs daha önce birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin izlerini taşıyan tarihi bir kenttir. Antik limanı ve Girne kalesi Bizans dönemine ait kilise kulesi, Lüzinyan döneminden kalma zindanlar ve Vendik döneminden kalma kuleler ve cephaneliğinde sahip olduğu unsurlarla birbirinden farklı üç ayrı dönemde tarihini barındırmaktadır. Bellapais Manastırı, Buffavento Kalesi, St Hilarion Kalesi, Hz Ömer Türbesi gibi birçok kilise ve manastırlara da ev sahipliği yapmaktadır.

Görüntü 48: Girne Bölgesi haritası, [07.02.2018]

2.2.1 Girne Atatürk Heykeli

Ulu önder Atatürk'ün anısını yaşatmak için dikilen heykel Kuzey Kıbrısın kuzeyinde bulunan Girne şehrinin en işlek caddesinde konumlandırılmıştır. Atatürk heykelinin sırtı, kuzeye doğru Akdeniz, yüzü ise Atatürk Caddesine bakmakta ve caddeden denize doğru yürüyen insanları karşılamaktadır.

Görüntü 49: Girne Atatürk Heykeli
<http://www.panoramio.com/photo/10564619>, [07.02.2018]

2.2.2 Girne Çıkarma Anıtı

1974 Mutlu Barış Harekâtını anısına yapılan Türkiye ve Kıbrıs için barış ve özgürlüğün önemini ifade eden Girne Çıkarma Anıtı, Mimar Yaşar Marulyalı ve Mimar Levent Aksüt tarafından tasarlanıp yapılmıştır. Anıtın boyu 41.75 metredir. Anıt yapılırken vurgulanmak istenen özellikler kuzey yönünü esas alınarak yerleştirilen yüksek kitle Türk ordusunu ve onun gücünü disiplini ve dinamikliği vurgulanması hedeflenmiştir. Gittikçe yükselen ve elemanı kucaklayıp onun hareketine katılan kitle ise Kıbrıs Türk toplumunu ve onun ezilmiş durumdan toparlanıp, güçlenerek mücadele edişini, anavatandan gelen güç ile birleşerek özgürlüğe doğru yükselişini simgelemektedir. Birbiri ile kucaklaşan iki kitle arasındaki boşluk, Kıbrıs'tan anavatana açılan ümit kapısını simgelemek amacı ile yapılmıştır. Şu anda anıt 1974 Barış Harekâtındaki Çıkarmanın yapıldığı yer de bulunmaktadır.

Görüntü 50: Girne Çıkarma Anıtı, [07.02.2018]

2.2.3 Karaoğlanoğlu Şehitliği

Kıbrıs harekâtı sırasında hayatın kaybeden Türk askerleri anısına Türkiye tarafından yaptırılmıştır. İsmi şehit Halil İbrahim Karaoğlanoğlu'dan alan şehitlikte aynı zamanda 71 Türk Silahlı Kuvvetleri askeri mezarlığı da bulunmaktadır. Giriş kısmı Türkiye'ye açılan kapıyı temsil ederken iki ayrı parça olarak tasarlanan heykelin sol taraftaki parçası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini, sağ tarafta bulunan kısım ise Türkiye Cumhuriyetini temsil etmektedir. Şehitlik Prof. Muammer Onat tarafından tasarlanıp çizilmiştir. Heykel üzerinde Kartal, Gemi burnu ve asker figürleri bulunmaktadır.

Görüntü 51: Karaoğlanoğlu Şehitliği, [07.02.2018]

2.2.4. Girne Özgürlük Anıtı

2005 yılında Türk Şehitleri için yaptırılmıştır. Kıbrıs'ta şehit olan Türk asker ve sivillere adanan anıt heykel Heykeltıraş Tankut Öktem tarafından yapılmıştır. Yeni liman bölgesi diye adlandırılan bölgede bulunan anıt heykel akan bir trafiğin ve insanların yaya olarak kullandığı yoğun bir bölgede yer almaktadır. Vakıf tarafından yaptırılan heykel amacına uygun olarak hem törenlerin yapıldığı bir yer hem de Land Mark özelliği taşıyan başarılı bir anıttır.

Görüntü 52: Girne Özgürlük Anıtı

<http://www.sehitliklerimiz.com/kktc-sehitlikleri/girne-sehitleri-ve-ozgurluk-aniti/>, [07.02.2018]

Anıtın sağ yanında baskıdan ve esaretten kurtulmak için demir çubukları kıran bir erkek figürü ve arkasında ailesi yer alır. Anıtın sol yanında ise eşi şehit olmuş bir kadının yalvarışlarını simgeleyen ikili bir heykel figürü yapılmıştır.

2.3. Lefkoşa Bölgesi Ve Anıtları

Kıbrıs'ta yaşamla beraber Lefkoşa'nın da var olduğunu ve her dönemde önem arz ettiğini söylemek abartılı bir iddia olmayacaktır.

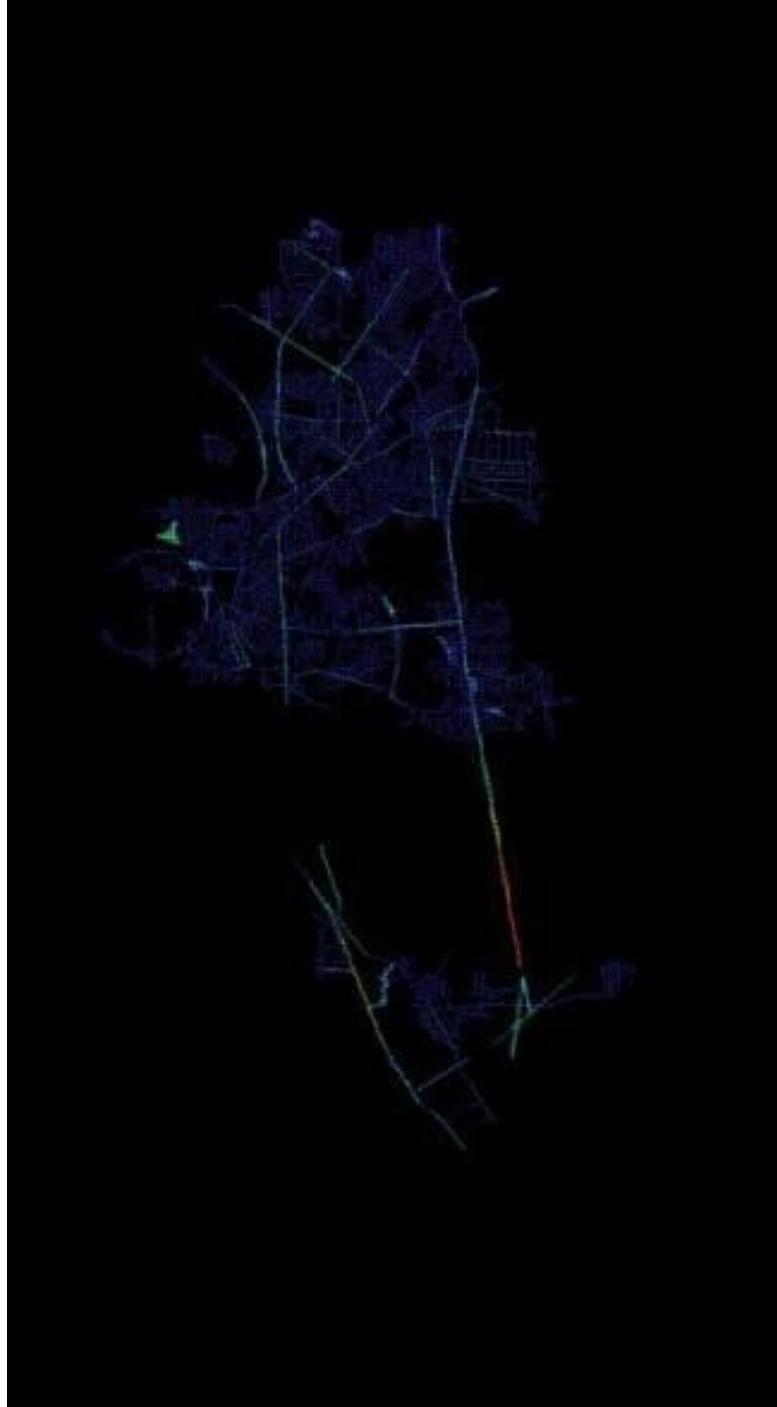
Lefkoşa gerek Milattan Önceki dönemde gerekse günümüzde, konumu gereği Kıbrıs tarihine damgasını vurmuştur. Değişik isimlerle de olsa çeşitli medeniyetlerde yönetim merkezi olmuş ve tüm zamanların tarih ve kültürünün günümüze ulaşmasına ışık tutmuş, vesile olmuştur.

Görüntü 53: Lefkoşa Bölgesi harita üzerindeki konumu

https://en.wikipedia.org/wiki/Lefko%C5%9Fa_District, [07.02.2018]

Lefkoşa depthmap haritasına verilen çizimler sonucunda elde edilen harita görüntüsü yoğunluklu olarak kullanılan yolların renk haritaları ile belirlemiş yoğun olarak kullanılan yolları sıcak renlerle gösterirken az yoğunlukta kullanılan renkler ise soğuk renklerle gösterilmiştir.

Görüntü 55: Lefkoşa şehri depthmap analiz haritası, [07.02.2018]

2.3.1. Lefkoşa Küçük Kaymaklı Şehitliği

25 Aralık 1978 tarihinde açılışı yapılmıştır. Küçük Kaymaklı Şehitleri'nin anısına yaptırılan bu anıt, 1958, 1963 ve 1974 savaşlarının abideleştirilmesi için yaptırılmıştır. Anıt 25 Aralık 1978 de düzenlenen bir törenle açılmış ve Lefkoşa – Gazimağusa - Küçük Kaymaklı ve Yenişehir Dörtüol kavşağına konumlandırılmıştır. Konum bakımından önemli bir kavşakta bulunan anıt Kıbrıs Türk Toplumunun verdiği milli mücadeleyi simgelemektedir. Üç farklı tarihle belirtilmiş mücadele süreçlerinin bir simgesi olarak yukarıya doğru yükselen birbirine bağlı üç sütun olarak tasarlanmıştır.

Görüntü 56: Lefkoşa Küçük Kaymaklı Şehitliği

<https://www.lefkosabelediyesi.org/lefkosanin-tarihi/>, [07.02.2018]

2.3.2. Dr. Fazıl Küçük Heykeli (Lefkoşa)

İnönü meydanına dikilmiş olan anıt Dr. Fazıl Küçük ile Kıbrıs Türk Halkını temsil eden kız çocuğundan oluşmaktadır. Dr. Küçük 'ün sevecenliğini, insanlara olan yakınlığını ve halkçılığını temsil etmektedir. Halk ile yeni yetişen neslin, onun hizmetine karşı müteşekkir olduklarını ve şükranlarını, ona çiçek vererek ifade edilmiştir. Onun yüzündeki ifade ise topluma olan güvenini temsil etmektedir. Heykel 27 Ocak 1989'da açılmıştır. 27 ve 28 Ocak 1958 tarihinde İnönü meydanında ve Girne Caddesinde yer alan olaylar Kıbrıs Türk Toplumunun özgürlük mücadelesinde önemli bir yer tutmakta ve aynı zamanda olayların olduğu gün de şehitleri Anma Günü olarak da kutlanmaktadır.

Görüntü 57: Dr. Fazıl Küçük Heykeli, [07.02.2018]

2.3.3. Girne Kapısı (Atatürk Anıtı)

Anıt 29 Ekim 1963 açılmıştır. Kıbrıs Türk halkının Atatürk'e saygısını ve ilkelerine bağlılığını simgelemektedir. Atatürk Anıtı, Şehitler Abidesi ve Cumhuriyet Parkı'ndaki Atatürk Anıtı ile birlikte törenlerin yapıldığı bir anıt heykel olarak kullanımını sürdürmektedir.

Görüntü 58: Girne Kapısı (Atatürk Anıtı), [07.02.2018]

2.3.4. Dr. Fazıl Küçük Anıtkabiri (Anıttepe-Hamitköy)

Kıbrıs Türk halkının Liderlerinden biri olan Dr. Fazıl Küçük 'ün ebedi anıt mezarıdır. 1987 yılında yapımına başlanan kabir 2 yıl sürecinde tamamlanmıştır. 1989 tarihinde Dr. Fazıl Küçük 'ün naaşı geçici bulunduğu yerden alınarak buraya nakledilmiş ve açılışı yapılmıştır. Dr. Fazıl Küçük bugün çeşitli etkinliklerle anılmaya devam edilmektedir.

Görüntü 59: Dr. Fazıl Küçük'ün Anıt Mezarı (Anıttepe-Hamitköy), [07.02.2018]

2.3.5. Lefkoşa Şehitler Abidesi

Bu anıt savaşta özgürlük için canlarını veren şehitlerimizin adına 28 Ocak 1963 te düzenlenen bir törenle açılmıştır. Kıbrıs Türkünün özgürlüğünü ve bu özgürlüğe ulaşması için dökülen kanların ebedi simgesi olarak dikilmiş bir anıttır. tören alanı olarak ta kullanılan yol üzerindeki kavşağa yerleştirilmiştir.

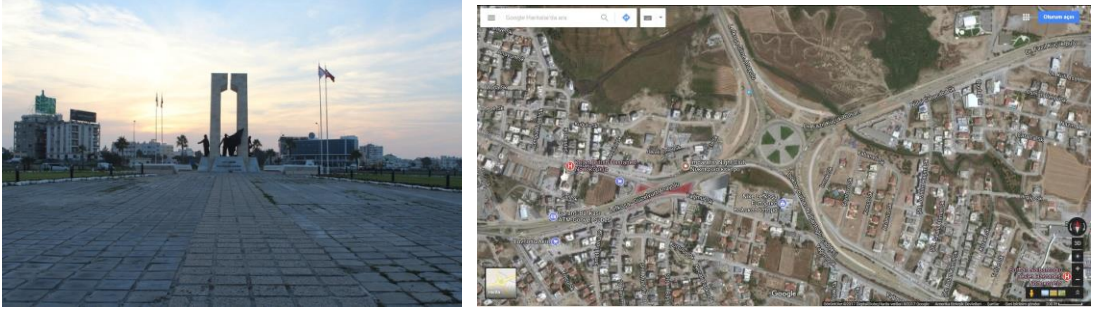

Görüntü 60: Lefkoşa Şehitler Abidesi, [07.02.2018]

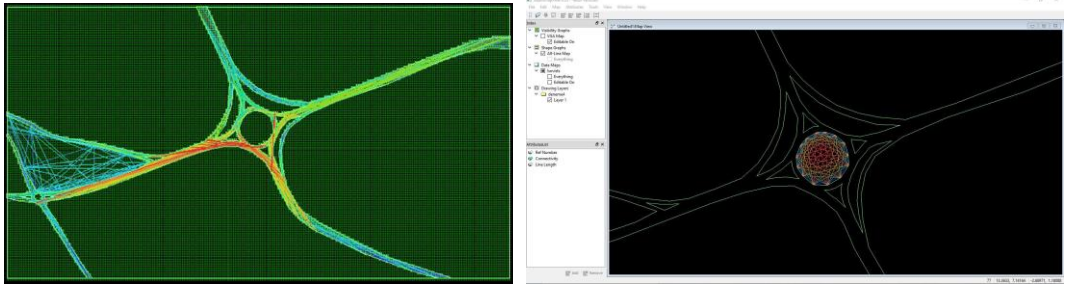
2.3.6. Milli Mücadele ve Kurtuluş Anıtı (Gönyeli Kavşağı)

1974 yılında ki gerçekleşen barış hareketinin 14'ncü yıl dönümünde (20 Temmuz 1988)'de açılmıştır. Anıt, Kıbrıslı Türklerin varoluş mücadelesini yansıtmakta ve gelecek nesillere bu mücadelenin kolay olmadığı mesajını vermekte, Milli Mücadeleyi ve Kurtuluşu simgelemektedir. Bu anıt; Lefkoşa, Girne, Güzelyurt ve Gazi Magosa'yı birbirine bağlayan bu önemli kavşak trafik akışının yoğun olduğu bir konuma sahiptir. (Bkz: Görüntü 61). Yapılan Space Syntax analizinde (Bkz: Görüntü 62) trafiğin en yoğun olduğu Güzelyurt-Lefkoşa kavşağı kırmızı olarak

renklendirilmiştir. Sürekli bir trafik akışı olmasından dolayı ve yayalara ayrılmış bir yürüyüş aksı bulunmamasında (Bkz: Görüntü 62) anıtın görülebilirliği trafik akışı ile sınırlandırılmış, yayaların anıta ulaşabilmeleri için yayalara ayrılmış bir geçiş alanı olmadığından dolayı Bu anıtın gerek ulaşabilirlik gerekse görülebilirlik bakımından Space Syntax programından alınana grafikler doğrultusunda başarılı bir konumda bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Görüntü 61: Milli Mücadele ve Kurtuluş Anıtı, [07.02.2018]

Görüntü 62: Gönyeli Kavşağı depthmap analizleri, [07.02.2018]

Gerekli kurumların gereken müdahaleleri yapması doğrultusunda bu dezavantajın bir avantaja dönmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Yayaların anıta ulaşmasını sağlamak için gerekli yol düzenlemelerinin yapılması veya yollarının kurgulanması gibi düzenlemeler anıtın bulunduğu konumu bir avantaja çevirebileceği düşünülmektedir.

2.3.7. Yurtta Sulh Cihanda Sulh Anıtı

Atatürk'ün barış ilkesini sembolize etmekte amaçlı yapılan anıt 1973 te tamamlanmıştır. KKTC Merkez Bankası yol kavşağına konumlandırılmıştır. Anıtın

Lefkoşa surlarına benzetilmiş daire şeklinde bir kaidesi ve bu kaidenin Lefkoşa surlarındakine benzer şeklinde 11 adet burcu sembolik olarak aktarılmıştır. Havaya doğru açılmış bir el şeklinde duran anıtın ortasındaki su, saflığı ve temizliği sembolize etmektedir.

Görüntü 63: Yurtta Sulh Cihanda Sulh Anıtı, [07.02.2018]

2.3.8. Gönyeli Şehitler Anıtı

Gönyeli' nin merkezinde yer alan ve 1976 yılında yapılan anıt Gönyeli şehitlerinin anısına dikilmiştir. Anıt kendisine ait küçük bir parkın içerisine yerleştirilmiştir. Gönyeli Şehitler Anıtı kendisini çevreleyen binaların içerisinde kaybolmuş olması ve park sorunu olan bir bölge içerisinde olması bakımından ulaşılabilirlik bakımından uygun bir konumda olmasına rağmen görülebilirlik bakımından bazı sorunlar taşımaktadır.

Görüntü 64: Gönyeli Şehitler Anıtı, [07.02.2018]

2.3.9. Ecevit Anıtı

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Türkiye Başbakanı olarak görev yapan Bülent Ecevit'in anısına dikilen heykel yine kendi adını taşıyan lisenin karşısında yer alan parkın içine konumlandırılmıştır.

Görüntü 65: Ecevit Anıtı, [07.02.2018]

2.3.10. Cumhuriyet Anıtı (TMT Anıtı)

1 Ağustos 1958 yılında Rumlar tarafından kurulan EOKA ve sonradan 1976 da EOKA-B ye dönüşen düşman örgüte karşı kurulmuştur. Türk Mukavemet Teşkilatının mücadele sırasında hayatını kaybeden ve mücahit diye anılan Kıbrıs Türk Askerlerinin anısına yapılmıştır. Anıt aynı zamanda da Kıbrıs liderlerinden Rauf Raif Denktaş'ın inşa edilecek anıt mezarının da bir parçası olarak tekrardan projelendirilmiştir.

Görüntü 66: Cumhuriyet Anıtı

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/cumhuriyet-parkina-gomulecek>, [07.02.2018]

2.3.11. Türkeli Ayvasıl Şehitliği (Türkeli)

Türkeli Şehitleri anısına, şehitlerimizin toplu halde katledildiği yerde yapılmıştır. Göklere yükselen çeşitli boyutlarda yuvarlak sütunlar ve geniş kaide şeklinde görülen anıt 26 Aralık 1979'da tamamlanmıştır (Bkz: Görüntü 67).

Görüntü 67: Türkeli Ayvasıl Şehitliği
<http://www.mucahit.net/tarih/turkeli.aspx>, [07.02.2018]

2.3.12. Taşkent Şehitler Anıtı

Taşkent'te, 1974'te 2. Barış Harekatı sırasında EOKA-B tarafından 14 Ağustos 1974'te Taşkent'te bulunan Terazı ve Mari'deki evlerinden zorla alınıp toplu halde katledilen 89 şehidimizin anısına dikilmiştir. 14 Ağustos 1978 günü açılışı yapılan anıtın Kıbrıs Türkünün özgürlüğe kavuşabilmek için yıllarca verdiği çetin mücadelenin bir simgesi olarak dikilmiştir. Anıt 2012 de tekrar projelenip düzenlenmiştir (Görüntü 68).

Görüntü 68: Taşkent Şehitler Anıtı

<http://www.adabasini.com/haber/sehitlere-buyuk-saygisizlik-hukumet-140-bin-tl-bulamadi-22330.html>, [07.02.2018]

2.3.13. Milli Egemenlik Anıtı (Mete Han Atatürk Anıtı)

Kıbrıs Türk halkının isteği üzerine yaptırılmış olan Milli Egemenlik Anıtının mimari projesi Tankut Rıfkı ile Pınar Öktem Doğan tarafında tasarlanmıştır. Atatürk'ün at üzerindeki heykelini ise tanınmış heykeltıraş Tankut Öktem tarafından yapılmıştır.

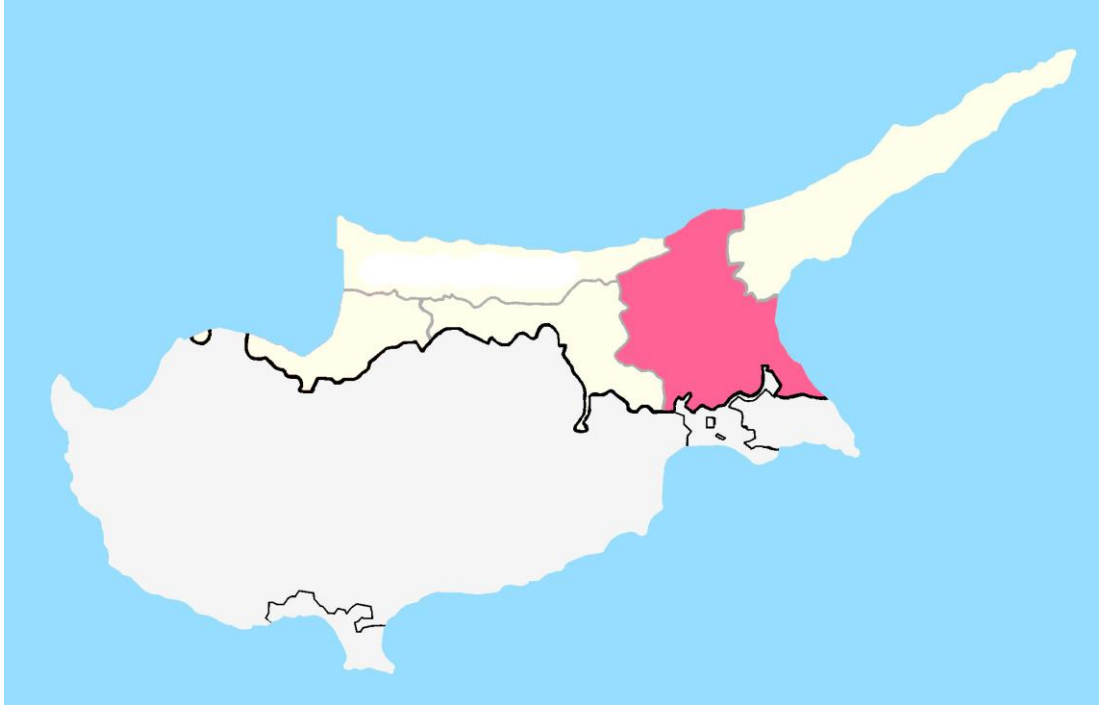
Görüntü 69: Milli Egemenlik Anıtı

<http://mapio.net/pic/p-39091335/>, [07.02.2018]

KKTC'nin kuruluşunu simgelenmesi adına yaptırılan anıtta Ay ve yıldız etrafına dikilen bitkilerin yeşil ada Kıbrıs'ı, kırmızı çiçeklerinin de mücadele sırasında dökülen kanı simgelemektedir. Yıldız içerisinde yükselen kaidenin; adada Rumların gerçekleştirdiği baskı, yıldırma ve soykırım girişimlerine karşı Kıbrıs Türklerinin gösterdiği var oluş mücadelesi ile yükselişini, Atatürk ilkelerine bağlılığını temsil etmektedir. Anıtın sağ ve sol bölümünde yer alan ve kademeli olarak biraz yükselip alçalan 16 bayrağın, tarihte kurulmuş 16 Bağımsız Büyük Türk Devletini ve şanlı Türk tarihini simgelediği vurgulamaktadır.

2.4. Gazimağusa Bölgesi Ve Anıtları

Gazimağusa bölgesinin yönetim merkezi olarak büyük bir rol üstlenmekte olan şehir, Tarihsel süreçte birçok medeniyetlere de ev sahipliği yapmıştır. Bir liman şehri olmasından dolayı doğu ve batı ticaret merkezi olarak büyük bir rol oynamasına rağmen değişen medeniyetlerin şehri farklı amaçlar doğrultusunda değerlendirmeleri neticesinde Mağusa şehri gerek ekonomik gelişimi, gerekse kent yapısında inişli çıkışlı farklılıklar göstermektedir. Lüzinyanlardan, Venediklilere ve Osmanlı gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İngilizler kiralandığı dönemde limas şehri özelliği ön plana çıkartılmış birçok önemli yapıyı da içinde barındıran tarihi bir şehirdir. Othello Kalesi, Gazi Mağusa Limanı, Aziz Nicholas Katedrali, Francis Kilisesi, Namık Kemal Zindanı , Mağusa Surları, Aziz Barnabas Manastırı, Azize Anna Kilisesi ve Salamis Antik Kenti gibi tarihi yerleri şehrin ne kadar önemli bir merkez olduğunun en büyük göstergesidir (Bkz: Görüntü 70).

Görüntü 70: Gazi Magosa Bölgesi haritası, [07.02.2018]

2.4.1. Gazi Mağusa Özgürlük Anıtı

1979 yılında Tankut Öktem tarafından yapılan Anıt heykelde toplam 32 figür bulunmaktadır. Anıtın en üst kısmına yerleştirilen Atatürk büstü diğer figürlere

oranla daha büyük olarak çalışmıştır. Rauf Raif Denktaş ve Dr. Fazıl Küçük figürleri Atatürk büstünün yanına konumlandırılmıştır. Birbiri içen geçmiş üç ana bölümden oluşan anıt heykel savaşta şehit düşen askerleri, Türk Silahlı Kuvvetlerine olan saygıyı ve Kıbrıs halkının özgürlüğünü kazanma mücadelesini anlatılmaktadır (Bkz: Görüntü 71).

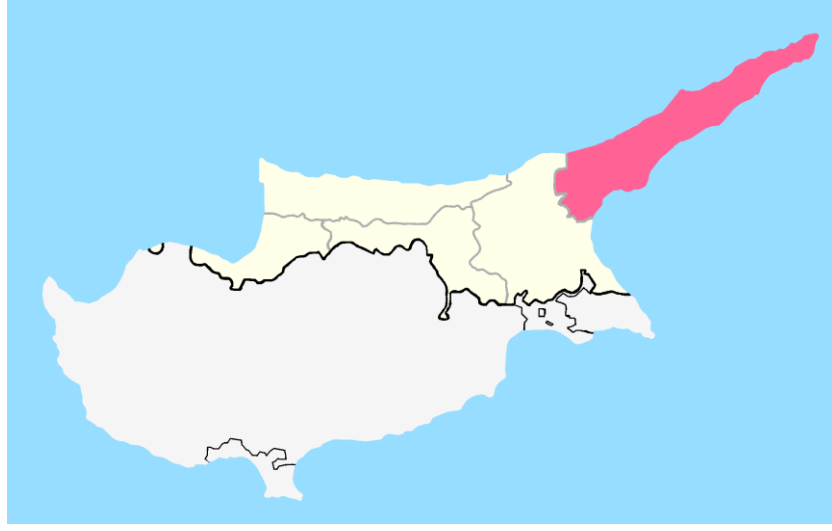
Görüntü 71: Gazi Magosa Özgürlük Anıtı, [07.02.2018]

2.5. İskele Bölgesi Ve Anıtları

İskele İlçesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin 5 ilçesinden biridir. İskele, 1974 öncesindeki ismi Trikomo olarak da biliniyor. 1974 Mutlu Barış Harekâtı ile birlikte Güney'den Kuzey'e toplu göçü başlatan Larnaka Türk Halkı, bu kıyı şeridinde yerleştirilmiş ve bu tarihten itibaren İskele olarak isimlendirilmiştir.

İskele, Mesarya Ovası ile Karpaz burnunun kesiştiği noktada, Mağusa-Karpaz anayolunun 1974 öncesi Trikoma olarak anılan bölgenin ismi, özellikle Larnaka'nın İskele köyünden gelen Kıbrıslı Türkler'in yerleşmesinden sonra, Yeni İskele olarak değiştirilmiştir. Boğaz'da bulunan Haravdi sahili ise halk plajı olarak kullanılmaktadır. İskele, Mağusa ve Karpaz arasındaki en büyük yerleşim yeridir. Bafra, Mehmetçik, Dipkarpaz ve Yeni Erenköy gibi köylerin bulunduğu bölge, Kıbrıs'ın simgesi olan Karpaz eşeklerine de ev sahipliği yapar. Bafra ve Altın kumsal gibi bakir plajların olduğu bu bölge, doğal ve tarihi güzellikleriyle, huzur sükûn arayanları kendisine çeker.

1 Haziran, 1998 tarihinden itibaren ilçe sayısı 3'ten 5'e yükseltilmiş ve İskele İlçe olarak ilan edilmiştir. İskele İlçesi'nde 43 yerleşim birimi yer almaktadır.

Görüntü 72: İskele Bölgesi

<http://karpasianaturehouse.com/karpasia-cyprus-holiday-booking-otel/>, [07.02.2018]

2.5.1. İskele Yeşilköy Atatürk Anıtı

Bu anıt Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk anısını yaşatmak için İskelede bulunan Yeşilköy köyünün Ecevit Meydanına dikilmiştir. Atatürk heykeli atı şaha kalkmış bir şekilde yapılmış ve heykel siyah granit kaplı bir kaide üzerine yerleştirilmiştir.

Görüntü 73: İskele Yeşilköy Atatürk Anıtı

<https://www.flickr.com/photos/sinandogan/8660257225/>,
(Fotoğraf: Sinan Doğan) [14.04.2018]

2.5.2 Larnaka Şehitler Anıtı

İskele'deki Larnaka Şehitler Anıtı, 1963-1976 yılları arasında bağımsızlık, özgürlük ve vatan uğruna şehit düşen 19 Larnaka'lı için 27 Nisan 1998 tarihinde İskele Belediyesi tarafından yaptırılmıştır. Her yıl 23 Aralık tarihinde düzenli olarak yapılan tören ile şehitlerimiz anılmaktadır.

Görüntü74: İskele Larnaka Şehitliği
<http://www.brtk.net/larnaka-sehitleri-anildi-4/>, [07.02.2015]

3. BÖLÜM

UYGULAMALAR VE ANALİZLERİ

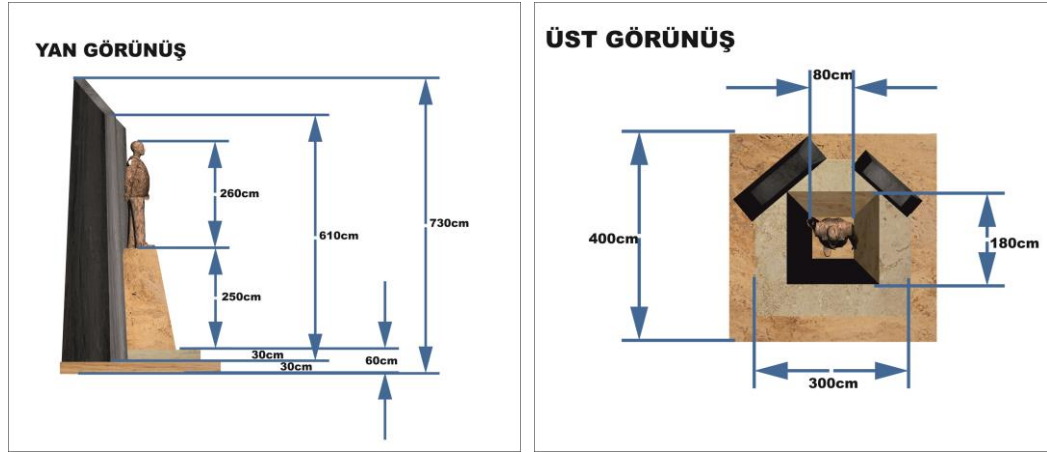
3.1. Lefkoşa Rauf Raif Denктаş Heykeli (Havalimanı Kavşağı)

Dışişleri Bakanlığından gelen talep üzerine İstanbul Kartal Belediyesi tarafından KKTC'ye hediye olarak gönderilen Rauf Raif Denктаş Heykeli Ercan Havalimanı girişinde bulunan kavşağa yerleştirilmesi ışığında yapılan 3D Studio Max modellemeleri doğrultusunda planlanmış ve Ercan havalimanı girişindeki kavşak üzerine konumlandırılmıştır (Bkz. Görüntü 75).

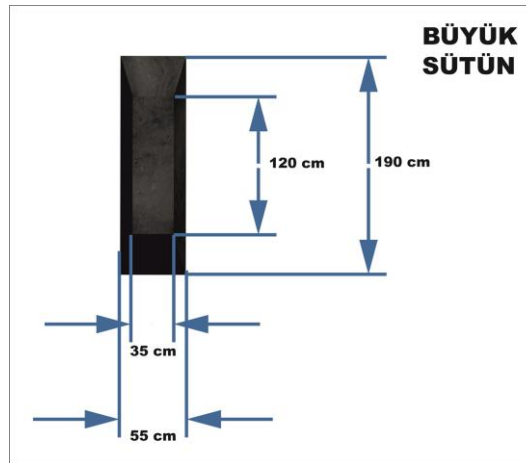
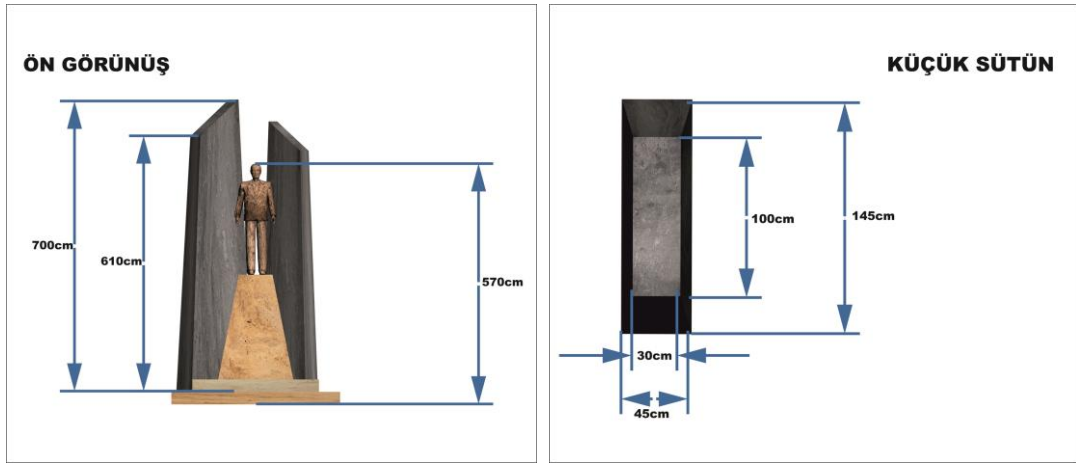

Görüntü 75: Ercan çemberi, [07.02.2016]

Bronz döküm olarak gönderilen heykel 2.50 m yüksekliğinde siyah granit mermerle kaplanmış bir kaide üzerine yerleştirilen Denктаş heykeli ile birlikte bir 730 cm diğeri ise 610 cm uzunluğunda olmak üzere iki sütun ile birlikte kompoze edilmiştir (Bkz. Görüntü 76). Bu sütunlar tasarlanırken heykele arka fon oluşturulmaya çalışılmış hem de heykel ön plana çıkartılmıştır. 360 derecelik bir bakış açısıyla görülen heykelin arkası görüntüsü sütunlarla kapatılmış ve daha etkileyici bir düzel oluşturulmaya çalışılmıştır (Görüntü 76).

Görüntü 76: 3DS Max progrsmında yapılan anıt modellemeleri

Görüntü 77: 3ds Max progrsmında yapılan modellemeler

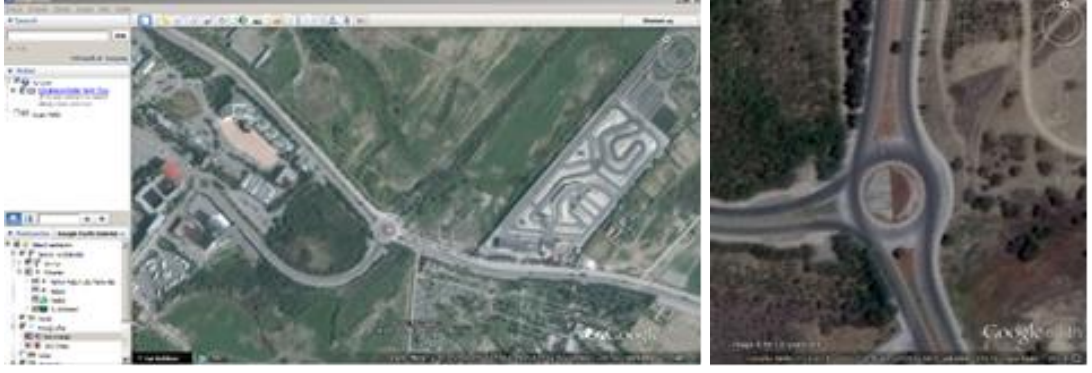
Tez kapsamında çemberlere uygulanan heykellerin veya anıt heykellerin trafik akışının yoğunluğu ve yaya akışının az olması nedeniyle ulaşılabilirlik ve görülebilirlik bakımından tercih edilmemektedir. Fakat bu projenin uygulanacağı yerin

bakanlık tarafından seçilmesi ve kişisel olarak yapılan önerilerin bir faktör olarak görülmemesi heykelin konumu hakkında bir değişikliğe gidilmesini sağlamamıştır. Ülkeye gelen ziyaretçileri karşılaması ve bir sembol oluşturması hedeflenerek konumlandırılan Denктаş heykel trafik akışından kaynaklı algıda sorun teşkil etmesi yani trafikteki kişilerin yoldan çok heykele odaklanmasından ve buna benzer problemlerden dolayı amacına ulaşılmadığı gözlenmiştir.

3.2. Yakın Doğu Üniversitesi Muflon Heykeli

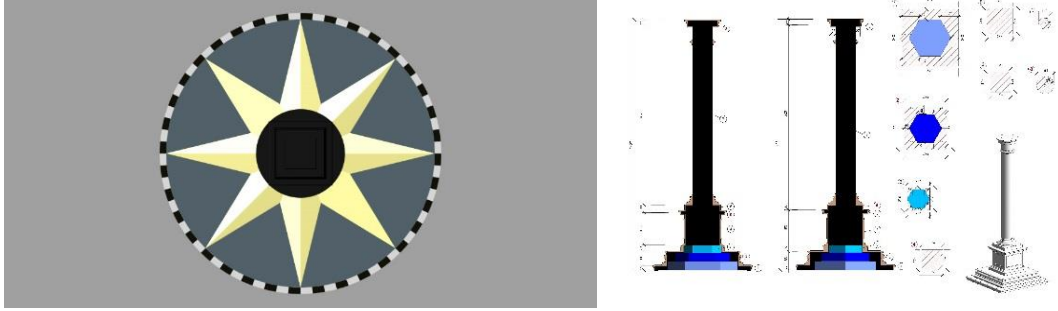
Yakın Doğu Üniversitesi tarafından yaptırılan (Muflon) heykeli, Yakın Doğu Üniversitesinin ana girişinde bulunan kavşağa (Bkz. Görüntü 78) uygulanması, tez kapsamında yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen bilgiler karşılaştırıldığında konumlandırıldığı sütünün yüksekliğinin heykel için uygun olmadığı kanısına varılmıştır. Muflon 'un seçilmesinin başlıca nedenlerinden biri Kıbrıs'ın endemik hayvanlarından olması ve günümüzde Trodos dağlarında yaşayan koruma altında olan bir hayvan türü olmasıdır. Muflon güç ve ihtişamı simgelemektedir. Yakın Doğu Üniversitesi yetkilileri tarafından düzenlenen yakın doğu bulvarı bir dikili taş projesi olarak ele alınmış ve sunulmuştur. Muflon heykeli dikili sütunun üzerine konulması şeklinde karar verilmiştir. Bu bağlamda önceden farklı çözümlemelerle birbirinden farklı çizimler yapılmış ve seçilen çizimlerden öngörülen değişiklikler yapılarak uygulanacak modelin çalışmalarına başlanmıştır.

Önceden hazırlanmış bir projenin üzerine ek olarak geliştirilen heykel projesi boyutlandırma bakımından çeşitli problematikler içermektedir. Bunlardan birincisi sütun boyunun gerektiğinden daha yüksek olarak tasarlanması tekrardan boyutlandırılması ve muflon heykelinin görülebilirlik açısından daha uygun oranlar doğrultusunda değerlendirilmiştir (Bkz: Görüntü 78). Ancak Sütünün değiştirilemeyeceği konusunda karar alınmamıştır. Yakın Doğu Üniversitesi tarafından yapılan çizimler aşağıdaki verilmiştir.

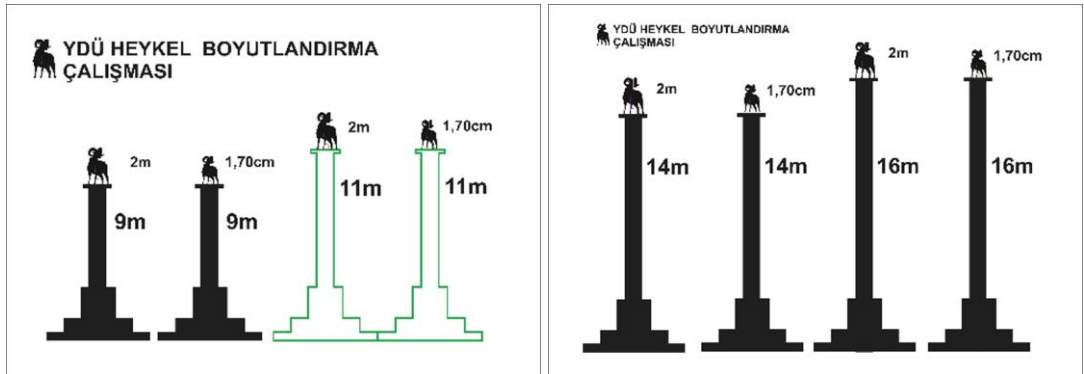

Görüntü 78: Anıtın konumunun Google Map görüntüleri, [07.02.2016]

Önceden tasarlanan çizimler (Bkz. Görüntü 79) değerlendirilmek amacıyla alınmış boyutlandırmalar ve kaide şekilleri bu görüntülerden temel alınmasına rağmen uygulamada bu çizimlere sabit kalınmadığı da görülmüştür.

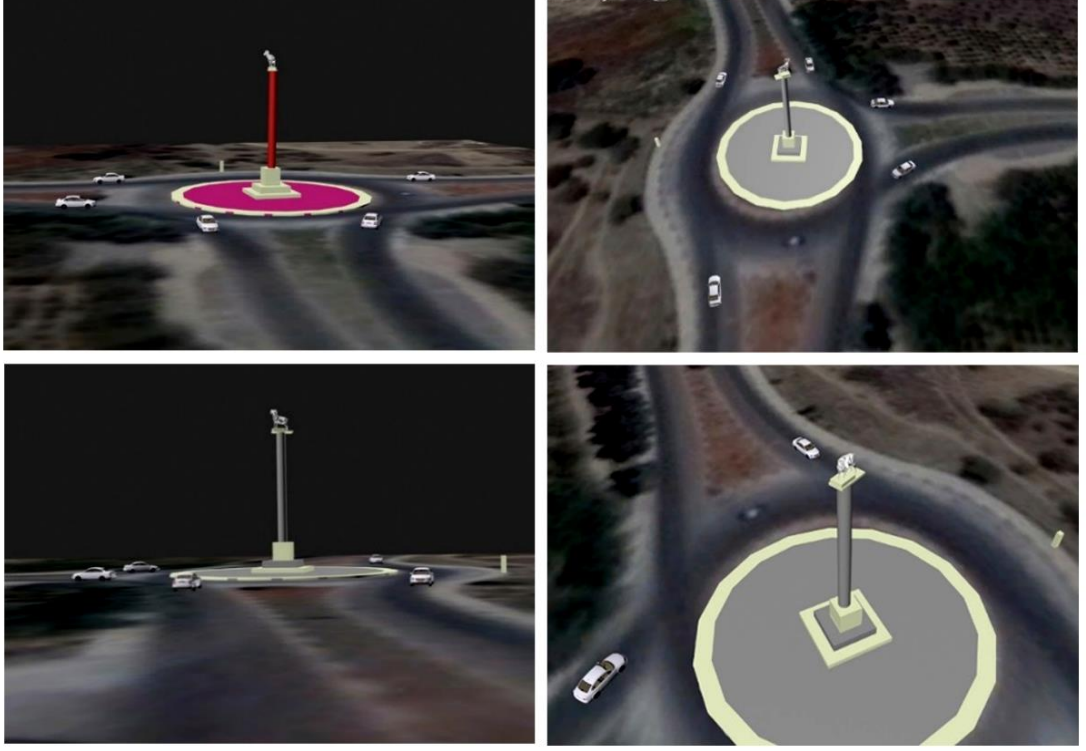
Görüntü 79: Sütun Tasarımı

Görüntü 80: Yükseklik ve oran ölçüleri

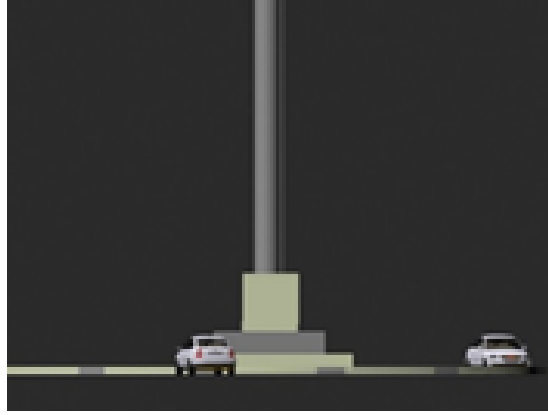
Projeye başlanılmadan heykelin görülebilirliğin ve ulaşılabilirliğin değerlendirilmesi bakımından google map dan alınan haritalar üzerine 3D Stüdio Max programı

kullanılarak çeşitli açılardan görüntüler alınabilmesi bakımında üç boyutlu çizimler yapılmıştır (Bkz. Görüntü 81).

Görüntü 81: 3DS Max programında modellenmiş konum görüntüleri

Sütünün yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda yaya halde çemberden geçen bir kişinin bakış açısı 3 boyutlu görüntüler ile değerlendirildiğinde yayanın muflon heykelini görebilmesi için bakış açısını değiştirmesinin zorunlu olduğu görülmüştür (Bkz. Görüntü 82). Hermann Maertens'sin geliştirdiği prensipler doğrultusunda değerlendirildiğinde görüş alanının heykele olan uzaklık artırılarak heykelin etrafındaki unsurlarla birlikte bir görüntü açısı sağlanması doğru bir yaklaşım olacaktır. Dikmen-Lefkoşa istikametine doğru akan yolun yüksekten aşağıya doğru akması yükseklik unsurunu bir yönden avantaja çevirmesine sebep olmuştur.

Görüntü 82: 3DS Max görüntüsü

Anıtın yerleştirilmesi ve sütünün yapılış aşamalarına örnek görüntüler (Bkz.Görüntü 83 ve 84).

Görüntü 83: Heykelin güneyden istikametten kuzey yönüne doğru yürüyüş mesafesinden görülebilirliği, (Fotoğraf: Raif Dimililer)

Görüntü 84: Heykelin kuzey istikametinden güney yönüne doğru yürüyüş mesafesinden görülebilirliği, (Fotoğraf: Raif Dimililer)

Fakat tez kapsamında da bahsedildiği üzere anıtların konumlandırıldıkları bölgelerin kamuya açık alanlar olmaları üniversitenin sağladığı yaya akışıyla doğru orantılı bir şekilde anıtın amaçına ulaşması bakımından değerlendirildiğinde sütun yüksekliğinin daha kısa tutulup yayaların iletişim kurabildikleri ve ulaşabildikleri bir alana yerleştirilmesi daha doğru bir yaklaşım olabileceği düşünülmektedir.

3.3. Muratağa ve Sandallar Şehitlikleri İçin Yapılan Anıt Heykel Çalışması

Bölgedeki en büyük Türk köylerinden biri olan Muratağa (Maratha) ve Sandallar (Santalariş) köyü 13 Ağustos 1974 tarihinde EOKA-B tarafından saldırıya uğramıştır. Sandallar köyünde başlayan saldırı, 14 Ağustos tarihinde Muratağa köyüne sıçramış ve bu saldırının sonucunda iki köyün insanları toplu olarak katledilerek mezara gömülmüşlerdir. Katliam sırasında köy dışında bulunan yedi köylünün hayatta kaldığı tespit edilmiştir.

Görüntü 85: Katliam sonrası kazı çalışmaları

https://tr.wikipedia.org/wiki/Murata%C4%9Fa,_Sandallar_ve_Atl%C4%B1lar_Katliam%C4%B1#/media/File:Murata%C4%9Fa_Katliam%C4%B1.jpg, [07.02.2016]

Bu insanların anısına yapılan Anıt Heykel Raif Dimililer tarafından 2016 yılından yapılmış, toplu mezarın olduğu yere uygulanmıştır. Altı metre uzunluğa, iki metre genişliğe ve bir metre yüksekliğe sahip olan heykel hava şartlarına dayanıklı olabilmesi için polyesterden yapılmıştır. Heykelin tasarımı sırasında toplu mezarın açıldığı anda ki görüntü canlandırılmaya çalışılmıştır.

Görüntü 86: Muratağa ve Sandallar Anıtının konulacağı alana yerleştirilmesi,
(Fotoğraf: Raif Dimililer)

3.4. Atlılar Anıt Mezarı için Yapılan Anıt Heykel Çalışması

Bu anıt; Muratağa ve Sandallar köylerinin yanında yer alan Atlılar (Aloda) köyü' de, 15 Ağustos 1974 tarihinde Raif Dimililer tarafından 2016 yılında toplu olarak katledilen sivil halk anısına yapılmıştır. Bu anıt heykel 6 metreye uzunluğa, 3 metre

genişliğe ve 1 metre yüksekliğe sahiptir. Heykel yine hava şartlarına dayanıklı olabilmesi için polyester olarak yapılmıştır. Kazıların yapıldığı şehitliğin içerisine konumlandırılmıştır.

Görüntü 87: Atlılar anıtının konulacağı alana yerleştirilmesi,
(Fotoğraf: Raif Dimililer)

SONUÇ VE ÖNERİLER

KKTC’de yer alan anıtlar ve anıtsal heykeller değerlendirilmiştir. Space Syntax programı dâhilinde yapılan çalışmalar sonucunda, bulundukları yerler, konumlandıkları bölgeler, görülebilirlikleri ve ulaşılabilirlikleri ölçüsünde hedeflenen amaçlarına ulaşıp ulaşılmadıkları sorgulanmıştır.

Bu sorgulama sonucunda, anıt/heykellerin konumlandırılmaları aşamalarında bir sistematığe bağlı kalınmadığı, gelişi güzel bir yerleştirme yapıldığı söylenebilir. Çalışmamın dışında bırakılan Küçük büyük heykeller gerek boyut gerekse taşıdığı kimlik/anlam açısından çalışmanın dışında tutulmuştur. Uygulama kapsamında yapılan heykellerin sınıflandırılması aşağıda görülmektedir. Sınıflandırma sırasında mevki ve bölge kriterleri önem teşkil etmektedir.

Kavşaklara Yerleştirilen Anıt Heykeller

1. Lefkoşa Gönyeli Şehitliği
2. Lefkoşa Küçük Kaymaklı Şehitliği
3. Girne Kapısı (Atatürk Anıtı)
4. Lefkoşa Şehitler Abidesi
5. Milli Mücadele ve Kurtuluş Anıtı (Gönyeli Kavşağı)
6. Yurtta Sulh Cihanda Sulh Anıtı (Lefkoşa)
7. Milli Egemenlik Anıtı
8. Gazi Magosa Özgürlük Anıtı

Değerlendirmeye alınan kavşaklardaki 8 anıt için; yaya ve araç trafiği akışı nedeniyle yukarıda bahsi geçen kriterler bağlamında karşılaşılan sorunlar nedeniyle yer aldıkları bölgeler için uygun olmadıkları düşünülmüştür. Eğer böyle bir alana anıt veya anıt heykel yapılması tercih ediliyorsa trafik akışının ve yaya akışının da anıtın konumuna göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Yol Kenarlarına yerleştirilen Anıt Heykeller

1. **Girne Atatürk Heykeli**
2. **Girne Çıkarma Anıtı**
3. **Zübeyde Hanım Büstü**
4. **Gönyeli Şehitler Anıtı**
5. **Güzelyurt Atatürk Anıtı**
6. **Güzelyurt Şehitler Anıtı**
7. **Güzelyurt Atatürk Gençlik Anıtı**

Yine değerlendirmeye konu olan yol kenarına yerleştirilmiş 7 anıt da kavşaklara yapılan anıtlarla benzer sorunlar taşımaktadır. Özellikle ulaşılabilirlik ve çevreye uyum açısından karşılaşılan sorunlara ek olarak “Land Mark” olamama özellikleri de sorgulanır durumdadır.

Deniz Kıyılarına Yerleştirilen Anıt Heykeller

1. **Karaoğlanoğlu Şehitliği**
2. **Cengiz Topel Anıtı**

Deniz kıyılarına yerleştirilen Anıt heykeller, genellikle parklar içerisinde yer aldıkları için görülebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından daha az sorun barındırmaktadırlar. Anıt olarak daha öyküsel/kahramanlık bilgileri ile donatılmışlardır. “Land Mark” özellikleri de önem kazanmıştır.

Şehitliğin içerisinde kendilerine ait özel bir alana yerleştirilmiş olmaları şehitliğe ait bir park yerinin olması anıtlara veya anıt heykele yürüyerek ulaşılabilmesine olanak sağlaması bakımında bu tür anıt heykellerin amaçlarına daha uygun oldukları düşünülmektedir. Bu bağlamda bu tür anıt heykellere yapılabilecek küçük değişikliklerle daha da verimli bir sonuç alınması sağlanabilmektedir.

Park İçine Yerleştirilen Anıt Heykeller

1. **Dr. Fazıl Küçük Heykeli**
2. **Ecevit Anıtı**
3. **Türkeli Ayvasıl Şehitliği**

Diğerlerine nazaran park içerisine yerleştirilen Anıt heykellerin, çevreye uyum ve “Land Mark” özelliği açısından incelendiğinde bu tür heykeller veya anıt heykeller amaçlarına daha uygun bulunmuştur. Trafiki engellemeden tören yapılmasına ve ziyaretlerin gerçekleştirilmesine uygun yapılardır.

Anıt Mezarlar

- 1. Dr. Fazıl Küçük Anıt Mezarı**
- 2. Cumhuriyet Anıtı (TMT Anıtı)**
- 3. Taşkent Şehitler Anıtı**

Anıt mezarlar, genellikle şehir içlerinde olmadıkları için trafikle ilgili sorunları yoktur. Ayrıca Kendi park alanlarının olması ulaşılabilirlik açısından da sorun barındırmamalarını sağlamaktadır. Ziyaretçilerin kolaylıkla ulaşabileceği bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının bulunması da anıt mezarların amacına uygun olarak tasarlandıkları sonucunu ortaya koymuştur.

Tez kapsamında ele alınana anıtlar veya anıt heykeller Space Syntax programı ve Maertens’in geliştirdiği teoriler kapsamında görülebilirlik ve ulaşılabilirlik bağlamında ortaya çıkan çözüm ve öneriler aşağıdaki gibidir:

Bütün bu çalışmaların sonucunda anıt heykellerin nereye dikileceği konusunda heykeltıraşların, mimarların, şehir/bölge planlamacılarının ve mühendislerin de bulunduğu uzmanlar tarafından değerlendirilip, Space Syntax ve benzeri programlar yardımıyla tespit edilmeleri doğru olacaktır.

KAYNAKÇA

Archtechgr. (2017). *Archtechgr.* Retrieved 6 October, 2017, from http://archtech.gr/varoudis/depthmapX/LearningMaterial/introduction_depthmap-v10-website.pdf

Blogspotcom. (2018). *Blogspotcom.* Retrieved 13 March, 2018, from <http://sanatsozlugum.blogspot.com/>

Caldwell, G. A., Foth, M., & Guaralda, M. (2013). An urban informatics approach to smart city learning in architecture and urban design education. *IXD&A (Interaction Design and Architecture (s))*, 17(Summer), 7-28.

Chao, R. F. (2017). Using Transformative Learning Theory to Explore the Mechanisms of Citizen Participation for Environmental Education on the Removal of Invasive Species: The Case of Green Island, Taiwan. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 13(6), 2665-2682. DOI: 10.12973/eurasia.2016.1560a

Cheney, S. (1968). *Sculpture of the world: a history.* Viking Press.

Collins, G. R. & Collins, C. C. (2006). Camillo Sitte: the birth of modern city planning. Courier Corporation.

Fan-Sheng Kuo & Yeng-Horng Perng (2016) The Educational Strategies of Citizens' Identification and Recognition for Sustainable Urban Development in Taipei. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 12(6), 1685-1696. DOI: 10.12973/eurasia.2016.1560a ISSN: 1305-8223

Figueiredo, L. and Amorim, L. (2005) 'Continuity lines in the axial system', in *Proceedings of the 5th International Space Syntax Symposium* (TU Delft, The Netherlands).

Figueiredo, L. and Amorim, L. (2007) 'Decoding the urban grid: or why cities are neither trees nor perfect grids', in *Proceedings of the 6th International Space Syntax Symposium* (Istanbul Technical University, Turkey).

Gil, J., Montenegro, N., Beirão, J. N., & Duarte, J. P. (2009, September). On the discovery of urban typologies. In *eCAADe2009 Conference, Istanbul*.

Govcttr. (2018). *Govcttr*. Retrieved 13 March, 2018, from <http://sivilsavunma.gov.ct.tr/>

Habitatorgtr. (2018). *Habitatorgtr*. Retrieved 13 March, 2018, from <http://habitat.org.tr/>

Hillier, B. (2007) *Space is the machine: a configurational theory of architecture* (Space Syntax, London).

Ircaskcom. (2018). *Sohbet | Chat Sohbet OdalarÄ± Sohbet Siteleri*. Retrieved 14 March, 2018, from <http://www.ircask.com/>

Iskelebelediyesicom. (2018). *Iskelebelediyesicom*. Retrieved 13 March, 2018, from <http://www.iskelebelediyesi.com/>

Jabareen, Y. (2011). Teaching sustainability: a multidisciplinary approach. *Creative Education*, 2(04), 388. DOI:10.4236/ce.2011.24055

Lang, Jon. (2016) Notes on designing educational programmes for urban design, *Journal of Urban Design*, 21:5, 561-563, DOI: 10.1080/13574809.2016.1220147

Lefebvre, Henri. (2009) *The production of space* (Donald Nicholson-Smith trans.).MA : Blackwell. (Original work published 1905)

Legény, J., Morgenstein, P., & Špaček, R. (2014). Sustainable solar urban design: education linked with research. *World Trans. on Engng. and Technol. Educ*, 12(3), 344-349.

Lenzholzer, S. (2008). A city is not a building—architectural concepts for public square design in Dutch urban climate contexts. *Journal of Landscape architecture*, 3(1), 44-55. DOI: 10.1080/18626033.2008.9723395

Lynch, K. (1960). *The image of the city* (Vol. 11). MIT press.

Moudon, Anne Vernez (2016). An alternative pedagogic model for doctoral research in urban design, *Journal of Urban Design*, 21:5, 690-701, DOI: 10.1080/13574809.2015.1092377

Peponis, J., Allen, D., Haynie, D., Scoppa, M. and Zhang, Z. (2007) ‘Measuring the configuration of street networks’, in *Proceedings of the 6th International Space Syntax Symposium* (Istanbul Technical University, Turkey) 002:1-002:16.

Salama, A. M. (2016). *Spatial design education: New directions for pedagogy in architecture and beyond*. Routledge.

Saltuk, S. (1990). *Arkeoloji sözlüğü*. İnkılâb Kitabevi.

Sargin, G. A., & Savaş, A. (2012). Dialectical urbanism: Tactical instruments in urban design education. *Cities*, 29(6), 358-368. DOI: 10.1016/j.cities.2011.11.003

Sitte, C. (1986). *City planning according to artistic principles* (pp. 129-332). Rizzoli.

Sözen, M., & Tanyeli, U. (1986). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü*. Remzi.

Space Syntaxnet. (2017). *Space Syntaxnet*. Retrieved 6 October, 2017, from <http://www.Space Syntax.net/>

Topcu, K. D., & Topcu, M. (2012). Visual presentation of mental images in urban design education: cognitive maps. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 51, 573-582. DOI: 10.1016/j.sbspro.2012.08.208

Ucl. (2016). *UCL*. Retrieved 6 October, 2017, from <https://www.ucl.ac.uk/bartlett/architecture/research/space-syntax/depthmapx>

Wikipediaorg. (2017). *Wikipediaorg*. Retrieved 6 October, 2017, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Nicosia>

Wineman, J. D., Marans, R. W., Schulz, A. J., van der Westhuizen, D. L., Grant-Pierson, S. and Max, P. (2009) ‘Contributions of accessibility and visibility characteristics to neighborhood typologies and their predictions of physical activity and health’, in *Proceedings of the 7th International Space Syntax Symposium*(Stockholm, Sweden) 131:1-131:10.

Zafersoy,H., & Batırbaygil, H., (2014) Urban Integrity: The City of Nicosia, Turkish Republic Of Northern Cyprus. *Megaron*. 9(4), 289-311. DOI: 10.5505/MEGARON.2014.00710

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Adı Soyadı: Raif Dimililer

Doğum Yeri ve Tarihi: Ortaköy, K.K.T.C, 04 Temmuz 1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Hacettepe Üniversitesi, Heykel Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Middlesex Üniversitesi Master of Fine Art

Yabancı Dil: İngilizce

İletişim

E-Posta Adresi: nilradim@hotmail.com , raif.dimililer@neu.edu.tr

Tarih: 29. 01. 2018